

מדינת ישראל

משרדי הממשלה

משרד רה"ט

110/5-1

לשכת רה"ט - ל. א. אגוד
בגד השלמים המוחזקים

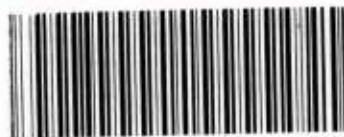
10.9.1967

תיק מס' קונצ

109/10

מדינת ישראל
ארכיון המדינה

א

שם תיק: לשכת ראש-הממשלה לוי אשכול - פיתוח השטחים המוחזקים

מזהה פיוז
א-110/5

מזהה פריט 000w3fl

כתובת: 2-111-1-1-9

תאריך הדפסה 21/06/2016

מחלקה תלסקה

הוצעה לפיתוח השטחים המוחזקים
צוות לחכרון כלכלי-חברתי

פיתוח השטחים המוחזקים
בדיקת אלטרנטיבות

ירושלים, ה' באלול תשכ"ז
10 בספטמבר 1967

10

טרפס מספר

הועדה לפיתוח השטחים המוחזקים
צוות לתכנון כלכלי-חברתי

פיתוח השטחים המוחזקים
בדיקת אלטרנטיבות

ירושלים, ה' באלול תשכ"ז
10 בספטמבר 1967

טופס מספר

ירושלים, 10 בספטמבר 1967

לכבוד
פרופסור ר. בקי
הועדה לפיתוח השטחים המוחזקים
ירושלים

פרופסור בקי הנכבד,

בזאת הריני להגיש לוועדה לפיתוח השטחים המוחזקים דו"ח שהוכן
על ידי הצוות לתכנון כלכלי-חברתי: "פיתוח השטחים המוחזקים - בדיקת
אלטרנטיבות". השתתפו בהכנת הדו"ח: מרים ביהם, יורם בן פורת, חיים
בן שחר, איתן ברגלס, נדב הלוי, גיורא חנוך, עזרא סדן ויקיר פלטנר.
בלווה לדו"ח זה תזכיר על "בעיות חברתיות בשטחים המוחזקים",
אשר הוכן על ידי צוות סוציולוגים שרוכז על ידי רבקה בר-יורטף.

בכבוד רב,

מיכאל ברזני

ראש צוות לתכנון כלכלי-חברתי.

פיתוח השטחים המוחזקים - בזיקת אלטרנטיבות

מסקנות⁽¹⁾

המסקנות העיקריות המתייחסות לעתיד השטחים המוחזקים (פרט לרמת

הגולן) הן:

א. החזקת השטחים, תוך כדי החזרת היקף התעסוקה לרמה סבירה, מור

מביעת הרחבת הפער ברמת החיים בין אוכלוסית הגדה המערבית וישראל - אך ללא שיקום פליטי רצועת עזה - בראית לבו כתכנית מינימום, שלא תטיל מעמסה ניכרת על המשק הישראלי. המחיר הנמוך של תכנית כזו מקורו בעיקר בהיקף המצומצם, מבחינת הפעילות הכלכלית, של שטחים אלה. לא בכלל בדיון הוצאות הבטחון הכרוכות בהחזקת השטחים, וכן אוצרות הטבע בסיני.

ב. הבטל הריאלי על המשק הישראלי הכרוך בפיתוח השטחים, תוך כדי קליטה הדרגתית של תושבי מחנות הפליטים בתעסוקה ובדיור קבוע, אינו עולה, בהבחנות החמורות ביותר, על 50 מיליון דולר לשנה בארבע או חמש השנים הראשונות, וכ-90 מיליון דולר לשנה בשש השנים שלאחריהן. בטל זה יפחת בשליש, אם תימשך הגירה אל מחוץ לאיזורים המוחזקים במימדים דומים לעבר. בכל מקרה יש להפחית מהסכומים האמורים העברות חד-צדדיות לתושבי השטחים המוחזקים (בהיקף של עד 30 מיליון דולר לשנה), וכל עזרה אחרת שישראל עשויה לקבל לשם מטרה זו מן החוץ. רק חלק קטן מהבטל האמור יהווה הוצאה במטבע חוץ ממש. כן יש להפחית מן **הבטל הריאלי**, במידה שהוא כרוך בהעסקת גורמי ייצור מובטלים בישראל. ההשקעה הכרוכה בקליטת משפחת פליטים, כולל דיור, באמדת ב-20 אלף ל"י, לערך.

ג. בשלבי ביצוע תכנית השיקום יתפוס ענף הבנייה מקום נכבד בתוספת לתעסוקה ולתוצר, בעיקר בשנים הראשונות. בטווח הארוך יחול גידול הדרגתי בחלקם של התעשייה והשירותים.

ד. בפיתוח כלכלת השטחים המוחזקים ובתכניות שיקום הפליטים תתרום החקלאות לא יותר מאשר רבע מהתוספת לתעסוקה, ועוד פחות מהתוספת לתוצר - וזאת על אף חלקה הגבוה של החקלאות במשקים אלה כיום. מסקנה זו מוכתבת על ידי מגבלות השוק ומקורות המים. מיקומו של הפיתוח החקלאי המוגבל כדאי בעיקר בגדה המערבית, ולא ברצועה או בצפון סיני. תכנית חקלאית נרחבת המבוססת על התפלת מים, כדוגמת תכנית אל-עריש, אינה כדאית מבחינה כלכלית, אפילו אם מתקן ההתפלה ייבנת חינם.

(1) תמצית רחבה יותר הממצאים מובאת בגוף הדו"ח, פרק א'.

1111

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

CHICAGO, ILL.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

ה. נראה שיש להעדיף תכנית פיתוח ובינוי המדגישה את שיקומם ושילובם של הפליטים בעיקר ביישובים קיימים, ולא ביישובים חדשים נפרדים.

ו. בהתחשב בחלקה המוגבל של החקלאות בפתרון אפשרי של בעיית הפליטים במסגרת השטחים המוחזקים, אין יסוד כלכלי לקביעת גבול עליון למספר הפליטים הסופי שניתן לקלוט בתחומי שטחים אלה. לעומת זאת, השיקולים הכלכליים חשובים לקביעת הקצב הרצוי של הקליטה. התכנית שהינחנו כאן תביא לשיקום תושבי מחנות הפליטים במשך כעשר שנים. יש להניח, שככל שקצב הקליטה יהיה מהיר יותר, יגדל הנטל הכרוך בכך.

ז. ההגירה של תושבים אל מחוץ לשטחים המוחזקים עשויה להיות חלק מהפתרון לבעיית הפליטים. אפילו כדי למנוע גידול אוכלוסיה מהיר יותר מאשר קצב הגידול של אוכלוסית הגדה בעבר (אחוז אחד לשנה) יהיה צורך בנקיטת מדיניות לעידוד הגירה. צעדים רצויים יהיו: הרחבת החיפוף המקצועי והעיוני, עידוד להמשך לימודים בחו"ל, בדיקת האפשרות להתקשרות עם ארגונים בינלאומיים העוסקים בהגירה ועם ארצות ההגירה העיקריות, הבטחת המשך המעבר החפשי לגדה המזרחית ולארצות ערב אחרות, הקלות ביציאה מן הארץ - גם ללא-מהגרים, והקלות בחיסול והעברת רכוש. כן יש מקום לבדיקה מחדש של תשלום פיצויים או מענקים על בסיס אישי כאמצעי עידוד להגירה.

ח. יש לגשת לביצוע כל תכנית פיתוח בצורה הדרגתית, זהירה ובלתי רעשנית, וזאת משתי סיבות. ראשית, יצירת ציפיות מוגזמות בקרב תושבי השטחים המוחזקים תחבל בנטייה להגר, ועלולה גם לפגוע בכוונתם להשתלב בתכניות שיקום. שנית, התחלה הדרגתית של ביצוע תכניות כלשהן תאפשר לימוד לקחים והסקת מסקנות תוך כדי ניסוי קורי פעולה אלטרנטיביים, ושמירת הגמישות בקביעת פתרונות לטווח ארוך.

מסקנות אלו מבוססות על ניתוח שבו הינחנו הגשמת ההמלצות שבכללו בדו"ח לזמן הקצר, בדבר קיום סחר חפשי בין השטחים המוחזקים לבין ישראל, ללא מעבר גורמי ייצור, ובעיקר עובדים. משמעות שינויים בהנחות אלה ואחרות, וכן הסדרי סחר עם ירדן, נדונו גם הם בקצרה.

ת כ ן ה ע נ י ן ם

פרק א :	הקדמה וסיכום
פרק ב :	אלטרנטיבה א': החזקת השטחים תוך בורמליזציה של המערכת הכלכלית, בלי העברת פליטים
פרק ג :	אלטרנטיבה ב': העברת פליטים מהרצועה לגדה המערבית, ותכנית לעשר שנים
פרק ד :	בעיות פיתוח החקלאות
פרק ה :	פיתוח תעשיית
פרק ו :	תכנית פיתוח אל-עריש
פרק ז :	ההגירה
פרק ח :	שינויים בהנחות

בספחים:

בספח 1:	בתובי יסוד והסברים לאומדנים
בספח 2:	תחזית המשק הישראלי
בספח 3:	תעשייה
בספח 4:	הגירה
בספח 5:	סיפוח ירושלים

תיקוני טעויות

<u>בעמ'</u>	<u>שורה</u>	<u>במקום:</u>	<u>צ"ל:</u>
א-5	6	עד 1971,	עד 1971),
א-8	7	קשרים	וקשרים
ב-6	6	בדולרים	דולרים
ב-7	לוח ב-4 סור אחרון	(4-5)	(4+5)
ב-10	2	בישראל .	בישראל).
ב-16	4	והערכות	וההערכות
ב-19	2 מלמטה	מאזן אומדני	אומדני מאזן
ב-20	אחרונה	כאם	כאן
ג-7	3 אחרי הלוח	ל-1925 מיליוני ל"י	לפחות מ-2300 מיליוני ל"י
ג-10	10	עשויה	עשוי
ג-10	12	ליתרות	ליתרונות
ד-8	12	55 טון	55 אלף טון
ה-3	2	גבוהה	הגבוהה
ה-6	6	שניצול	ניצול
ח-1	5	בן ישראל	בין ישראל
ח-6	1	ופיסטלים	ופיסקלית
ח-6	4 מלמטה	שאיחוד	שאיחוד מכס
ח-6	5 מלמטה	אמצעות	באמצעות

DATE	PLACE	REMARKS	AMOUNT
Jan 1	St. Louis	Received from Mr. Smith	100.00
Jan 5	St. Louis	Received from Mr. Jones	50.00
Jan 10	St. Louis	Received from Mr. Brown	25.00
Jan 15	St. Louis	Received from Mr. White	75.00
Jan 20	St. Louis	Received from Mr. Green	125.00
Jan 25	St. Louis	Received from Mr. Black	175.00
Jan 30	St. Louis	Received from Mr. Gray	225.00
Feb 1	St. Louis	Received from Mr. Blue	275.00
Feb 5	St. Louis	Received from Mr. Yellow	325.00
Feb 10	St. Louis	Received from Mr. Purple	375.00
Feb 15	St. Louis	Received from Mr. Red	425.00
Feb 20	St. Louis	Received from Mr. Orange	475.00
Feb 25	St. Louis	Received from Mr. Pink	525.00
Feb 30	St. Louis	Received from Mr. Brown	575.00
Mar 1	St. Louis	Received from Mr. White	625.00
Mar 5	St. Louis	Received from Mr. Green	675.00
Mar 10	St. Louis	Received from Mr. Black	725.00
Mar 15	St. Louis	Received from Mr. Gray	775.00
Mar 20	St. Louis	Received from Mr. Blue	825.00
Mar 25	St. Louis	Received from Mr. Yellow	875.00
Mar 30	St. Louis	Received from Mr. Purple	925.00
Apr 1	St. Louis	Received from Mr. Red	975.00
Apr 5	St. Louis	Received from Mr. Orange	1025.00
Apr 10	St. Louis	Received from Mr. Pink	1075.00
Apr 15	St. Louis	Received from Mr. Brown	1125.00
Apr 20	St. Louis	Received from Mr. White	1175.00
Apr 25	St. Louis	Received from Mr. Green	1225.00
Apr 30	St. Louis	Received from Mr. Black	1275.00
May 1	St. Louis	Received from Mr. Gray	1325.00
May 5	St. Louis	Received from Mr. Blue	1375.00
May 10	St. Louis	Received from Mr. Yellow	1425.00
May 15	St. Louis	Received from Mr. Purple	1475.00
May 20	St. Louis	Received from Mr. Red	1525.00
May 25	St. Louis	Received from Mr. Orange	1575.00
May 30	St. Louis	Received from Mr. Pink	1625.00
Jun 1	St. Louis	Received from Mr. Brown	1675.00
Jun 5	St. Louis	Received from Mr. White	1725.00
Jun 10	St. Louis	Received from Mr. Green	1775.00
Jun 15	St. Louis	Received from Mr. Black	1825.00
Jun 20	St. Louis	Received from Mr. Gray	1875.00
Jun 25	St. Louis	Received from Mr. Blue	1925.00
Jun 30	St. Louis	Received from Mr. Yellow	1975.00
Jul 1	St. Louis	Received from Mr. Purple	2025.00
Jul 5	St. Louis	Received from Mr. Red	2075.00
Jul 10	St. Louis	Received from Mr. Orange	2125.00
Jul 15	St. Louis	Received from Mr. Pink	2175.00
Jul 20	St. Louis	Received from Mr. Brown	2225.00
Jul 25	St. Louis	Received from Mr. White	2275.00
Jul 30	St. Louis	Received from Mr. Green	2325.00
Aug 1	St. Louis	Received from Mr. Black	2375.00
Aug 5	St. Louis	Received from Mr. Gray	2425.00
Aug 10	St. Louis	Received from Mr. Blue	2475.00
Aug 15	St. Louis	Received from Mr. Yellow	2525.00
Aug 20	St. Louis	Received from Mr. Purple	2575.00
Aug 25	St. Louis	Received from Mr. Red	2625.00
Aug 30	St. Louis	Received from Mr. Orange	2675.00
Sep 1	St. Louis	Received from Mr. Pink	2725.00
Sep 5	St. Louis	Received from Mr. Brown	2775.00
Sep 10	St. Louis	Received from Mr. White	2825.00
Sep 15	St. Louis	Received from Mr. Green	2875.00
Sep 20	St. Louis	Received from Mr. Black	2925.00
Sep 25	St. Louis	Received from Mr. Gray	2975.00
Sep 30	St. Louis	Received from Mr. Blue	3025.00
Oct 1	St. Louis	Received from Mr. Yellow	3075.00
Oct 5	St. Louis	Received from Mr. Purple	3125.00
Oct 10	St. Louis	Received from Mr. Red	3175.00
Oct 15	St. Louis	Received from Mr. Orange	3225.00
Oct 20	St. Louis	Received from Mr. Pink	3275.00
Oct 25	St. Louis	Received from Mr. Brown	3325.00
Oct 30	St. Louis	Received from Mr. White	3375.00
Nov 1	St. Louis	Received from Mr. Green	3425.00
Nov 5	St. Louis	Received from Mr. Black	3475.00
Nov 10	St. Louis	Received from Mr. Gray	3525.00
Nov 15	St. Louis	Received from Mr. Blue	3575.00
Nov 20	St. Louis	Received from Mr. Yellow	3625.00
Nov 25	St. Louis	Received from Mr. Purple	3675.00
Nov 30	St. Louis	Received from Mr. Red	3725.00
Dec 1	St. Louis	Received from Mr. Orange	3775.00
Dec 5	St. Louis	Received from Mr. Pink	3825.00
Dec 10	St. Louis	Received from Mr. Brown	3875.00
Dec 15	St. Louis	Received from Mr. White	3925.00
Dec 20	St. Louis	Received from Mr. Green	3975.00
Dec 25	St. Louis	Received from Mr. Black	4025.00
Dec 30	St. Louis	Received from Mr. Gray	4075.00
Jan 1	St. Louis	Received from Mr. Blue	4125.00
Jan 5	St. Louis	Received from Mr. Yellow	4175.00
Jan 10	St. Louis	Received from Mr. Purple	4225.00
Jan 15	St. Louis	Received from Mr. Red	4275.00
Jan 20	St. Louis	Received from Mr. Orange	4325.00
Jan 25	St. Louis	Received from Mr. Pink	4375.00
Jan 30	St. Louis	Received from Mr. Brown	4425.00
Feb 1	St. Louis	Received from Mr. White	4475.00
Feb 5	St. Louis	Received from Mr. Green	4525.00
Feb 10	St. Louis	Received from Mr. Black	4575.00
Feb 15	St. Louis	Received from Mr. Gray	4625.00
Feb 20	St. Louis	Received from Mr. Blue	4675.00
Feb 25	St. Louis	Received from Mr. Yellow	4725.00
Feb 30	St. Louis	Received from Mr. Purple	4775.00
Mar 1	St. Louis	Received from Mr. Red	4825.00
Mar 5	St. Louis	Received from Mr. Orange	4875.00
Mar 10	St. Louis	Received from Mr. Pink	4925.00
Mar 15	St. Louis	Received from Mr. Brown	4975.00
Mar 20	St. Louis	Received from Mr. White	5025.00
Mar 25	St. Louis	Received from Mr. Green	5075.00
Mar 30	St. Louis	Received from Mr. Black	5125.00
Apr 1	St. Louis	Received from Mr. Gray	5175.00
Apr 5	St. Louis	Received from Mr. Blue	5225.00
Apr 10	St. Louis	Received from Mr. Yellow	5275.00
Apr 15	St. Louis	Received from Mr. Purple	5325.00
Apr 20	St. Louis	Received from Mr. Red	5375.00
Apr 25	St. Louis	Received from Mr. Orange	5425.00
Apr 30	St. Louis	Received from Mr. Pink	5475.00
May 1	St. Louis	Received from Mr. Brown	5525.00
May 5	St. Louis	Received from Mr. White	5575.00
May 10	St. Louis	Received from Mr. Green	5625.00
May 15	St. Louis	Received from Mr. Black	5675.00
May 20	St. Louis	Received from Mr. Gray	5725.00
May 25	St. Louis	Received from Mr. Blue	5775.00
May 30	St. Louis	Received from Mr. Yellow	5825.00
Jun 1	St. Louis	Received from Mr. Purple	5875.00
Jun 5	St. Louis	Received from Mr. Red	5925.00
Jun 10	St. Louis	Received from Mr. Orange	5975.00
Jun 15	St. Louis	Received from Mr. Pink	6025.00
Jun 20	St. Louis	Received from Mr. Brown	6075.00
Jun 25	St. Louis	Received from Mr. White	6125.00
Jun 30	St. Louis	Received from Mr. Green	6175.00
Jul 1	St. Louis	Received from Mr. Black	6225.00
Jul 5	St. Louis	Received from Mr. Gray	6275.00
Jul 10	St. Louis	Received from Mr. Blue	6325.00
Jul 15	St. Louis	Received from Mr. Yellow	6375.00
Jul 20	St. Louis	Received from Mr. Purple	6425.00
Jul 25	St. Louis	Received from Mr. Red	6475.00
Jul 30	St. Louis	Received from Mr. Orange	6525.00
Aug 1	St. Louis	Received from Mr. Pink	6575.00
Aug 5	St. Louis	Received from Mr. Brown	6625.00
Aug 10	St. Louis	Received from Mr. White	6675.00
Aug 15	St. Louis	Received from Mr. Green	6725.00
Aug 20	St. Louis	Received from Mr. Black	6775.00
Aug 25	St. Louis	Received from Mr. Gray	6825.00
Aug 30	St. Louis	Received from Mr. Blue	6875.00
Sep 1	St. Louis	Received from Mr. Yellow	6925.00
Sep 5	St. Louis	Received from Mr. Purple	6975.00
Sep 10	St. Louis	Received from Mr. Red	7025.00
Sep 15	St. Louis	Received from Mr. Orange	7075.00
Sep 20	St. Louis	Received from Mr. Pink	7125.00
Sep 25	St. Louis	Received from Mr. Brown	7175.00
Sep 30	St. Louis	Received from Mr. White	7225.00
Oct 1	St. Louis	Received from Mr. Green	7275.00
Oct 5	St. Louis	Received from Mr. Black	7325.00
Oct 10	St. Louis	Received from Mr. Gray	7375.00
Oct 15	St. Louis	Received from Mr. Blue	7425.00
Oct 20	St. Louis	Received from Mr. Yellow	7475.00
Oct 25	St. Louis	Received from Mr. Purple	7525.00
Oct 30	St. Louis	Received from Mr. Red	7575.00
Nov 1	St. Louis	Received from Mr. Orange	7625.00
Nov 5	St. Louis	Received from Mr. Pink	7675.00
Nov 10	St. Louis	Received from Mr. Brown	7725.00
Nov 15	St. Louis	Received from Mr. White	7775.00
Nov 20	St. Louis	Received from Mr. Green	7825.00
Nov 25	St. Louis	Received from Mr. Black	7875.00
Nov 30	St. Louis	Received from Mr. Gray	7925.00
Dec 1	St. Louis	Received from Mr. Blue	7975.00
Dec 5	St. Louis	Received from Mr. Yellow	8025.00
Dec 10	St. Louis	Received from Mr. Purple	8075.00
Dec 15	St. Louis	Received from Mr. Red	8125.00
Dec 20	St. Louis	Received from Mr. Orange	8175.00
Dec 25	St. Louis	Received from Mr. Pink	8225.00
Dec 30	St. Louis	Received from Mr. Brown	8275.00
Jan 1	St. Louis	Received from Mr. White	8325.00
Jan 5	St. Louis	Received from Mr. Green	8375.00
Jan 10	St. Louis	Received from Mr. Black	8425.00
Jan 15	St. Louis	Received from Mr. Gray	8475.00
Jan 20	St. Louis	Received from Mr. Blue	8525.00
Jan 25	St. Louis	Received from Mr. Yellow	8575.00
Jan 30	St. Louis	Received from Mr. Purple	8625.00
Feb 1	St. Louis	Received from Mr. Red	8675.00
Feb 5	St. Louis	Received from Mr. Orange	8725.00
Feb 10	St. Louis	Received from Mr. Pink	8775.00
Feb 15	St. Louis	Received from Mr. Brown	8825.00
Feb 20	St. Louis	Received from Mr. White	8875.00
Feb 25	St. Louis	Received from Mr. Green	8925.00
Feb 30	St. Louis	Received from Mr. Black	8975.00
Mar 1	St. Louis	Received from Mr. Gray	9025.00
Mar 5	St. Louis	Received from Mr. Blue	9075.00
Mar 10	St. Louis	Received from Mr. Yellow	9125.00
Mar 15	St. Louis	Received from Mr. Purple	9175.00
Mar 20	St. Louis	Received from Mr. Red	9225.00
Mar 25	St. Louis	Received from Mr. Orange	9275.00
Mar 30	St. Louis	Received from Mr. Pink	9325.00
Apr 1	St. Louis	Received from Mr. Brown	9375.00
Apr 5	St. Louis	Received from Mr. White	9425.00
Apr 10	St. Louis	Received from Mr. Green	9475.00
Apr 15	St. Louis	Received from Mr. Black	9525.00
Apr 20	St. Louis	Received from Mr. Gray	9575.00
Apr 25	St. Louis	Received from Mr. Blue	9625.00
Apr 30	St. Louis	Received from Mr. Yellow	9675.00
May 1	St. Louis	Received from Mr. Purple	9725.00
May 5	St. Louis	Received from Mr. Red	9775.00
May 10	St. Louis	Received from Mr. Orange	9825.00
May 15	St. Louis	Received from Mr. Pink	9875.00
May 20	St. Louis	Received from Mr. Brown	9925.00
May 25	St. Louis	Received from Mr. White	9975.00
May 30	St. Louis	Received from Mr. Green	10025.00
Jun 1	St. Louis	Received from Mr. Black	10075.00
Jun 5	St. Louis	Received from Mr. Gray	10125.00
Jun 10	St. Louis	Received from Mr. Blue	10175.00
Jun 15	St. Louis	Received from Mr. Yellow	10225.00
Jun 20	St. Louis	Received from Mr. Purple	10275.00
Jun 25	St. Louis	Received from Mr. Red	10325.00
Jun 30	St. Louis	Received from Mr. Orange	10375.00
Jul 1	St. Louis	Received from Mr. Pink	10425.00
Jul 5	St. Louis	Received from Mr. Brown	10475.00
Jul 10	St. Louis	Received from Mr. White	10525.00
Jul 15	St. Louis	Received from Mr. Green	10575.00
Jul 20	St. Louis	Received from Mr. Black	10625.00
Jul 25	St. Louis	Received from Mr. Gray	10675.00
Jul 30	St. Louis	Received from Mr. Blue	10725.00
Aug 1	St. Louis	Received from Mr. Yellow	10775.00
Aug 5	St. Louis	Received from Mr. Purple	10825.00
Aug 10	St. Louis	Received from Mr. Red	10875.00
Aug 15	St. Louis	Received from Mr. Orange	10925.00
Aug 20	St. Louis	Received from Mr. Pink	10975.00
Aug 25	St. Louis	Received from Mr. Brown	11025.00
Aug 30	St. Louis	Received from Mr. White	11075.00
Sep 1	St. Louis	Received from Mr. Green	11125.00
Sep 5	St. Louis	Received from Mr. Black	11175.00
Sep 10	St. Louis	Received from Mr. Gray	11225.00
Sep 15	St. Louis	Received from Mr. Blue	11275.00
Sep 20	St. Louis	Received from Mr. Yellow	11325.00
Sep 25	St. Louis	Received from Mr. Purple	11375.00
Sep 30	St. Louis	Received from Mr. Red	11425.00
Oct 1	St. Louis	Received from Mr. Orange	11475.00
Oct 5	St. Louis	Received from Mr. Pink	11525.00
Oct 10	St. Louis	Received from Mr. Brown	11575.00
Oct 15	St. Louis	Received from Mr. White	11625.00
Oct 20	St. Louis	Received from Mr. Green	11675.00
Oct 25	St. Louis	Received from Mr. Black	11725.00
Oct 30	St. Louis	Received from Mr. Gray	11775.00
Nov 1	St. Louis	Received from Mr. Blue	11825.00
Nov 5	St. Louis	Received from Mr. Yellow	11875.00
Nov 10	St. Louis	Received from Mr. Purple	11925.00
Nov 15	St. Louis	Received from Mr. Red	11975.00
Nov 20	St. Louis	Received from Mr. Orange	12025.00
Nov 25	St. Louis	Received from Mr. Pink	12075.00
Nov 30	St. Louis	Received from Mr. Brown	12125.00
Dec 1	St. Louis	Received from Mr. White	12175.00
Dec 5	St. Louis	Received from Mr. Green	12225.00
Dec 10	St. Louis	Received from Mr. Black	12275.00
Dec 15	St. Louis	Received from Mr. Gray	12325.00
Dec 20	St. Louis	Received from Mr. Blue	12375.00
Dec 25	St. Louis	Received from Mr. Yellow	12425.00
Dec 30	St. Louis	Received from Mr. Purple	12475.00
Jan 1	St. Louis	Received from Mr. Red	12525.00
Jan 5	St. Louis	Received from Mr. Orange	12575.00
Jan 10	St. Louis	Received from Mr. Pink	12625.00
Jan 15	St. Louis	Received from Mr. Brown	12675.00
Jan 20	St. Louis	Received from Mr. White	12725.00
Jan 25	St. Louis	Received from Mr. Green	12775.00
Jan 30	St. Louis	Received from Mr. Black	12825.00
Feb 1	St. Louis	Received from Mr. Gray	12875.00
Feb 5	St. Louis	Received from Mr. Blue	12925.00
Feb 10	St. Louis	Received from Mr. Yellow	12975.00
Feb 15	St. Louis	Received from Mr. Purple	13025.00
Feb 20	St. Louis	Received from Mr. Red	13075.00
Feb 25	St. Louis	Received from Mr. Orange	13125.00
Feb 30	St. Louis	Received from Mr. Pink	13175.00
Mar 1	St. Louis	Received from Mr. Brown	13225.00
Mar 5	St. Louis	Received from Mr. White	13275.00
Mar 10	St. Louis	Received from Mr. Green	13325.00
Mar 15	St. Louis	Received from Mr. Black	13375.00
Mar 20	St. Louis	Received from Mr. Gray	13425.00
Mar 25	St. Louis	Received from Mr. Blue	13475.00
Mar 30	St. Louis	Received from Mr. Yellow	13525.00
Apr 1	St. Louis	Received	

הקדמה וסיכום

עם תום מלחמת ששת הימים מחזיקה ישראל בשטחים בהיקף של פי ארבעה משטחה ערב המלחמה. האוכלוסיה שבתוספה בשטחים אלה מסתכמת כיום במספר משוער של כמיליון נפש, שהם תוספת של כ-40 אחוז לאוכלוסיה הנוכחית של ישראל. ממיליון זה כשליש הם פליטים יושבי מחנות. אוכלוסיה זו עשויה להגיע לכ-1,5 מיליון בטווח של עשר שנים, באם נביא בחשבון זרוי טבעי, ללא הגירה. לפתרונות מדיניים טובים לשטחים המוחזקים תואמים פתרונות כלכליים טובים הטעונים בדיקה. כל עוד לא הוכרע בבירור העתיד המדיני של השטחים, יש טעם לבחון בחינה כללית פתרונות כלכליים אלטרנטיביים לפיתוחם, תוך הדגשה מיוחדת של השאלות הבאות:

1. השאלה הקרויה "בעיית הפליטים", ובמיוחד בדיקת האלטרנטיבות של הגירה לחוץ לארץ, מעבר אוכלוסיה מאיזור לאיזור או פיתוח מקומי;
2. מהות הקשרים הכלכליים הרצויים בין השטחים המוחזקים לבין המשק הישראלי בטווח ארוך יותר;
3. המחיר למשק הישראלי של פתרונות אלטרנטיביים מוצעים.

בשלב זה קיים מספר זיכר של אלטרנטיבות מדיניות וכלכליות שלפיהן ניתן היה לערוך את הדיון. כמו כן קיימות שאלות רבות ושונות שרצוי לקבל עליהן תשובה. מתוך כל אלה בחרנו להתייחס למספר מצומצם של אלטרנטיבות, שבהן השיקולים הכלכליים בראים חשובים במיוחד, ולגביהן לבדוק את השאלות הנראות לנו חשובות ואשר ניתן לתת להן תשובה גם בשלב הנוכחי. בדיון שלהלן נצטמצם בפיתוח אלטרנטיבות של פיתוח הגדה המערבית ורצועת עזה-צפון סיני, ובדיון בבעיית הפליטים בשטחים אלה, כולל שאלת ההגירה. איננו מניחים אפשרות של יישוב פליטים ברמה הסורית, ואם כי השאלה של עבוד שטחי הרמה על ידי יהודים עשויה להיות חשובה, היא איננה נושא לדיון של תזכיר זה. כמו כן איננו נכנסים כאן לשאלה החשובה של ביצול אוצרות הטבע בסיני.

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

1882

האינפורמציה המצויה כרגע בידינו כבסיס לתכנון מדיניות היא חלקית ביותר. ניסינו במידת האפשר לצלל כל חומר קיים, ובעיקר חומר שהוכן ברשות לתכנון כלכלי ובבנק ישראל. אין לנו ספק שבכמו, מנתוני היסוד (כדוגמה: נתונים דמוגרפיים), עשויים לחול שינויים באומדנים, במידת האפשר, בצביע על אותם נתונים שנראים לנו מהימנים פחות (הסברים לנתונים ולשיטות האומדן מובאים בנספח לדו"ח זה). עם זאת אנו מאמינים כי ניתן להסיק כמה מסקנות כלליות חשובות גם על סמך נתונים חלקיים ומשוערים, אפילו הערכות ראשוניות הן חשובות לצורך הדיון באלטרנטיבות המדיניות. מכל מקום בראה לנו, שאין טעם להכנס לתכנון כולל מפורט של המשקים בשטחים המוחזקים, ושל פתרונות שונים לבעיית הפליטים, ללא עיון מוקדם באלטרנטיבות השונות במובחים כלליים ביותר. מטרת דו"ח זה היא לבדוק שאלות אלה על רקע ההתפתחות החזויה של המשק הישראלי בתקופה של ארבע עד עשר השנים הקרובות, במובחים של הגדלים הכלכליים העיקריים: אוכלוסיה, מועסקים, תוצר, השקעות, צריכה, סחר חוץ וכן ההרכב הענפי המשוער של התפוקה והמועסקים בעתיד. איננו נכנסים בדו"ח זה להכנסה של תכניות פיתוח מפורטות או לפרטי ביצוען. יחד עם זאת בדרך בעיקר בקוריהן הכלליים של אותן תכניות שאנו מאמינים כי הן ניתנות לביצוע מפורט.

בלוח א-1 מובאת תמצית הנתונים הדימוגרפיים לעשור הקרוב, כפי שהם באמדים כיום. תחזית האוכלוסיה בשטחים בערכה בשתי אלטרנטיבות של שיעורי גידול - 1 אחוז ו-3.5-3.7 אחוזים, כשהפרש בין האלטרנטיבה הראשונה והשניה בובע מהגחת המשך הגירה כבעבר. שתי האלטרנטיבות בנויות על שיעור ריבוי טבעי של 3.5 אחוז בשנים 1968-1971, שיגדל ל-3.7 אחוזים בשנים 1972-1978 כתוצאה מירידה בשיעורי התמותה.

לוח א-1 - תחזית האוכלוסיה בגדה המערבית, רצועת עזה וישראל⁽¹⁾
 1978-1968
 (באלפים)

הנחות על שיעורי הגידול				מזה: פליטים יושבי מחנות	אוכלוסיה ⁽²⁾ 1968	
1968-71 ב-3.5%	1968-78 ב-1%	1972-78 ב-3.7%	1973			

672	676	673	623	600 80	600 610	הגדה המערבית ללא ירושלים
543	421	420	392	675 260	356 380	רצועת עזה
<u>1,415</u>	<u>1,097</u>	<u>1,093</u>	<u>1,020</u>	<u>340</u>	<u>990</u>	סך הכל

⁽³⁾ 1968-78 ב-2.2%

3,522	3,010	2,815	ישראל (כולל ירושלים)
392	451	396	מזה לא יהודים (כולל ירושלים)

- (1) לא כלהלה כאן אוכלוסית הרמה הסורית וחצי האי סיני
- (2) לגבי האומדן ראה בספחים 1 ו-2.
- (3) מניח תוספת של כ-15 אלף עולים יהודים (בסך) כל שנה.

בראה לבן סביר להניח, שהגירה בהיקף המשתמע מן האלטרנטיבה הראשונה תימשך גם בעתיד. יחד עם זאת ייתכן מאד, שאף הגירה כזו תוכל להתקיים רק בתנאי של קיום מדיניות עידוד מכוונת. בהמשך הדברים אנו דבים בגושא ההגירה בנפרד.

להלן כמה מעיקרי הממצאים של דו"ח זה:

1. מחיר החזקת השטחים (אלטרנטיבה א' - ראה פרק ב')

בדקנו את המשמעות הכלכלית של החזקת שטחי הגדה המערבית ורצועת עזה, כאשר מקיימים בהן רמת פעילות כלכלית ורמת חיים סבירה, ללא בסיון לפתרון

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY

RECEIVED FROM THE
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
JAN 10 1964

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
JAN 10 1964

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
JAN 10 1964

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
JAN 10 1964

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
JAN 10 1964

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
JAN 10 1964

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
JAN 10 1964

מיוחד של בעיית הפליטים מרצועת עזה. ביתוחנו מבוסס על ההבחה (וההמלצה)⁽¹⁾ שיקריים מטוחר חפטי בסחורות ושירותים בין ישראל לבין השטחים המוחזקים, וכי תיאטר תבועה חפסית של כוח עבודה מן השטחים לישראל וגם להיפך. (בהמשך הדברים אנו בודקים משמעותן של הבחות אלה).

כמו כן אנו מביחים, ואף ממליצים, כי רמת התעסוקה בגדה המערבית תועלה באמצעות פעולות פיתוח ממלתיות - בעיקר על ידי בנייה למגורים, שהיא פעילות כלכלית עתידת-עבודה ביותר, וגם בראית רצויה לאור מציאותן של כ-15 אלף משפחות פליטים יושבי מחנות בגדה. ההשקעה הצפויה (בעיקרה ממלתית) במבנים, כבישים וכמה ענפי משק מסתכמת ב-73 מיליון ל"י במוצע שבתי, 1968-1971, במקרה בו תימשך ההגירה מן הגדה כבעבר, ותעלה ל-100 מיליון ל"י, אם תיפסק ההגירה כליל. בהבחות אלה תעלה רמת החיים בגדה בקצב משוער של 3 אחוזים לבפש לשנה והפער בין רמת החיים בגדה המערבית לבין זו שבישראל לא יצטמצם. בהיעדר הגירה ברחבת מרצועת עזה לחו"ל או לגדה, תחייב העלאה מסוימת של רמת התעסוקה ברצועת עזה פעולות פיתוח בהיקף שבתי של כ-25 מיליון ל"י ברוטפות⁽²⁾.

אומדני ההשקעה הגלמית שלעיל אינם מסקפים את המחיר הריאלי של החזקת השטחים למשק הישראלי. ביתן לבטא מחיר זה באמצעות עודף היבוא, בביכוי העברות מחו"ל. עודף היבוא הכולל של הגדה, במקרה בו אין הגירה, יגיע ל-24 מיליון דולר, במוצע בשנים 1968 עד 1971. בביכוי העברות חד-צודיות (תקבולי סו"ת וקרובי משפחה בסך 10 מיליון דולר בשנה) יורד העודף ל-6 מיליון דולר בלבד (ראה לוח א-2, סור (2) "ברוטו", וסור (3) "נטו"). המספרים המשווערים לגבי הרצועה הם 18 ו-7 מיליון דולר, בהתאמה (ראה הנתונים בסוגריים בטורים המתאימים בלוח א-2). במקרה בו אין הגירה גדלים אומדנים אלה במקצת.

(1) ראה "המלצות למדיניות כלכלית לטווח הקצר עבור השטחים המוחזקים", צוות לתכנון כלכלי חברתי, הועדה לפיתוח השטחים המוחזקים, ירושלים, יולי 1967.

(2) כל הנתונים המתייחסים לרצועת עזה הם ברמת מהימנות פחותה יותר, בגלל היעדר אינפורמציה מהימנה בשלב זה. עידוד התעסוקה ברצועה משמש נושא לבדיקה של ועדה ממלתית בראשות א. גלשון מבנק ישראל, ועם השלמת עבודתה ביתן יהיה לשפר נתונים אלה.

מן הראוי לציין, שחישוב מפורט של מרכיב מסבב חוץ בהכנסות ובהוצאות

של האזורים המוחזקים (ראה פרק ב') מצביע על כך, שבמובחי מסבב חוץ ממשי המחיר אפסי, ואולי אף יתהווה עודף דולרים מסויים, כך שהסכומים המופיעים בלוח משקפים במשוער את תרומת התוצר הישראלי להוצאה על השטחים המוחזקים. כאן יש להעיר שכל עוד אין המשק הישראלי מגיע לתעסוקה מלאה (ולפי הערכתנו⁽¹⁾), אף כי התעסוקה בישראל עתידה לגדול, עדיין לא תגיע לביצולת מלאה עד 1971, יהיה חלק מסויים מתוצר זה, ואולי מרביתו, בגדר של עידוד להעסקת גורמי ייצור מובטלים במשק, ולא בבחיבת הוצאה ריאלית.

בסיכום אנו מסיקים, שהוצאות ההחזקה הריאליות של השטחים בשנים הקרובות יהיו במוכות ביותר ואפילו קרובות לאפס. (לא בכללו כאן הוצאות בטחון בצד ההוצאה, ולא הכנסות אפשריות מאוצרות טבע בסיני בצד ההכנסה). בהתחשב במחיר הנמוך אנו ממליצים בכל מקרה על בקיטת אלטרנטיבה זאת כתכנית מינימום לשטחים המוחזקים.

יש להדגיש שאלטרנטיבה זו מבטיחה נורמליזציה מלאה של החיים הכלכליים בגדה המערבית ב-4 השנים הקרובות, כולל פתרון בעיית הדירור של פליטים יושבי מחנות בגדה עצמה. לעומת זאת, לא תיפתר בעיית הפליטים ברצועת עזה, פרט להגברה מסויימת של רמת התעסוקה.

לוח א-2 - מחיר אלטרנטיבות של פיתוח השטחים המוחזקים, 1960-1971, ו-1972-1978

השקעה גלמית שנתית (גדה) (מיליוני ל"י)	קצב גידול עודף יבוא שנתי 1960-71 (ממוצע שנתי-מיליוני \$)	גדה (רצועה)		גדה (רצועה)	
		ברוטו	נטו	ברוטו	נטו
72-78	60-71	72-78	60-71	72-78	60-71

אלט' א'-החזקה בלי
העברת פליטים לגדה

1. שיעור הגירה
כבעבר

73 (7) 6 (18) 24 1.0%

2. ללא הגירה

100 (7) 10 (18) 20 3.5%

אלט' ב'-העברת
פליטים לגדה, עם
פיתוח

1. שיעור הגירה
כבעבר

190 143 (3) 16 (14) 34 4.0%

2. ללא הגירה

325 180 (3) 21 (14) 39 6.5%

(1) ראה ג'ספה 2, תחזית המשק הישראלי.

2. תכנית פיתוח לקליטת פליטים (אלטרנטיבה ב; ראה פרק ג)

בדקנו במפורט את משמעותה הכלכלית והחברתית של תכנית למעבר מרבית הפליטים מרצועת עזה לגדה המערבית, תוך כדי קליטתם הכלכלית המלאה שם. קצב העברה של 2000 עד 4000 משפחות לשנה בשנים הראשונות, ושל כ-5000 משפחות לשנה בשנים מאוחרות יותר, מאפשר העברת כ-50 אלף משפחות פליטים בעשור 1968 עד 1978, והנך כדי כך היסול למעשה של מחנות הפליטים ברצועת עזה (האוכלוסיה הנותנת ברצועה ב-1978 תמנה 170 אלף נפשות). (במקרה של הפסקה מלאה של ההגירה לחו"ל, יתכן שלא תיפתר בכך הבעיה כליל, שכן תיירות ברצועה אוכלוסיה של כ-250 אלף נפש; אולם טבירותה של הצהה זו מועטה - ראה להלן).

כל תכנית לקליטת פליטים כרוכה בהתגברות על קשיים חברתיים רבים ותדרוש זהירות רבה בדרך ביצועה⁽¹⁾.

בגלל המגבלות החמורות על כראיות פיתוח חקלאי ברחב (ראה להלן) שמה תכניתנו את הדגש בעיקר על פיתוח ענפי הבנייה והתעשייה, ופחות על יישוב ופיתוח חקלאי; משום כך אין למיקומה של התכנית - בגדה המערבית או ברצועה - השפעה כלכלית כה מכרעת; בחירת המיקום תהיה, בסופו של דבר, קשורה בעיקר בשיקולים מדיניים וחברתיים. ביצועה של תכנית בהיקף דומה ברצועת עזה עשוי לדרוש מאמצים כלכליים ביכרים יותר. קיומם של גורמי ייצור בלתי מבוזלים בגדה המערבית (בעקבות עזיבת אוכלוסיה) וקיומה של תשתית מפותחת יותר בגדה עשויה להקל על קליטה הדרגתית של הפליטים ושילובם בחיים כלכליים בורמליים, מכל מקום ניתן לראות באומדנים בתכנית זו הדגמה של סדר הגודל של ההוצאה הכרוכה בכך, שהיא ישימה גם לגבי ביצוע תכנית דומה ברצועה.

מחיר הקליטה הכלכלית של משפחת פליטים באמד בממוצע ב-20 אלף ל"י למשפחה, כאשר כמחצית הסכום נועדה לדיור והמחצית השנייה לסיפוק אמצעי ייצור. יש להדגיש שמחיר הספקת אמצעי הייצור שונה מאד בענפי משק שונים; המחיר בחקלאות גבוה ביותר (כ-20 אלף ל"י הון לעובד - בלי דיור), ובתעשייה במוך במידה ביכרת (כ-5,000 ל"י הון לעובד). על מבנה ענפי המשק הרצוי בעמוד להלן.

(1) לגבי השיקולים החברתיים, ראה התזכיר הכללי לדו"ח זה - "בעיות חברתיות בשטחים המוחזקים".

ההשקעה הגלמית השנתית בגדה באמדת בתכנית זו ב-143 מיליון ל"י בשנים 1968 עד 1971 וב-190 מיליון ל"י בשנים 1972 עד 1978 (ראה לוח א-2, טורים (4) ו-(5)). סך ההשקעה הגלמית בגדה בעשור 1968-1978, כולל השקעות הקשורות באוכלוסיה קיימת, באמד בסכום של 1,900 מיליון ל"י. מסכום הוצאה זה ניתן להפחית למעלה משני שלישים על חשבון תקבולים חד-צדדיים במטבע חוץ מקורבי משפחה ומססו"ת לגדה ולרצועה, בהנחה שאת תשלומי מסו"ת ניתן יהיה לקבל בצורה אחרת גם אחרי שיבוי מעמדם של הפליטים בגדה, וברצועה (ההוצאה במקרה של הפסקת הגירה תהיה גבוהה מזה במידה ניכרת - ראה שורה אחרונה בלוח א-2). כמו כן אפשר יהיה להסין את היקף ההשקעה השנתית ברצועת עזה.

את חשבון המחיר הריאלי למשק של תכנית פיתוח זו ערכנו כאן רק לגבי השנים 1968-1971. בולט מהלוח המחיר הנמוך, יחסית, - לפחות בשנים הראשונות. עורף היבוא השנתי בסך באמד בסכום של 16 מיליון דולר (בחוספת 3 מיליון דולר ברצועה). כמו כן ל: תהיה למעשה הוצאה בסך במטבע חוץ⁽¹⁾ וכל ההוצאה תתבטא במובחנים של תוצר ישראלי (כחצי אחוז מהתוצר הישראלי כיום). שוב בדגיש שאפילו סכום זה אינו משקף בהכרח הוצאה ריאלית למשק, בשל קיום אבטלה של גורמי ייצור. כמו כן יש לזכור שמחירה של התכנית לקליטת פליטים הוא רק ההפרש בין ההוצאה הנ"ל לבין האלטרנטיבה של החזקה ללא פיתוח ביכור.

3. סיכויי פיתוח ענפי המשק בשטחים המוחזקים (ראה פרקים ג, ד, ה)

ביתוח אפשרויות קליטתה של אוכלוסיה נוספת באמצעות תכנית הפיתוח

הנ"ל מצביע על שלושה ממצאים עיקריים:

- א. חלק גדול של מקורות התעסוקה, לפחות בשנים הראשונות, יבוא מענף הבנייה (כמחצית ב-1968-1971, וכשליש לאחר מכן), ובמיוחד הבנייה למגורים עבור הפליטים עצמם.

(1) אף במקרה קיצוני בו לא יתקבלו כל העברות חד-צדדיות, המחיר במסו"ח לא יעלה על 30 מיליון דולר (11+18).

ב. על אף חלקה הגדול של החקלאות בתעסוקה בתקופת הבסיס (למעלה ממחצית) רק כרבע מתוספת המועסקים תיועד לענף החקלאות, בגלל מגבלות חמורות על פיתוח החקלאות הן מצד הביקוש (בארץ ובחו"ל) והן מצד ההיצע (מיעוט מקורות מים; ראה פרק ד וכן פרק ו).

ג. אם כי מצבה של התעשייה כיום מפגר ואין לצפות לפיתוחה המהיר מיד, הרי במשך הזמן קיימים סיכויים טובים לפיתוח תעשייתי בגדה על בסיס יתרונות של עבודה זולה, ותוך ניצול ידע, יזמות קשרים עם התעשייה הישראלית (ראה פרק ה).

בראה לבו שבטווח הארוך אין טעם לבנות תכניות ליישוב פליטים על בסיס של התבחלות חקלאית בהיקף ניכר. קליטה כלכלית מעבר לתקופת ההתבססות והבנייה תחייב מאמץ של תיעוש. משום כך רצוי היה כבר כעת להקדיש מאמץ רב יותר לבדיקה של אפשרויות הפיתוח התעשייתי בשטחים המוחזקים ובמיוחד אפשרות של שילוב ותיאום הדדי של פיתוח זה, שיהיה עתיר עבודה, עם תכניות הפיתוח של המשק הישראלי, שתהיינה מבוססות בעיקר על ידע מקצועי. גם אם אין מחליטים על ביצועה המידי של תכנית פיתוח ברחבת, רצוי היה להקים מספר מפעלים בסיוביים שיסייעו ללמוד את הבעיות והאפשרויות.

4. מיקום הפיתוח והבנייה

הן המבנה הענפי הרצוי בטווח ארוך והן קשיי ההסתגלות החברתית של הפליטים, מביאים להעדפת תכנית פיתוח ובינוי אשר בה מושם דגש על שיקומם ושילובם של הפליטים ביישובים קיימים (עירוניים וכפריים) בעיקר, ולא על יישובים חדשים שבהם יובצח קיומם הכלכלי והחברתי הנפרד.

5. משמעות קיומו של סחר חפשי

בדיקת משמעות קיומו של סחר חפשי בין השטחים לבין ישראל מצביעה על היתרונות הכוללים למשק הישראלי של קיום סחר בטווח ארוך, על אף פגיעה מסוימת בענף החקלאות. ביחז עם מתן פיצוי לחקלאי ישראל בזמן הקצר⁽¹⁾, תידרש היערכות מחדש של החקלאות בין ישראל לבין השטחים המוחזקים בטווח של כמה שנים.

(1) ראה התזכיר "המלצות למדיניות כלכלית לטווח הקצר עבור השטחים המוחזקים".

במקרה של פיתוח חקלאי בגדה (לפי הקווים של אלטרנטיבה ב) תיתכן עד 1971 פליטה של כאלף מועסקים בחקלאות הישראלית לעומת התכנון. לעומת זאת משפיע קיום הסחר בכיוון של תוספת בטן של למעלה מ-4 אלפים מועסקים בתעשייה הישראלית ב-1971. יש להדגיש שסגירה של השוק הישראלי בפני תוצרת חקלאית מן הגדה, נוסף לפגיעתה בצרכן הישראלי, תמנע אף אפשרות של הגברת תעסוקה ופיתוח חקלאי באותה מידה שתידרש במסגרת תכנית הפיתוח לשטחים המוחזקים, בגלל המגבלה של הרחבת שווקים בחו"ל. כמו כן יש להדגיש, כי היערכות מחדש של ענף החקלאות בישראל תידרש ממילא, באם מדובר בהצטרפות אפשרית של ישראל לשוק האירופי המשותף.

6. תכנית אל עריש (ראה פרק 1)

האלטרנטיבה להגירה או להעברה לגדה המערבית היא קליטה ברחבת של פליטי רצועת עזה ברצועה עצמה ובסביבתה, כולל איזור אל עריש וצפון סיני. כל עוד מדובר, בפתרון של סווח ארוך, על פיתוח בנייה, תעשייה ושירותים, איננו יכולים, כאמור, להצביע על יתרונות מכריעים של הגדה לעומת הרצועה מבלי לבדוק את השאלה בצורה מפורטת יותר. שונה המצב לגבי החקלאות. התכנית העיקרית שמדובר בה לגבי רצועת עזה היא תכנית ליישוב חקלאי של איזור אל עריש, בדיקת סבירותה של תכנית זו מעלה שהיא חסרת כל סיכוי לכדאיות כלכלית בשנים הקרובות. את מקורות המים לפיתוח חקלאי באיזור זה צריך יהיה לספק ממיתקן התפלה. את התוצרת החקלאית (ובעיקר ירקות) צריך יהיה לשווק בחו"ל. אפילו הישוב המבוטט על הערכות אופטימיות ביותר של מחיר התוצרת ועל מחיר אפס למיתקן ההתפלה מראה שאין תכנית כזו כדאית. יתר על כן, עם כל הקשיים שיש בפיתוח תעשייתי, תכנית תיעוש תהיה זולה במידה ניכרת מכל פיתוח חקלאי עתיד-עבודה המבוטט על מים מותפלים - במצב הידע הטכנולוגי הקיים, או הצפוי בעתיד הקרוב.

מן הראוי לציין שהטענה שמיתקן התפלה יסופק לבו חינם אינה תופסת כאן, ולא רק משום שאין להביח שמעבך מעין זה לא יקשה על קבלת הלוואות או מעבקים אחרים, אלא בראש ובראשונה מפני שגם כך תהיה התכנית בלתי כדאית.

7. ההגירה (ראה פרק ז)

ההגירה מהווה חלק מפתרון אפשרי של בעיית השטחים המוחזקים והיקפה הצפוי עתיד להשפיע על גודל האוכלוסייה בשטחים אלה ועל שיעור הריבוי שלה. בעבר לא היתה כמעט הגירה מרצות עזה, אך היתה תנועת הגירה גדולה למדי מהגדה המערבית לגדה המזרחית ולארצות חוץ, בעיקר לארצות ערביות. המהגרים היו מרוכזים בגיליט צעירים ובעלי רמת השכלה גבוהה מזו של האוכלוסייה הבשארית.

אפשרויות ההגירה בעתיד תלויות בעיקר במעבר החפשי לארצות ערב ובהכשרת אנשים שיעמדו בדרישות למהגרים בעלי מקצוע בארצות ההגירה הלא-ערביות. הנטייה להגר תלויה גם בהזדמנויות הכלכליות שיעמדו בפני התושבים בשטחים עצמם, ויש להביח שכל שפעולת השיקום והפיתוח תהיה יותר מאומצת כך תפחת הנטייה להגר. עם זאת, ארגון ההגירה באמצעות אחד מארגוני ההגירה הבינלאומית, הרחבת ההכשרה המקצועית, מתן תמריצים ליציאה מסוגים שונים (כגון מלגות להמשך לימודים), הקלות בחיסול רכוש והוצאתו והקלות על בטיעה ותקשורת עם החוץ - כל אלה עשויים להגביר את הנטייה להגר. מן הראוי להעיר, לעומת זה, כי ככל שפעולת ההגירה תצליח יותר בן תרד איכות כוח העבודה הבשאר. דבר זה עשוי להקשות על פעולות שיקומם של הנשארים.

שיבוים בהנחות (ראה פרק ח)

נוסף על הטעיפים שבזכרו, בדו"ח זה המשמעות של שיבוים כמה מן ההנחות שלעיל: החזרת שטחים תוך כדי קיום הסכמי סחר עם ירדן, וכן מתן היתר לתנועה מוגבלת של גורמי ייצור. עיקרו של הדו"ח בהצגת המשמעות הכלכלית של אלטרנטיבות שונות ולא בהצעת תכנית אחת ויחידה לפתרון מדיני-כלכלי-חברתי. יחד עם זאת ניתן להטיק מספר מסקנות לגבי מדיניות רצויה, הנובעות בחלקן במישורין ובחלקן בעקיפין מן הביתוח המובא בזה.

פרק ב'

אלטרנטיבה א':

החזקת השטחים תוך בורמליזציה של המערכת הכלכלית, בלי העברת פליטים

בפרק זה בדון במשמעות הכלכלית של החזקת שטחי הגדה המערבית ורצועת עזה, תוך קיום רמת פעילות כלכלית ורמת חיים סבירה, ללא בסיון לפתרון מיוחד של בעיית הפליטים מרצועת עזה. ברור שהמושג "רמת פעילות כלכלית סבירה" ניתן לפירושים שונים ורחבים, ואין ביכולתנו או בכוונתנו לדון בכל האפשרויות העשויות להכלל כאן ובמשמעותן הכלכלית. ברתפק בהצגת מסגרת שלמה ועקיבה אחת של הנחות, הנראות סבירות ביותר⁽¹⁾.

הדיון יצטמצם לביתוח התקופה 1968-1971 בלבד, מאחר שסביר להניח כי החזקת השטחים לתקופה ממושכת יותר תחייב שינויים במסגרת ההנחות המנויות כאן, מבחינת הקשרים עם המשק הישראלי, הקשרים עם ארצות ערב, פתרון בעיית הפליטים, וכדומה. מטבע הדברים יהיה הדיון לגבי הגדה המערבית מפורט יותר מאשר לגבי רצועת עזה, הן בגלל גדלו היחסי של משק הגדה והן בגלל המחסור היחסי בנתונים מפורטים על רצועת עזה.

ההנחות העיקריות שביסוד הדיון כאן הן אלו (הנחות בוספות ופירוט כמותי של ההנחות, משולבים בהמשך הפרק):

המסגרת הכלכלית - השטחים יהיו בפיקוחה או באחריותה של ממשלת ישראל.

יתקיים סחר חפשי בין ישראל והשטחים, אך ייאסר מעבר של כוח עבודה בשני הכיוונים. יש לציין כי צורת הממשל המדינית - סיפוח לישראל, ממשל צבאי ישראלי, ממשל אזרחי ישראלי, או צורה זו או אחרת של ממשל אוטונומי עצמי - לא תשנה את האמור כאן, במידה שיתקיימו ההנחות הכלכליות.

האוכלוסיה - בסיס האוכלוסיה בגדה המערבית, לא כולל ירושלים, הוא

610 אלף נפש בסוף 1967, מהם כ-80 אלף פליטים יושבי מחנות. ברצועת עזה - כ-380 אלף⁽²⁾.

(1) שינוי אחד עיקרי בהנחות אלו, הקשור בגידול מהיר יותר של האוכלוסיה בגלל אי-קיום הגירה, יידון בקצרה בסוף הפרק,

(2) במידה שנתוני מפקד האוכלוסין הקרוב יספו מאומדנים אלה, יהיה הכרח לשנות את האומדנים שבפרק, אם כי שיעורי השינוי לאורך הזמן לא יהיו שונים, כנראה, במידה ביכרת. אומדן מספרים אלה - ראה בספח 1.

האוכלוסיה בשטחים אלה תגדל בקצב של 1 אחוז לשנה, המתקבל מתוך ריבוי סבבי של כ-3½ אחוזים, והגירה "טבעית" אל מחוץ לשטחים בהיקף שהיה בעבר, בשיעור של כ-2½ אחוזים⁽¹⁾.

רמת הפעילות והתעסוקה - עד 1968 יוחזר היקף הפעילות לרמה שהיתה ערב המלחמה, ושיעור התעסוקה יגיע שוב ל-93 אחוזים מכוח העבודה.

במשך התקופה 1968-1971 תקיים הממשלה רמת תעסוקה דומה, ואף גבוהה יותר, כך שתחול עלייה של 2 אחוזים לשנה במספר המועסקים (לעומת גידול של 1 אחוז באוכלוסיה), עקב הקטנה מסוימת בשיעור האבטלה, ועלייה סבירה בשיעור ההשתתפות בכוח העבודה. יש לציין, כי בעקבות המלחמה גדל שיעור האבטלה במידה ניכרת, כך שגם החזרת רמת הפעילות לקדמותה, וגם הגידול הצפוי בה, מחייבים מאמצים מסוימים של פיתוח ופעילות ממשלתית מתאימה.

פריון - הרכב ההגירה מאז יוני 1967, וכן הוצאת ירושלים ממסגרת הגדה, משמעותם הפחתה בתוצר הממוצע למועסק בגדה, עקב עליית חלקה של החקלאות וירידת חלקם של ענפי הבנייה, התעשייה והשירותים. כתוצאה מההנחה על החזרת הפריון בענפים לרמה שלפני המלחמה והחזרת הפעילות לקדמותה, מראה החישוב, כי יש לצפות ב-1968 לרמת פריון ממוצעת - וכן רמת חיים - בדומה לרמה שהתקיימה בגדה כולה ב-1965⁽²⁾.

במשך התקופה עד 1971 יגדל התוצר למועסק בשיעור ממוצע של כ-3 אחוזים לשנה. שיעור זה נראה סביר לאור גידול הפריון הצפוי בענפים השונים וההרכב הענפי וכן בגלל קיום הסחר עם ישראל ועליית הפריון הצפויה שם. כן מתיישב שיעור גידול כזה עם ההנחה הבאה על רמת החיים היחסית.

(1) בסוף הפרק תידון משמעותה של הפסקת ההגירה, ראה הערה 1 בעמ' 1-1. מקור הנתונים - ראה בפרק ז' ובנספח 4.

(2) זוהי השנה האחרונה שעבורה מצויים נתונים מפורטים על המשק הירדני, ושמהם נאמדו נתוני הגדה המערבית. ראה מ. ברנע, "אומדני המקורות, השימושים וקשרי הגומלין בגדה המערבית", בהוצאת בנק ישראל, אוגוסט, 1967.

רמת חיים - כפי שנאמר לעיל, תדמה רמת החיים ב-1968 לזו שהתקיימה

בגדה כולה ב-1965. במשך התקופה 1968-1971 יישמר, בקירוב, הפער בין רמת החיים בשטחים המוחזקים לבין זו של המשק הישראלי, דבר המחייב גידול של כ-3 אחוזים לשנה בצריכה לנפש (כולל שירותים ציבוריים). נראה לנו כי אי-הגדלת הפער היא גם רצויה מבחינה חברתית ומדינית, אך גם בלתי-נמנעת, לאור רמת התעסוקה שהבחנו, הגידול הצפוי בפריזון וקשרי הסחר החפשיים עם ישראל¹. ראוי לציין כי בשנים האחרונות היה קצב הגידול של רמת החיים בירדן גבוה מזה במידה ניכרת.

על סמך ההנחות הללו, ובעזרת הערכות והנחות כמותיות בוספות שיפורטו

בהמשך, נאמדו החשבונות הלאומיים של הגדה המערבית שסיכומם מובא בלוח ב-1 להלן:

לוח ב-1 - המקורות והשימושים בגדה המערבית 1968-1971
(1) אלטרנטיבה א', במיליוני ל"י

<u>1971</u>	<u>1968</u>	
481	415	תוצר לאומי גלמי (במחירי שוק)
206	170	יבוא
<u>687</u>	<u>585</u>	סך המקורות
450	400	צריכה פרטית
79	70	צריכה ציבורית
65	60	השקעה גלמית
73	55	יצוא
<u>687</u>	<u>585</u>	סך השימושים
<u>133</u>	<u>115</u>	עודף היבוא
628	610	אוכלוסיה (באלפים)
138	130	מועסקים (באלפים)
3486	3192	תוצר למועסק (בל"י)
717	656	צריכה פרטית לנפש (בל"י)

(1) פירוט החשבונות הלאומיים לשנים 1965 (כולל ירושלים), 1968 ו-1971 בדיברים, ראה בנספח 1. החישוב בל"י בערך בהנחה ששער החליפין לשימושים הוא 10 ל"י לדיבר, וליבוא 12.6 ל"י, או 4.5 ל"י לדולר. שער החליפין של התוצר הגלמי הנובע מזה הוא כ-9.2 ל"י. אומדן השער ליבוא ראה בנספח 1.

בעבור עתה לפירוט סעיפי החשבונות הלאומיים והסברתם.

ההשקעות

ההבחנות על קיום רמת הפעילות הכלכלית בגדה מחייבות השקעות ברמה דומה לפחות לזו שהיתה קיימת (יחסית לגודל האוכלוסיה) לפני 1967. יש להניח שהממשלה תיאלץ לשאת במרבית הבטל של ההשקעות הללו, לפחות בשנים הראשונות, כיוון שאין להניח חידוש נרחב של השקעות פרטיות בגדה. הרכב ההשקעות המוצע, וכן סיכום ההשקעות במשך כל התקופה, מפורטים בלוח ב-2 להלן.

לוח ב-2 - ההשקעה בגדה המערבית 1968-71
אלטרנטיבה א', במיליוני ל"י

סה"כ לתקופה 1971-1968	1971	1968	
292	85	60	השקעה גלמית, סה"כ
160	50	30	מזה: בנייני מגורים
60	15	15	כבישים ובנייני ציבור
72	20	15	ענפי משק אחרים

ההשקעות בענפי המשק תהיינה במוכנות, יחסית, בגלל קיום עודף כושר ייצור ברוב הענפים כתוצאה מההגירה. עיקר הדגש בהשקעות הושם על ענף הבנייה: פיתוח כבישים ובנייני ציבור (15 מיליון ל"י לשנה), ובנייה למגורים. בנייה בהיקף זה תספק בתי מגורים לפליטי הגדה עצמה היושבים במחנות - כ-16 אלף יחידות דיור במשך 4 השנים, שיאכלסו כ-80 אלף נפש, במחיר של כ-10,000 ל"י ליחידה. ההשקעה בבנייני מגורים בראית עדיפה על השקעות אחרות מכמה בחיבות: הן בגלל היותה דרך זולה, יחסית, לטיפול התעסוקה הדרושה, והן בגלל תרומתה לפתרון בעיית הדיור של הפליטים יושבי המחנות בגדה גם במסגרת האלטרנטיבה הנדונה כאן, שאין בה העברת פללטים בוספים אל הגדה. היא גם מתאימה יותר מבחינת הרכב כוח העבודה המצוי, שרמתו המקצועית גבוהה, וגם מושפעת פחות מאי-הבטחון ביחס לעתיד הכלכלי והמדיני של הגדה. הרכב כזה של ההשקעות עשוי אף לעודד, יותר מהרכב אחר, את חידוש ההשקעה הפרטית מאמצעים מקומיים, והקלת הבטל על המשק הישראלי. בוסף לכך, מרכיב היבוא מחוץ לישראל קטן, יחסית,

בענף הבנייה (המלט ייקבה בעיקרו מישראל, ועתירות העבודה גבוהה) - דבר המביא לחסכון יחסי במטבע החוץ הנדרש.

מאזן התשלומים

לוח ב-3 מביא פירוט מאזן התשלומים של הגדה (בל"י) לשנים 1968-1971. מהלוח נראה כי היצוא הצפוי מהגדה המערבית עתיד לכסות רק כ-32 עד 35 אחוזים מהתשלומים עבור היבוא הנדרש, כך שיתקיים גרעון של 133 מיליון ל"י במחירי שוק.

לוח ב-3 - מאזן התשלומים (החשבון השוטף) של הגדה המערבית, 1968-1971
אלטרנטיבה א', במיליוני ל"י ⁽¹⁾

מזה עם ישראל 1971	1971	1968	
<u>139</u>	<u>206</u>	<u>170</u>	יבוא מוצרים ושירותים (מחירי שוק)
15	27	19	יצוא חקלאי
7	12	11	יצוא תעשייתי
<u>22</u>	<u>39</u>	<u>30</u>	סה"כ יצוא מוצרים
4 {	33	24	תיירות
	1	1	יצוא שירותים אחרים
<u>4</u>	<u>34</u>	<u>25</u>	סה"כ יצוא שירותים
<u>26</u>	<u>73</u>	<u>55</u>	סה"כ יצוא מוצרים ושירותים
113	133	115	עודף היבוא בל"י

(1) פירוט מאזן התשלומים (בדינרים), לשנים 1965, 1968 ו-1971, ראה בלוח בספח 1. שער החליפין ליבוא חושב כ-12.6 ל"י לדינר, וליצוא - 10 ל"י לדינר. ראה הערה בלוח ב-2.

מרבית הגרעון נובע מעסקות הגדה עם ישראל - יבוא ב-1971

בערך 139 מיליון ל"י, לעומת יצוא של 26 מיליון ל"י, שיותר ממחציתו מוצרים חקלאיים. יש לזכור, כי היבוא במדד במחירי שוק ישראליים, הכוללים מסי עקיפין, ולכן ערכו הריאלי של היבוא במוך יותר.

לשם מדידת השפעת מאזן התשלומים של הגדה על המשק הישראלי, ערכנו את החישוב המובא בלוח ב-4. הלוח מתאר את מאזן התשלומים במונחי **דולריס**, לשנת 1971, כאשר העסקות עם ישראל מופרדות לפי מרכיב מקומי ומרכיב מטבע-חוץ. עודף היבוא הכולל של הגדה, מגיע לסך 26 מיליוני דולר. לאחר הפחתת אומדן ההעברות מחו"ל, מגיע הגרעון הנקי הכולל ל-7.8 מיליון דולר בלבד. זהו אומדן לבטל הריאלי על המשק הישראלי, שיצטרך לממן את הגרעון, אם ע"י העברת תוצר מקומי, ואם במטבע חוץ. השווי המקומי של הבטל באמד (לפי שער של 4.5 ל"י לדולר) בסך 35 מיליון ל"י, בערך. אם נסיר את ההנחה כי ההעברות החד-צדדיות תמשכנה, יהיה אומדן הגבול העליון לבטל הכרוך בהחזקת הגדה - הגרעון השוטף הכולל בסך 26 מיליון דולר, או 133 מיליון ל"י, במחירי שוק (לוח ב-2).

נוסף לכך יש להעיר, כי בשנים שלפני 1971 עתיד בטל הגרעון להיות קטן עוד יותר. במשך התקופה 1961-1971 בכללה, תהיה ההשפעה הכוללת על המשק הישראלי, במונחים אלו, בסך 24.6 מיליון דולר, או כ-111 מיליון ל"י, ⁴¹ באם תמשכנה ההעברות החד-צדדיות, - ובסך כולל של 97.4 מיליון דולר, או כ-500 מיליון ל"י, אם בטל עודף היבוא כולו ימומן על ידי ישראל, וההעברות החד-צדדיות תפסקנה. הבטל יהיה קטן עוד יותר, באם יתקבל מימון מחו"ל שיהיה מיועד אך ורק למטרת החזקת השטחים. סך הכל הבטל הריאלי השבתי על המשק הישראלי יהיה, לפיכך, קטן ביותר.

בעסקות הגדה הישירות עם חו"ל, מתהווה עודף במטבע חוץ בסך כ-16 מיליון דולר, כתוצאה מהעברות חד-צדדיות מקרובים בירדן ובארצות אחרות למשפחותיהם, ומהעברות סוכנות הסעד והתעסוקה.

העסקות עם ישראל מצריכות מטבע חוץ (בטו) בסך כ-12 מיליון דולר, כך שבסך הכל יהיה למשק הישראלי עודף הכנסות במטבע חוץ כתוצאה מהחזקת הגדה, הנאמד בקרוב ל-4 מיליון דולר ב-1971. אומדן דומה לשנת 1968 מראה עודף במטבע חוץ בסך - 6.4 מיליון דולר.

1/ השער של עודף היבוא משתנה. ראה הערה ללוח ב'-3.

התוצר הישראלי המקומי הנדרש כתוצאה מעסקות עם הגדה מסתכם ב-12 מיליון דולר לערך, שניתן להעריכם (לפי שער 4.5 ל"י לדולר) בתוצר כולל בשווי של כ-54 מיליוני ל"י. אם נביא בחשבון כי עד 1971 לא יגיע המשק הישראלי לתעסוקה מלאה, יש להניח כי לפחות חלק מהתוצר הנ"ל ייוצר על ידי גורמי ייצור מובטלים, ולכן לא יהווה מעמסה ריאלית על ישראל. כתוצאה מכך יהיה הבטל הריאלי הבקי נמוך עוד יותר מהאמור לעיל.

אומדני ההשפעה על המשק הישראלי, במונחים אלו, עבור כל התקופה 1968-1971 מראים עודף כולל במטבע חוץ בסך 20.5 מיליוני דולר, ולעומתו תוספת תוצר שיועבר לגדה המערבית בסך 45.1 מיליוני דולר, או כ-203 מיליוני ל"י במחירי שוק.

לוח ב-4 - ביתוח מאזן התשלומים של הגדה המערבית, 1971, לפי מרכיב מטבע חוץ

אלטרנטיבה א', במיליוני דולר⁽¹⁾

עסקות עם ישראל					
סך הכל	סך הכל (3+4)	מרכיב ישראלי מקומי	מרכיב יבוא מחו"ל ⁽²⁾	עסקות עם חו"ל	סה"כ מטבע חוץ (4-5)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
יבוא	46.5	30.8	15.4	15.4	31.1
יצוא	20.5	7.3	3.7	3.6	16.8
גרעון בחשבון שוטף	26.0	23.5	11.7	11.8	14.3
מימון הגרעון: העברות לפכטים מחו"ל	12.6	-	-	12.6	12.6
העברות ססו"ת	5.6	-	-	5.6	5.6
גרעון נטו	7.8	23.5	11.7	11.8	-3.9

(1) לפי 2.8 דולר לדינר, שער רשמי. מקור: ראה בספה 1.

(2) מרכיב היבוא מחו"ל ביבוא הגדה מישראל, וכן מרכיב היבוא בייצור הישראלי המוחלף כתוצאה מיצוא הגדה לישראל, נאמדו ב-50 אחוז, בדולרים, בהתאם למרכיב הכולל בייצור הישראלי.

... ..

... ..

... ..

... ..

...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...

...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...

...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...

... ..

... ..

המבנה העבפי והרכב התעסוקה, וההשפעה על ישראל לפי ענפים

בלוח ב-5 מובא פירוט הרכב הענפים של התוצר ושל המועסקים, שלפיו

נערכו האומדנים הכוללים.

לוח ב-5 - התוצר והמועסקים בגדה המערבית 1968-1971, לפי ענפים עיקריים

אלטרנטיבה א'

1971			1968			סה"כ (תוצר במחירי גורמי ייצור)
תוצר (מיליוני אלפים ל"י)	מועסקים (אלפים)	תוצר (אלפי ל"י)	תוצר (מיליוני אלפים ל"י)	מועסקים (אלפים)	תוצר (מיליוני אלפים ל"י)	
3.3	138	457	3.0	130	395	
1.9	72	135	1.7	72	121	חקלאות
3.5	10	35	3.1	9	28	תעשייה
1.8	17	31	1.7	13	22	בנייה
6.6	39	256	6.2	36	224	שאר הענפים

במשך התקופה יתווספו, לפי זה, כ-8 אלפים מועסקים, מהם כ-4 אלפים בבנייה, 3 אלפים בשירותים וענפים אחרים, וכאלף בתעשייה. גידול מספר המועסקים תלוי בקצב הגידול היחסי של הפיריון בענפים השונים. בשלב ראשון יש לצפות לגידול התוצר למועסק בחקלאות בגדה המערבית ב-3 אחוזים לשנה, בתעשייה בשיעור גבוה יותר, של כ-4 אחוזים לשנה, ובבנייה בשיעור במוך במקצת - כ-2 אחוזים לשנה. בשאר הענפים (בעיקר שירותים), גדל התוצר למועסק בקצב במוך עוד יותר, אך עדיין הפיריון בהם גבוה ביותר לעומת שאר הענפים. בממוצע גדל התוצר למועסק ב-3 אחוזים, בקירוב, בכל שנה.

שיעורי הגידול הענפיים בתוצר תואמים, פחות או יותר את קצב הגידול של צריכת המוצרים השונים המיוצרים בהם, הנובע מגידול רמת החיים והצריכה הכוללת לבפש, כאשר לא חלים שינויים מכריעים בהרכבם של היצוא, היבוא והחלפת היבוא בייצור המקומי. גמישות הצריכה של מוצרים חקלאיים היא כ-0.5, וזו של מוצרים תעשייתיים - כ-1.4, כלומר: כאשר הצריכה לבפש גדלה ב-3 אחוזים,

גדלה צריכת מוצרי החקלאות ב-1.5 אחוזים לבפש, בקירוב, וצריכת מוצרי התעשייה ביותר מ-4 אחוזים לבפש לשנה. קצב הגידול של התוצר מתחשב בשינויים הללו בצריכה (ראה לוח ב-7), וכן בשינויים הצפויים בהרכב הסחר במשך התקופה. בענף החקלאות בראה שלא יחול גידול במספר המועסקים - גידול הפריון יספוג את מלוא הגידול בתוצר הכולל, בשיעור כ-3 אחוזים לשנה. ההנחות של התרת סחר חפשי במוצרים חקלאיים ושל המשך יצוא מסוים לירדן יביאו, בשלב ראשון, בעיקר להתמחות החקלאות של הגדה בגידולים חקלאיים עתירי-עבודה, דהיינו, בירקות וגידולי מקשה, תוך ירידה מסוימת בגידולי שדה ותעשייה. ייצור תפוחי-אדמה יתרכז בישראל, בעוד שחלק מייצור ירקות וגידולי מקשה יעבור מישראל לגדה המערבית. הביקוש המקומי בגדה לאותם מוצרים שבהם תהיה התמחות, יהיה מוגבלי - כיוון שעיקר הגידול בביקוש יופנה למוצרים תעשייתיים, ובתוך מוצרי המזון - למוצרים המיובאים לגדה מבחוץ. במידה שיפתחו שוקי חוץ לתוצרת הגדה, עתידים השינויים בחקלאות להיות גדולים מאלה. (פירוט מלא יותר של ההנחות והתחזיות לגבי החקלאות מובא בפרק ד').

בענף התעשייה יגדל מספר המועסקים בקצב של 2.4 אחוז לשנה, כך שעם גידול הפריון יעלה התוצר התעשייתי בקצב של 6 אחוזים לשנה, לעומת גידול של 5 אחוזים בתוצר הכולל. אין להניח שהיצוא התעשייתי לישראל יביא לגידול ניכר בתוצר התעשייתי, כל עוד לא יהיה פיתוח ניכר של הענף ושיטות הייצור בו (היצוא לישראל באמד ב-1971 ב-7 מיליון ל"י בלבד; פירוט נוסף של התעשייה ראה בפרק ה'). הגידול המהיר יותר בענף הבנייה, תואם את הבחתינו בדבר ביצוע השקעות ברחבות בבנייה למגורים ובפיתוח כבישים.

כפי שנאמר לעיל, עתיד לחול במשק הישראלי גידול בתוצר בסך 54 מיליון ל"י, בערך, בשנת 1971, כתוצאה מעודף היבוא של הגדה המערבית. ייצורו של תוצר זה עתיד להעסיק כ-4200 מועסקים (מתוך כמיליון מועסקים בישראל באותה שנה). חלוקת התוצר בין הענפים איננה אחידה, ויש לצפות לירידת התוצר בחקלאות, ב-2 מיליון ל"י לערך (מתוך כמיליארד¹) וכ-200 מועסקים (מתוך כ-110 אלף), כתוצאה מהקטנה בירקות ואבטיחים, המתקזזת בחלקה על ידי עלייה בגידולי שדה וגידולים תעשייתיים, וכן בביצים וחלב (ראה פרק ד'). עיקר

הבטל על התוצר עתיד לבבוע מהתעשייה, שבה יחול גידול של כ-37 מיליון ל"י בתוצר ו-3000 מועסקים (כ-1.1% מהתעשייה בישראל, הגידול הנותר, של כ-19 מיליון ל"י, יחול בעיקר בשירותים, ויעסיק כ-1400 מועסקים (מתוך כ-540 אלף).

הכנסות, צריכה, וחיסכון הסקטור הפרטי

לוח ב-6 להלן מתאר את הנתונים הצפויים לגבי הסקטור הפרטי בגדה המערבית, בהתאם לאלטרנטיבה א'.

לוח ב-6 - חשבוניות הסקטור הפרטי בגדה המערבית 1968-1971 אלטרנטיבה ד', בייליובייל"י (1)

<u>1971</u>	<u>1968</u>	
481	415	1. תוצר גלמי במחירי שוק ⁽²⁾
-24	-20	2. מסי עקיפין ⁽²⁾ (5%-מ-1)
457	395	3. תוצר גלמי במחירי גורמי ייצור (1+2)
-27	-24	4. בלאי (6%-מ-3)
430	371	5. תוצר בקי במחירי ג"י (הכנסה לאומית: 3+4)
62	60	6. העברות לפרטים מחו"ל
7	5	7. העברות ממשלה לפרטים, סעד
499	436	8. הכנסה פרטית (5+6+7)
-9	-6	9. מסי ישירות, הכנסות ממשלה
490	430	10. הכנסה פנויה פרטית (8+9)
450	400	11. צריכה פרטית
40	30	12. חיסכון פרטי (10-11)
628	610	אוכלוסייה (אלפים)
796	705	הכנסה פנויה לבפש (בל"י)
8.2	7.0	% חיסכון פרטי
17		% חיסכון שולי 1968-1971

(1) פירוט האומדנים - ראה בנספח 1.

(2) לא כולל מסי על יבוא.

There is a great deal of work to be done in the
 field of the study of the history of the
 world, and it is not possible to do it all in one
 year.

THE HISTORY OF THE WORLD

The history of the world is a very long and
 complicated story, and it is not possible to do it all in one
 year.

The history of the world is a very long and
 complicated story, and it is not possible to do it all in one
 year.

	1800	1850
1. The world was a very small place.	1	1
2. The world was a very small place.	1	1
3. The world was a very small place.	1	1
4. The world was a very small place.	1	1
5. The world was a very small place.	1	1
6. The world was a very small place.	1	1
7. The world was a very small place.	1	1
8. The world was a very small place.	1	1
9. The world was a very small place.	1	1
10. The world was a very small place.	1	1

The world was a very small place, and it was not possible to do it all in one year.

The world was a very small place, and it was not possible to do it all in one year.

מהלוח נראה, כי ההכנסה הפנויה של הפרטים עולה במידה ביכרת על התוצר ולפיכך על ההכנסה הכלכלית, כתוצאה משיעור ביכר של העברות מחו"ל, בסך כ-60 מיליון ל"י לשנה. העברות אלו מהוות כמחצית ההעברות לגדה (כולל ירושלים) בשנת 1966. הנחנו שהמשך ההעברות הפרטיות יתאפשר מבחינה מוסדית.

נראה, כי ההכנסה הפנויה של הפרטים תגדל בקצב של יותר מ-4% לשנה לנפש, לעומת כ-3% לנפש בצריכה, כתוצאה מגידול שיעור החסכון (שיעור החסכון השולי, מתוספת ההכנסה, באמד ב-17 אחוז). קשה להעריך באיזו מידה יופנה החסכון הפרטי הזה להשקעות פרטיות או למימון ההשקעה הציבורית, ובאיזו מידה יופנה לצבירת יתרות, העברות לחו"ל וכדומה, והדבר תלוי במידה רבה במידת הבטחון של הפרטים והיציבות המדינית.

אשר למיסים, הנחנו כי שיעורי המסים העקיפים על התוצר המקומי ישתוו לשיעורים הישראליים, בהתאם להנחה על סחר חפשי עם ישראל, ולפיכך יגיעו, לפי האומדן, ל-5% מהתוצר הגלמי. שיעורי המסים הישירים, האגרות וכו' לא יושוו לשיעורים הישראליים, ויישארו ברמה הקודמת (הירדנית), אם כי תשופר יעילות הגבייה. לפי זה יגיעו המסים לסך 1.5 אחוז בלבד מההכנסה הפרטית ב-1968, ו-2 אחוזים ב-1971. מרבית ההכנסות ממסים אלה תוחזר לפרטים כהעברות:תשלומי סעד, סובסידיות וכדומה.

הצריכה הפרטית תשתנה מעט בהרכבה, כתוצאה מעליית רמת החיים. לוח ב-7 מתאר את אומדני הרכב הצריכה הפרטית בגדה המערבית בשנים 1968-1971.

לוח ב-7 - הרכב הצריכה הפרטית בגדה המערבית, 1968-1971
אלטרנטיבה א', במיליוני לי ובאחוזים (מחירי שוק)⁽¹⁾

באחוזים		במיליוני ל"י		
1971	1968	1971	1968	
100.0	100.0	450	400	סך הכל
48.3	50.4	217	202	מזון, משקאות, וטבק
10.6	10.5	48	42	הלבשה והנעלה
5.5	5.0	25	20	ריהוט וציוד
7.0	7.0	32	28	שירותי דיור
8.3	8.2	37	33	תחבורה
4.0	3.7	18	15	שירותים אישיים, בריאות
16.4	15.2	73	60	שירותים אחרים, בידור
109.3	100.0	717	656	צריכה לנפש (בל"י)

(1) ראה בספח 1.

בראה כי עיקר השינוי בהרכב הצריכה הוא בירידת חלקה היחסי של ההוצאה למזון, ועלייה יחסית בשירותים ובמוצרים בני-קיימא. משק הגדה יהיה עדיין מאופיין על ידי רמה גבוהה, יחסית, של אחוז ההוצאה למזון: כ-48-50 אחוזים מסך הצריכה (בישראל מגיע חלק המזון ל-31 אחוזים בלבד). חלקם של השירותים במוך, יחסית, אם כי יש לזכור כי שירותים רבים יותר מבעבר ובאיכות גבוהה יותר, יטופקו לפרטים על ידי המשק הישראלי (ערכם מופיע כחלק מהצריכה הציבורית).

הנטל התקציבי - חשבונות הסקטור הציבורי

אומדן התקציב השוטף לשנת 1968 מתבסס על ההנחה שיש להחזיר את הרמה הכוללת של השירותים והתעסוקה בסקטור הציבורי (פרט לבטחון) לרמה של 1965 בגדה כולה. הפעלת השירותים בהיקף מלא לא תתאפשר, כבראה, בשנת 1968, בגלל עזיבת רבים מעובדי הציבור, או אי שיתוף פעולה. לעומת זאת בראה שעד שנת

...the ... of the ...

...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...
...	...	...

...the ... of the ...

...the ... of the ...

1971 תגיע רמת השירותים להיקפה הרצוי. בהערכת פעילות הממשלה הובאו בחשבון המשכת פעילות סוכנות הסעד והתעסוקה ברמה שנאמדה לעיל (ראה לוח ב-4).

בשנת 1965 הסתכם התקציב השוטף של הסקטור הציבורי בגדה המערבית ב-100 מיליון ל"י, לערך (לפי 10 ל"י לדינר), שמחציתם הוצאות בטחון. לקיום רמה דומה של שירותים יידרשו ב-1968 כ-70 מיליון ל"י, מהם כ-10 מיליון יוצאו ע"י רשויות מקומיות. כ-5 מיליון ל"י בוספים יהוו העברות ממשלה לסקטור הפרטי - תקצובי סעד, סובסידיות וכדומה. גידול ההוצאות נובע בעיקרו מהצורך לפצות עובדי ממשלה על עליית רמת המחירים. הירידה בסך הצריכה הציבורית הנובעת מירידת סעיף הבטחון, מהווה ירידה בביקוש המצרפי, שתתקזז במשק הגדה בעיקר על ידי גידול בהשקעות של הסקטור הציבורי.

לוח ב-8 אומד את הרכב ההוצאות והמועסקים בממשלה, לפי סעיפי ההוצאה העיקריים, בשנת 1968.

לוח ב-8 - הרכב המועסקים והתקציב השוטף של הממשלה בגדה המערבית-1968

<u>מועסקים</u>	<u>אחוז ההוצאה</u>	
חינוך	4800	45.3
בריאות	720	11.0
משטרה ובתי סוהר	640	6.6
חקלאות	200	17.6
דאר, טלפונים	390	3.1
סעד	110	2.2
כל השאר	<u>410</u>	<u>14.2</u>
סה"כ	7270	100.0

במשך התקופה עד 1971 יהיה צורך להגדיל את התקציב השוטף, בעיקר בסעיפי בריאות וחינוך, כדי למרב את רמת ההערכה של השירותים. לפי ההערכה תגיע ההוצאה הציבורית ב-1971 ל-79 מיליון ל"י, בתוספת כ-7 מיליון ל"י העברות לפרטים.

ההכנסות הישירות של הממשלה בגדה המערבית לא יכללו כבעבר את מקורות ההכנסה ממכס וחלק ממסי הקניה, שייגבו בחלקם ישירות מהיבוא הישראלי, וחלקם יופיע כתשלום גבוה יותר עבור מוצרים ישראליים שמחיריהם מוגבים. (בתקציב הירדני ב-1965 היוו ההכנסות ממכס כ-40% מהתקציב, ומסים עקיפים אחרים כ-16 אחוזים). כפי שהוסבר בסעיף הקודם, באמצעים המסים העקיפים המקומיים ב-5 אחוזים מהתוצר. המסים הישירים - 1.5 עד 2 אחוזים מההכנסה הפרטית. בסה"כ מסתכמות ההכנסות הישירות בתקציב הגדה ב-26 מיליון ל"י ב-1968/אומדן ו-33 מיליון ל"י ב-1971. ההכנסות העקיפות, כלומר מכס ומס קנייה על מוצרי היבוא⁽¹⁾ מסתכם ב-30 מיליון ל"י בשנת 1968 ו-37 מיליון בשנת 1971 (מהם 16 מיליון ל"י בלו על דלק ומלט, כ-12 מיליון ל"י מסים על יבוא מחו"ל וכ-9 מיליון ל"י מס קניה ובלו על מוצרים המיובאים מישראל, למעט דלק ומלט).

אשר לתקציב הפיתוח, אנו מניחים בינתיים כי הוא יכלול את מימון כל ההשקעות שבאמרו לעיל. במידה שחלק מההשקעות ימומן על ידי משקיעים פרטיים בגדה המערבית, ואף בישראל, יפחת הבטל התקציבי על הממשלה בהתאם. לוח ב-9 מסכם את חשבוניות הסקטור הציבורי בגדה המערבית והבטל האפשרי על ממשלת ישראל, לשנים 1968-1971. מהלוח בראה, כי במידה שלא תהיינה השקעות פרטיות, יעלו הוצאות הממשלה לטו כ-80 מיליון ל"י ב-1968 וכ-100 מיליון ב-1971. במשך כל התקופה עתיד הבטל התקציבי על ממשלת ישראל להסתכם בסך כ-360 מיליון לירות ישראליות. סכומים אלה יהוו פחות מ-2 אחוז מסך התקציב של ממשלת ישראל באותה תקופה. יש להדגיש פעם נוספת, כי ההוצאה התקציבית אינה מהווה הערכה לבטל הריאלי על המשק הישראלי של הקשרים עם הגדה המערבית. חלק מכספים אלה עשוי להתקבל ממימון גרעוני, ולהעסיק גורמי ייצור מובטלים בגדה, ואיננו מצריך כל הוצאה ריאלית של ישראל (אומדן של הבטל הריאלי על המשק מובא בסעיף הדן במאזן התשלומים לעיל).

(1) ההנחה היא כי כל המסים על יבוא הגדה ישולמו ישירות לישראל, ולכן יופיעו בתקציבי ישראל, ולא בתקציב הגדה. הנחה זו תואמת את דרך החישוב של ערך היבוא בלוחות הקודמים, לפי שער חליפין גבוה, הכולל מסים.

III. - Les "Cours" de l'Institut de l'Université de Paris.

Le "Cours" de l'Institut de l'Université de Paris est un cours de philosophie qui a été donné par M. L. de la Motte, professeur de philosophie à l'Université de Paris, pendant l'année scolaire 1888-1889. Ce cours a été publié sous le titre "Cours de philosophie" par la Librairie de la Sorbonne, 1889. Le cours est divisé en deux parties : la première partie traite de la philosophie générale, et la seconde partie traite de la philosophie spéciale. Le cours est écrit dans un style clair et précis, et il est très intéressant pour les étudiants de philosophie.

Le cours de philosophie de M. L. de la Motte est un cours de philosophie qui a été donné par M. L. de la Motte, professeur de philosophie à l'Université de Paris, pendant l'année scolaire 1888-1889. Ce cours a été publié sous le titre "Cours de philosophie" par la Librairie de la Sorbonne, 1889.

Le cours de philosophie de M. L. de la Motte est un cours de philosophie qui a été donné par M. L. de la Motte, professeur de philosophie à l'Université de Paris, pendant l'année scolaire 1888-1889. Ce cours a été publié sous le titre "Cours de philosophie" par la Librairie de la Sorbonne, 1889. Le cours est divisé en deux parties : la première partie traite de la philosophie générale, et la seconde partie traite de la philosophie spéciale. Le cours est écrit dans un style clair et précis, et il est très intéressant pour les étudiants de philosophie.

Conclusion

Le cours de philosophie de M. L. de la Motte est un cours de philosophie qui a été donné par M. L. de la Motte, professeur de philosophie à l'Université de Paris, pendant l'année scolaire 1888-1889. Ce cours a été publié sous le titre "Cours de philosophie" par la Librairie de la Sorbonne, 1889.

לוח ב-9 - חשבוניות הסקטור הציבורי וגרעון הממשלה
בגדה המערבית, 1968-1971

אלטרנטיבה א', מיליוני ל"י

<u>1971</u>	<u>1968</u>	
79	70	1. סך הצריכה הציבורית
7	5	2. העברות ממשלה לפרטים, סער
<u>86</u>	<u>75</u>	3. סה"כ הוצאות שוטפות (1+2)
-24	-20	4. מסי עקיפין מקומיים
-9	-6	5. מסים ישירים והכנסות אחרות
- <u>33</u>	- <u>26</u>	6. סה"כ הכנסות ישירות (4+5)
<u>53</u>	<u>49</u>	7. גרעון בתקציב שוטף (ישיר) (3+6)
-37	-30	8. הכנסות ממסים עקיפים על היבוא
<u>16</u>	<u>19</u>	9. גרעון שוטף סה"כ (7+8)
85	60	10. תקציב פיתוח
<u>101</u>	<u>79</u>	11. גרעון ממשלתי כולל (9+10)

המשמעות של היעדר הגירה

עד כה הנחנו כי תתקיים הגירה "טבעית" אל מחוץ לגדה המערבית, בהיקף

של כ-2½ אחוזים מהאוכלוסייה בכל שנה. נבטח לבחון בקצרה כיצד תשתנה מערכת ההנחות והערכות באם לא תהיה הגירה כלל. זוהי הנחה קיצונית, אך במידה שתתקיים הגירה כלשהי בשיעור קטן יותר, תוכל ההשוואה בין אלטרנטיבה א' וזו הנדונה כאן ללמד על מידת השינויים הצפויים.

האוכלוסייה עתידה לגדול בקצב של 3.5 אחוז לשנה ותגיע ל-676 אלף ב-1971. שמירת שיעור התעסוקה שהובח לעיל מחייבת גידול שנתי של 4.5 אחוזים במספר המועסקים, וגידול התוצר בקצב של 7.6 אחוזים (במקום 5 אחוזים) לשנה. במקרה זה יש לצפות לשינויים העיקריים הבאים בחשבונית הלאומיים של 1971 (השווה לוח ב-1) (במיליוני ל"י):

40	תוספת להשקעה הגלמית:
26	מזה: בנייני מגורים
14	ענפי משק אחרים
32	תוספת לצריכה (פרטית וציבורית)
72	סך התוספת לשימושים
36	מזה: תוספת לתוצר
36	תוספת ליבוא

(הנחנו שאין כל הגדלה ביצוא).

גידול האוכלוסייה יצריך, איפוא, השקעות נוספות, וגם יבוא נוסף,

ויגדיל, במידה ידועה את הבטל על המשק הישראלי.

סך ההשקעות במשך כל התקופה 1961-1971 עתיד להגיע, לפי זה, לסך

כ-400 מיליוני ל"י, המהווה תוספת של 108 מיליון ל"י לאלטרנטיבה א' (ראה לוח ב-2).

עודף היבוא ב-1971 עתיד להגיע ל-168 מיליון ל"י או 34 מיליון

דולר, במידה שתימשכנה ההעברות החד-צדדיות מחו"ל, יהיה הבטל הריאלי על

המשק הישראלי בסך כ-16 מיליון דולר (לעומת 7.8 באלטרנטיבה א'). סך

הגרעון בכל התקופה (1968-1971) עשוי להגיע ל-40 מיליון דולר, בערך,

אם תהיינה העברות חד-צדדיות, ול-113 מיליון דולר, אם תיפסקנה ההעברות.

THE HISTORY OF THE

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

אם בבחין בסך הבטל בין דרישות במטבע חוץ ובתוצר מקומי ישראלי,

נראה כי במקום עודף במטבע-חוץ יתהווה גרעון בעסקות עם חו"ל בסך 2.2 מיליון דולר, בשנת 1971 (השווה לוח ב-4). העודף המצטבר במטבע חוץ לכל התקופה 1968-1971 יקטן ל-8.7 מיליון דולר, לעומת 20.5 מיליון, שנאמדו לעיל.

הגידול הנדרש בתוצר הישראלי יגיע לטו 61 מיליון ל"י ב-1971 (לעומת 54) וערכו המצטבר של התוצר הנוסף יגיע ל-218 מיליון ל"י (לעומת 203 כאשר קיימת הגירה).

בסיכום ביתן לומר, כי גם אם לא תתקיים ההבחנה שהינחנו לעיל בדבר הגירה, תהיה המעמסה הריאלית על המשק הישראלי קטנה במידה מפתיעה והיא אינה עתידה לעלות על חצי מיליארד לירות במשך 4 שנים, אפילו בהנחות פסימיות ביותר⁽¹⁾.

(1) סכום זה התקבל בהנחות הקיצוניות הבאות: תיפסקנה ההעברות מחו"ל, לא תתקיים הגירה, במשק הישראלי תהיה תעטוקה מלאה, גידול האוכלוסייה לא יביא הגדלה ביצוא הגדה, ולא תהיה השקעה פרטית. ערכו של הגרעון הכולל נאמד לפי 4.5 ל"י לדולר.

תמצית נתונים והערות לגבי רצועת עזה⁽¹⁾

האוכלוסייה ברצועת עזה תגיע ב-1968, לפי אומדנו, ל-380,000 נפש. במשך התקופה עד 1971 עתידה האוכלוסייה להגיע ל-392 אלף, אם שיעור הריבוי הטבעי, בניכוי הגירה, יהיה אחוז אחד לשנה. כוח העבודה ברצועה מהווה, לפי האומדן, כרבע מאוכלוסייה - כ-95 אלף איש.

שיעור האבטלה כיום גבוה מאד. ביוני 1966 נאמד מספר המועסקים ב-63,000 בלבד. מספר האבטלים ללא מקור תעסוקה מוגדר היה למעלה מ-30 אלף. מבין המובטלים כיום רבים (כ-10-15 אלף) שמקור פרנסתם בסתתם בעקבות המלחמה: חיילים בצבא הפלשתינאי, עובדי הצבא המצרי וכדומה.

ניתן להניח, כי עקב הפסקת הפעילות באמצע 1967 והעזיבה של חלק מהאוכלוסייה לאחר המלחמה, תתחדש הפעילות הקודמת ברמה של 1966 רק ב-1968, כך שאומדני התוצר והרכבו ומאזן התשלומים ל-1968 מבוססים על אומדני 1966. להלן (לוח ב-10) נאמד התוצר לפי ענפים, ועודף היבוא, לשנים 1968 ו-1971. פירוס האומדן לשנת 1971 המובא בזה נערך בהנחה שהממשל הישראלי לא ינקוט בכל יוזמה מיוחדת לפיתוח, אלא יסתפק בקיום השירותים הקיימים ברצועה, ברמה סבירה. התוספת הצובעת ממאמצי פיתוח מסויימים ועבודות ציבוריות, מובאת בנפרד.

לוח ב-10 - אומדני התוצר, לפי הענפים, והמקורות לרשות המשק, רצועת עזה (בלי פיתוח) 1968-1971
במיליוני ל"י

<u>1971</u>	<u>1968(1966)</u>	
<u>126</u>	<u>96</u>	סך התוצר הגלמי (בלי פיתוח)
57	33	מזה: חקלאות ודייג
6	4	תעשייה
6	6	בנייה ועבודות ציבוריות
30	26	מסחר ושירותים אישיים
3	3	תחבורה
24	24	ממשל ושירותים ציבוריים
<u>42</u>	<u>36</u>	עודף היבוא ⁽²⁾
<u>168</u>	<u>132</u>	סך המקורות

- (1) ראה כלכלת עזה וטיבי, דו"ח ראשוני, הרשות לתכנון כלכלי, משרד ראש הממשלה.
(2) עודף היבוא ב-1966 היה 12.6 מיליון ל"י, שהם כ-75 מיליון ל"י. זה כלל הברחות, יבוא לצבא המצרי וכו'. אומדנו את עודף היבוא ב-1968 בסך 5 מיליון ל"י העברות חד-צדדיות + 1 מיליון ל"י קביות זרים, סה"כ 6 מיליון ל"י, לפי 6 ל"י לל"י.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT
5720 S. DICKINSON AVE.
CHICAGO, ILL. 60637
TEL. 733-7321

Dear Sir:
I have the pleasure to inform you that your application for admission to the Ph.D. program in Physics has been accepted. You will receive a letter from the Graduate School regarding the application of the University of Chicago to the National Science Foundation for a grant to support your studies. This grant is for the period of one year, beginning in September, 1968. You will also receive a letter from the Graduate School regarding the application of the University of Chicago to the National Science Foundation for a grant to support your studies. This grant is for the period of one year, beginning in September, 1968. You will also receive a letter from the Graduate School regarding the application of the University of Chicago to the National Science Foundation for a grant to support your studies. This grant is for the period of one year, beginning in September, 1968.

Sincerely,
[Signature]

Very truly yours,
[Signature]

Enclosed for you are two copies of the letter from the Graduate School regarding the application of the University of Chicago to the National Science Foundation for a grant to support your studies. This grant is for the period of one year, beginning in September, 1968.

I am sure that you will find this information of interest and that you will be pleased to hear that your application has been accepted.

Very truly yours,
[Signature]

Enclosed for you are two copies of the letter from the Graduate School regarding the application of the University of Chicago to the National Science Foundation for a grant to support your studies. This grant is for the period of one year, beginning in September, 1968.

I am sure that you will find this information of interest and that you will be pleased to hear that your application has been accepted.

הפירוט העגפני של גידול התוצר מראה, כי בחקלאות עתיד התוצר לגדול כמעט כפליים, גם בלי מאמצי פיתוח ממשלתיים. שיקר הגידול עתיד לנבוע מהתחלת התרובה של פרדסים צעירים ברצועה, אשר תכפיל את השטח נושא הפרי. גידול זה אינו אמור להגדיל את מספר המועסקים בחקלאות, העשוי אף להצטמצם. הסיבה העיקרית לכך היא, שכיום מגדלים ירקות, הדורשות מועסקים רבים יחסית, בפרדסים הצעירים, גידולי בניינים אלה עתידים להיעלם עם התבגרות הפרדסים. סך התוצר בענף היוקות עתיד אף הוא לרדת. בענף הדייג צפוי גידול מסויים.

הגידול הצפוי בתעשייה מקורו בעיקר ביצוא מצומצם לישראל ולגדה המערבית. בענף השירותים יחול גידול קטן, שהוא תוצאה מגידול הספקת שירותים למבקרים ולמוסדות ישראליים, ומאידך הקטנת השירותים למוסדות או"ם והיעלמות השירותים לצבא המצרי. שירותי הממשלה יישארו, לפי ההנחה, בהיקף שהיה ב-1966. בענף הבנייה הרבאה בחשבון בנייה פרטית מצומצמת, גם היא בהיקף של שנת 1966. סך התוצר הגלמי יגדל, לפי האומדן, ב-30 אחוז לערך - כשמרביתו הגידול בהדרים. סך הגידול בתוצר עשוי להפחית את שיעור האבטלה רק במעט (ב-5 אחוזים, לפי האומדן). לפיכך תצטרך הממשלה, כפי הנראה, לבקוט באמצעים לפיתוח מסוים ולמתן תעסוקה למרבית המובטלים. בעת ובעונה אחת ייתכנו מאמצים לעידוד ההגירה לחו"ל (דיון בהעברת הפליטים לגדה המערבית ראה בפרק ג). תכניות פיתוח שהן עצימות עבודה, יחסית, עשויות להעסיק כ-20 אלף איש בשנת 1971. (קשה להביח שייחכן פתרון מלא יותר של תעסוקה יציבה עד אותה שנה). במידה שהתכניות יגובשו, תיווצר עד אז תעסוקה בהקמת מפעלים, בבניית תשתית ובהקמת בנייני מגורים לאוכלוסיה.

ביצוע תכנית פיתוח מוגבלת מעין זו יחייב הוצאה בוספת של כ-25 מיליון ל"י בכל שנה, שממנה יופנו כ-15 מיליון ל"י לגורמי ייצור מקומיים, וכ-10 מיליון ל"י ליבוא, בעיקר ציוד וחומרי בניין. תוספת התוצר בלוח ב-10 שלעיל תהיה, איפוא, כ-15 מיליון ל"י, והתוספת לעודף היבוא, כ-10 מיליון ל"י בכל שנה. הוצאה בוספת תידרש, באם יוחלט לספק עבודה יזומה לשאר המובטלים.

לוח ב-11 מסכם את מאזן אומדני התשלומים של משק הרצועה בשנת 1971 בלי פיתוח, ובאלטרנטיבה א, עם פיתוח מסויים.

THE FIRST PART OF THE HISTORY OF THE UNITED STATES

FROM THE FIRST SETTLEMENTS TO THE PRESENT TIME

BY JAMES H. HARRIS, D.D., LL.D.,

PROFESSOR OF HISTORY IN THE UNIVERSITY OF CHICAGO

NEW YORK: THE CENTURY CO., 1899.

Copyright, 1899, by James H. Harris.

Printed by the Century Co., New York.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES

FROM THE FIRST SETTLEMENTS TO THE PRESENT TIME

BY JAMES H. HARRIS, D.D., LL.D.,

PROFESSOR OF HISTORY IN THE UNIVERSITY OF CHICAGO

NEW YORK: THE CENTURY CO., 1899.

Copyright, 1899, by James H. Harris.

Printed by the Century Co., New York.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES

FROM THE FIRST SETTLEMENTS TO THE PRESENT TIME

BY JAMES H. HARRIS, D.D., LL.D.,

PROFESSOR OF HISTORY IN THE UNIVERSITY OF CHICAGO

NEW YORK: THE CENTURY CO., 1899.

Copyright, 1899, by James H. Harris.

Printed by the Century Co., New York.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES

FROM THE FIRST SETTLEMENTS TO THE PRESENT TIME

BY JAMES H. HARRIS, D.D., LL.D.,

PROFESSOR OF HISTORY IN THE UNIVERSITY OF CHICAGO

NEW YORK: THE CENTURY CO., 1899.

Copyright, 1899, by James H. Harris.

Printed by the Century Co., New York.

THE HISTORY OF THE UNITED STATES

FROM THE FIRST SETTLEMENTS TO THE PRESENT TIME

BY JAMES H. HARRIS, D.D., LL.D.,

PROFESSOR OF HISTORY IN THE UNIVERSITY OF CHICAGO

NEW YORK: THE CENTURY CO., 1899.

Copyright, 1899, by James H. Harris.

לוח ב-11 - מאזן תשלומים לרצועת עזה, 1971
מיליוני דולר (1)

1971 (בלי פיתוח) אלטרנטיבה א	1971 (עם פיתוח)	
30 (מזה מישראל: (20)	34 (מזה מישראל: (22)	יבוא מוצרים ושירותים
16	16	יצוא מוצרים ושירותים
<u>14</u>	<u>18</u>	גרעון שוטף
		מימון הגרעון:
1	1	קניות זרים
8	8	העברות טבו"ת
2	2	העברות לפרטים מחו"ל
3	7	גרעון בחשבון כולל (במימון ממשלת ישראל)

(1) בשער 2 דולר ללירה מצרית.

אם נניח גם כאן שמרכיב היבוא מחו"ל בעודף היבוא הוא 50 אחוז,
מתקבל כי החזקת הרצועה (עם פיתוח מסוים) מביאה עודף במטבע חוץ בסך
כ-4 מיליון דולר, לפי החישוב הבא:

16	הכנסות מיצוא
11	העברות
-12	פחות: יבוא מחו"ל
	מרכיב יבוא מחו"ל
<u>-11</u>	ביבוא מישראל

עודף, סה"כ 4 מיליון דולר.

לעומת זה, הנטל במובחי תוספת תוצר ישראלי מתבטא בסך 33 מיליוני ל"י (לפי
6 ל"י לל"מ).

במשך התקופה כולה, באם הממוצע השנתי ישתווה לזה של שנת 1971,
יהיה נטל התוצר כ-130 מיליון ל"י, ולעומתו עודף מט"ח בסך 16 מיליון דולר.
באם תיפסקנה כליל ההעברות מחו"ל, יהיה עודף היבוא הכולל, בסך 52 מיליון
ל"י לשנה, אומדן הגבול העליון לנטל על המשק הישראלי. גם כאן יש להזכיר,

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
CHICAGO, ILL.

I am writing you to thank
you for the letter of the 10th.

Enclosed are the two letters which I have received from you.

Very truly yours,

W. D. Howells

Enclosed are the two letters which I have received from you.

Very truly yours,

W. D. Howells

Enclosed are the two letters which I have received from you.

Very truly yours,

W. D. Howells

Enclosed are the two letters which I have received from you.

Very truly yours,

W. D. Howells

Enclosed are the two letters which I have received from you.

Very truly yours,

W. D. Howells

Enclosed are the two letters which I have received from you.

Very truly yours,

W. D. Howells

Enclosed are the two letters which I have received from you.

Very truly yours,

W. D. Howells

Enclosed are the two letters which I have received from you.

Very truly yours,

W. D. Howells

Enclosed are the two letters which I have received from you.

Very truly yours,

W. D. Howells

כי חלק מהבטל עשוי להיות מדומה, ולא ריאלי, באם המשק הישראלי אינו בתוך בתעסוקה מלאה, כך שתוספת הביקוש מצד הרצועה מגדילה את התעסוקה ואת התוצר הכולל.

ההוצאה התקציבית של ממשלת ישראל באמדת ב-20 מיליון ל"י בתקציב שוטף, וכ-25 מיליון ל"י בתכנית הפיתוח⁽¹⁾ (התקציב שבקבע לשנת 1967/8 מסתכם בקר 17.3 מיליון ל"י בתקציב שוטף ו-7.5 מיליון ל"י בתקציב הפיתוח ובעבודות יזומות, שיעסקו כ-13,500 מועסקים). סכומים אלה עתידים להאסיק כ-4000 איש בשירותים שוטפים וכ-20,000 בפיתוח ועבודות יזומות.

יש להביא בחשבון שהתשלומים לעובדי המדינה ברצועה ביתבים בשער לא ריאלי של 6 ל"י לל"מ. פרושו של דבר העלאה ביכרת בשכרם הריאלי, שעתידה להיות לה גם השפעה ביכרת על הביקוש המצרפי, והגברת הפעילות ברצועת עזה (השפעה זו לא הובאה בחשבון בחישובים בטעיף זה).

(1) תקציב הממשלה המצרית לרצועת עזה הגיע לסך כ-4 מיליון לירות מצריות, או כ-24 מיליון ל"י בסה"כ, מזה כ-90 אחוז בתקציב השוטף.

פרק ג'

אלטרנטיבה ב' :

העברת פליטים מהרצועה לגדה המערבית, ותכנית לעשר שנים

בפרק זה נדון במשמעות הכלכלית של תכנית לקליטת פליטים מרצועת עזה בגדה המערבית, ובתחזיות לתקופה ארוכה יותר, עד 1978, מטגרת ההבחנות הסבירות המתייחסות לאלטרנטיבה זו, שתיקרא אלטרנטיבה ב', דומה בעיקרה להבחנות שהועלו בפרק הקודם, פרט לשינויים המתחייבים מתכנית העברת הפליטים - כך שניתן לייחס את ההפרשים בין ההערכות בשתי האלטרנטיבות לתכנית זו עצמה. מאידך, ברור שקליטת אוכלוסיה נוספת ברמה דומה של פעילות, שירותים ורמת חיים, מחייבת מאמצי פיתוח נרחבים יותר, ויש לה השלכות על כל השלבים והצדדים שבהתפתחות המשק. כדי לבחון את המגמות שיסתמנו בהתפתחות הגדה המערבית והשלכותיהן על המשק הישראלי לטווח ארוך יותר, ביטנו לאמוד כאן גם את המצב הצפוי לשנת 1978, כלומר, לאחר עשר שנים. מובן מאליו שיש להתייחס בספקנות יתר לפרטי התחזיות לתקופה ממושכת כזו, אולם ניתן ללמוד מהן על סדרי הגודל העיקריים ועל כיווני ההתפתחות.

לצורך הדיון הבחנו כי התכנית תתבטא בהעברה הדרגתית של משפחות מהרצועה לגדה, בקצב של 2000 משפחות ב-1968, 4000 משפחות בכל אחת מהשנים 1969-1971, וכ-5000 עד 5500 בכל שנה בין 1972 ל-1978. בסך הכל תועברנה כ-50 אלף משפחות, או כ-250 אלף נפש במשך עשר שנים. תכנית כזו תוכל, איפוא, להביא לחיטול מוחלט של מחנות הפליטים ברצועת עזה במשך העשור, כשהשארית ויתרת הריבוי הטבעי תיקלט באזור עזה עצמו. עם ההעברה יסופקו, לפי ההבחה, מקומות עבודה ויחידות דיור לכל המשפחות ויקוימו שירותים ברמה דומה לזו של שאר אוכלוסית הגדה המערבית. בעת ובעונה אחת יהיה צורך להפעיל שירותים ולספק תעסוקה לאוכלוסיה הנשארת ברצועת עזה בכל שלב, אף כי במידה פחותה מזו שהיבחנו באלטרנטיבה א', כתוצאה מהקטנת האוכלוסיה.

לפני שנעבור לפרטי האומדנים והתחזיות, מן הראוי להקדים כמה הערות, ראשית, בטאלת השאלה מדוע דווקא העברה אל הגדה המערבית ולא תכנית פיתוח לקליטת הפליטים ויישובם ברצועת עזה עצמה, או בצפון סיני, למשל. שנית, מדוע הקצינו דווקא עשר שנים לפתרון הבעיה. איבנו באים לטעון כי זוהי

Page 100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

התכנית היחידה האפשרית או הרצויה. השיקולים בבחירת התכנית הרצויה יהיו, מטבע הדיבורים, בעיקר שיקולים מדיניים, וקובעי המדיניות יצטרכו גם להתחשב בשיקולים חברתיים (ראה הדו"ח על בעיות חברתיות), בסחוביים ואחרים, לגבי מקום קליטתם של הפליטים - ברצועה, בסיני או בגדה המערבית (או אולי מדינות מכוונות של עידוד במרץ להגירה ומביעת כל מאמצי פיתוח וקליטה - ראה גם בפרק ז'). אותו דבר אמור לגבי קצב ביצוע התכנית. ברור, שבמאמצים מתאימים ניתן להעביר את כל האוכלוסיה של הרצועה או לקלטה בתקופת זמן קצרה יותר; מצד שני אפשר גם להקל את הבטל ולהאט את קצב הקליטה. כל שינוי בתכניות לגבי החזקת השטחים יחייב גם שינוי במובחים כלכליים ויגרוור שינוי בהערכות ובתחזיות הכלכליות. ברור שאין באפשרותנו לדון בכל מכלל האפשרויות הללו. עם זאת, אנו מעריכים כי רצוי להביא, לשם הדגמה, תכנית אחת כדוגמת זו המובאת להלן, הנראית לנו כסבירה מבחינות רבות. הדגמה כזו עשויה לתת מושג על סדרי הגודל של המשתנים הכלכליים החשובים הכרוכים בכך ולסייע בקביעת המדיניות.

בבחירת תכנית העברה אל הגדה המערבית על פני יישוב ברצועת עזה עצמה, נראה לנו שביצוע תכנית פיתוח וקליטה בהיקף דומה ברצועת עזה עשוי לדרוש מאמצים כלכליים ניכרים יותר ולהיתקל בקשיים נוספים. הדבר גובע בעיקר מכך שבגדה המערבית קיימים גורמי ייצור לא מבוצלים בעקבות העזיבה שלאחר המלחמה, וזהו משק מפותח יותר, יחסית, בעל תשתית מפותחת יותר, מערכת שירותים ואוכלוסיה קיימת פעילה הבחינה כלכלית - בעוד שברצועה חסרים אמצעים בסיסיים, מערכת תשתית וגורמי ייצור משלימים - ביחס להיקף האוכלוסיה. עם זאת, נראה לנו כי סדר הגודל של האמצעים שיידרשו לתכנית מקבילה ברצועה, באם יוחלט על תכנית כזו, לא יחרוג הרבה מהבאמד בתכנית שלהלן. תכניתנו שמה את הדגש על פיתוח ענפי הבנייה והתעשייה, ולא על יישוב ופיתוח חקלאי - ומשום כך אין למיקומה השפעה כה מכרעת. מגבלות השוק, המים והקרע המובעות הדגשה על פיתוח חקלאי, חייבות להיות מובאות בחשבון גם לגבי תכניות כגון זו של יישוב בצפון סיני (ראה דיון על כך בפרק ו').

אשר לקצב ביצוע התכנית, היר כמה גורמים חשובים שהביאו אותנו לראות תכנית זו כמסגרת "טבירה". טווח של יותר מעשר שנים נראה ממושך מדי, לעומת סדר הגודל של הבעיה העומדת לפתרון - וביחוד לאור הבטל הקטן, יחסית,

10
The first of these is the fact that the
the second is the fact that the
the third is the fact that the
the fourth is the fact that the
the fifth is the fact that the
the sixth is the fact that the
the seventh is the fact that the
the eighth is the fact that the
the ninth is the fact that the
the tenth is the fact that the

the eleventh is the fact that the
the twelfth is the fact that the
the thirteenth is the fact that the
the fourteenth is the fact that the
the fifteenth is the fact that the
the sixteenth is the fact that the
the seventeenth is the fact that the
the eighteenth is the fact that the
the nineteenth is the fact that the
the twentieth is the fact that the
the twenty-first is the fact that the
the twenty-second is the fact that the
the twenty-third is the fact that the
the twenty-fourth is the fact that the
the twenty-fifth is the fact that the
the twenty-sixth is the fact that the
the twenty-seventh is the fact that the
the twenty-eighth is the fact that the
the twenty-ninth is the fact that the
the thirtieth is the fact that the

the thirty-first is the fact that the
the thirty-second is the fact that the
the thirty-third is the fact that the
the thirty-fourth is the fact that the
the thirty-fifth is the fact that the
the thirty-sixth is the fact that the
the thirty-seventh is the fact that the
the thirty-eighth is the fact that the
the thirty-ninth is the fact that the
the fortieth is the fact that the

שהתכנית הצדוקה מטילה על המשק הישראלי. מצד שני, זירוז זיכר של התכנית עשוי להגדיל במידה מואצת את המאמצים הצדוקים הכוללים, להביא מידה רבה יותר של חיכוכים חברתיים ופוליטיים, הן בגדה המערבית והן בקרב תושבי רצועת עזה (ואולי גם מבחינה ישראלית פנימית) ולדרוש מידה יתרה של כפיית הפתרון המוצע, לעומת אמצעים ממריצים טבעיים יותר.

שיקול נוסף בבחירת קצב העברת הפליטים טמון בכך, שבשנה-שנתיים הקרובות יוכל להיערך ביסודי של התכנית בקנה מידה קטן, יחסית, תוך סלקציה של המועמדים הנוטים יותר מאחרים להשתתפות בתכנית כזו בלי כפייה. ביסודי כזה יספק לקחים חשובים ויטייע הרבה בהחלטות על המשך התכנית ועל קצב ואופן ביצועה - וזה מבלי להתחייב מבחינה כלכלית ומדינית לביצוע כולל של התכנית.

בעבור עתה לפירוש ההערכות הקשורות באלטרנטיבה ב' (1). אם בצדף את ההבחנות בדבר העברת אוכלוסין להבחות ולהערכות השונות שביסוד הפרק הקודם, בגיע לתוצאות הבאות: קצב הגידול של האוכלוסיה בגדה יישמר בומה קבועה, פחות או יותר, של 4 אחוזים לשנה, המורכבים מריבוי טבעי של כ-3.5 אחוזים, הגירה "טבעית" אל מחוץ לגדה המערבית של 2.5 אחוז, והעברת אוכלוסין בהיקף של 3 אחוזים מהאוכלוסיה בשנה. (בסוף הפרק בדון שוב בקצרה במשמעות של היעדר הגירה באלטרנטיבה זו). לפי זה תגיע האוכלוסיה ל-920 אלף נפש ב-1978 בגדה המערבית וכ-170 אלף ברצועת עזה. קליטת הפליטים מחייבת סיפוק דיור לכל משפחה, בהוצאה של כ-10,000 ל"י למשפחה, ויצירת מקום עבודה באחד מענפי המשק על ידי פיתוח, בהוצאה הנאמדת, בממוצע, בסך כ-10,000 ל"י נוספות למשפחה. הפיתוח הענפי. הרכב ההשקעות והתעסוקה, חייבים להביא בחשבון שיקולים של ביקוש צפוי למוצרי הענפים השונים, מציאותם של גורמי ייצור משלימים, והתפתחות סחר החוץ של הגדה המערבית. בהמשך הפרק נפרט יותר את משמעותם והרכבם של הגדלים המצדפים המתוארים להלן.

(1) שוב נטפל ביתר הרחבה בגדה המערבית, בגלל המחסור היהסי בנתונים לגבי רצועת עזה. בסוף הפרק בדון בקצרה בהשפעתה של התכנית על המצב ברצועה.

קצבי הגידול של הגדלים הכלכליים החשובים יהיו כדלקמן:

אוכלוסיה	4% לשנה, בשנים 1968-1978
מועסקים	5% "
תוצר למועסק	3% "
סך התוצר הגלמי	8.15% "
צריכה ציבורית	7% "
צריכה פרטית לנפש	2.5% בשנים 1968-1971 ו-3% בשנים 1972-1978.
שיעור החסכון הלאומי השולי מתוך התוצר, התואם שינויים אלה, יהיה כ-12%.	

החשבונות הלאומיים

בלוח ג-1 להלן, מובאת תמצית מערכת החשבונות הלאומיים עבור הגדה המערבית בשנים 1968, 1971 ו-1978, התואמת את הנאמר לעיל.

לוח ג-1 - המקורות והשימושים בגדה המערבית 1968-1971
אלטרנטיבה ב', במיליוני ל"י⁽¹⁾

<u>1978</u>	<u>1971</u>	<u>1968</u>	
976	564	446	תוצר לאומי גלמי (במחירי שוק)
..	327	200	יבוא
..	<u>891</u>	<u>646</u>	סך המקורות
825	514	426	צריכה פרטית
138	86	70	צריכה ציבורית
254	168	95	השקעה גלמית
..	123	55	יצוא
..	<u>891</u>	<u>646</u>	סך השימושים
<u>241</u>	<u>204</u>	<u>145</u>	עודף היבוא
919	698	620	אוכלוסיה (באלפיים)
220	162	135	מועסקים (באלפיים)
4440	3480	3300	תוצר למועסק (בל"י)
898	736	687	צריכה פרטית לנפש (בל"י)

(1) ראה הערות בלוח ב-1.

בשלב זה אין לנו הערכות על היצוא ב-1978, ולפיכך גם על היבוא ועל סך המקורות (עודף היבוא בתוך).

התחלת הפעלת תכנית הקליטה כבר ב-1968 (2000 משפחות) מחייבת תוספת

השקעה של 35 מיליון ל"י באותה שנה, לעומת אלטרנטיבה א, וכן תוספת כ-30 מיליון ל"י בתוצר, ותוספות מתאימות בצריכה וביבוא. הגדלה זו תגרור תוספת 5000 מועסקים בבנייה, שמקורם בתוספת 3000 מועסקים מבין המובטלים וכ-2000 מועסקים שיעברו מהרצועה. גידול מסוים צפוי בתוצר למועסק, כתוצאה מניצול רערבות סלויות של כושר ייצור בציוד ובכוח אדם.

מלוח ב-1 נראה, כי אף ב-1978 יהיה משק הגדה קטן ביותר, יחסית למשק

הישראלי. סך התוצר בגדה יגיע לפחות ממיליארד ל"י ב-1978, שיהוו כ-3.7 אחוזים מהתוצר בישראל באותה עת. עם זאת יקטן הפער בין המשקים באחוז אחד, לערך, בכל שנה (ראה תחזית המשק הישראלי בנספח 2).

1. ההשקעות

בלוח ג-2 מובא סיכום ההשקעות במשך התקופה, כשמחציתן השקעות בבנייה

מגורים. ייבנו 52 אלף יחידות דיור לאוכלוסייה המועברת (520 מיליון ל"י) וכן יוצאו 420 מיליון ל"י לשיפור רמת הדיור של האוכלוסייה הקיימת (שיפור שנתי של 3 אחוזים במלאי הדיור לנפש). אומדן ההשקעה בענפי המשק תואם יחס הון/תוצר כולל של 1.7 (לאחר הפחתת השקעות בסך 75 מיליון ל"י בתחילת התקופה, ע"ח קיום עודף כושר ייצור).

לוח ג-2 - ההשקעות בגדה המערבית 1968-1971

אלטרנטיבה ב, במיליוני ל"י

1968	1971	סה"כ 1968-1971	1978	סה"כ 1968-1978
95	168	570	254	1,904
50	94	306	103	938
30	50	160	41	419
20	44	146	62	519
15	15	60	15	165
30	59	204	136	801
השקעה גלמית, סה"כ				
בנייני מגורים, סה"כ				
לאוכלוסייה קיימת				
לאוכלוסייה מועברת				
כבישים ובנייני ציבור				
ענפי משק אחרים				

The first part of the paper is devoted to a discussion of the
 various methods which have been proposed for the determination of
 the rate of reaction between a solid and a liquid. It is shown that
 the most reliable method is that of measuring the change in weight
 of the solid as the reaction proceeds. This method is applicable to
 all cases in which the solid is insoluble in the liquid.

In the second part of the paper, the author discusses the
 various factors which influence the rate of reaction between a solid
 and a liquid. It is shown that the rate of reaction is influenced
 by the nature of the solid, the nature of the liquid, the temperature
 of the reaction, and the surface area of the solid.

The third part of the paper is devoted to a discussion of the
 various methods which have been proposed for the determination of
 the rate of reaction between a solid and a liquid. It is shown that
 the most reliable method is that of measuring the change in weight
 of the solid as the reaction proceeds. This method is applicable to
 all cases in which the solid is insoluble in the liquid.

The fourth part of the paper is devoted to a discussion of the
 various factors which influence the rate of reaction between a solid
 and a liquid. It is shown that the rate of reaction is influenced
 by the nature of the solid, the nature of the liquid, the temperature
 of the reaction, and the surface area of the solid.

Name of solid	Nature of liquid	Temperature of reaction	Surface area of solid	Rate of reaction
Zinc	Hydrochloric acid	25°C	100 cm ²	0.05 g/min
Zinc	Hydrochloric acid	35°C	100 cm ²	0.10 g/min
Zinc	Hydrochloric acid	45°C	100 cm ²	0.15 g/min
Zinc	Hydrochloric acid	55°C	100 cm ²	0.20 g/min
Zinc	Hydrochloric acid	65°C	100 cm ²	0.25 g/min
Zinc	Hydrochloric acid	75°C	100 cm ²	0.30 g/min
Zinc	Hydrochloric acid	85°C	100 cm ²	0.35 g/min
Zinc	Hydrochloric acid	95°C	100 cm ²	0.40 g/min

לעומת אלטרנטיבה א מטכמת תנספת ההשקעות בתקופה 1968-1971 בסך 278 מיליוני ל"י, מזה 146 מיליון ל"י במגורים - כך שההשקעה לקליטת משפחה מועברת מגיעה, בתקופה זו ל-20,000 ל"י בקירוב. ההשקעה הממוצעת למשפחה בעשר השנים 1968 עד 1978 גבוהה מזה, במידת מה, בגלל העלייה הצפויה ברמת החיים במשך התקופה.

מאזן התשלומים והמחיר למשק הישראלי

לוח ג-3 מתאר את מאזן התשלומים לתקופת ארבע השנים הראשונות. לשנים 1972-1978 לא יכולנו לערוך אומדנות ליצוא בגלל מחסור בנתונים ובתחזיות על אפשרויות השיווק (פס כי יכולנו לאמוד את עודף היבוא, הנובע מאומדני התוצר והשימושים המקומיים; ראה לוח ג-1). לוח ג-4 מתאר את מאזן התשלומים במובחי דולרים, תוך הפרדת העסקות בתוצר ישראלי מקומי ובמסבס חוץ לשבת 1971.

לוח ג-3 - מאזן התשלומים (החשבון השוטף) של הגדה המערבית, 1968-1971
אלטרנטיבה ב, במיליוני ל"י⁽¹⁾

מזה עם ישראל 1971	1971	1968	
<u>208</u>	<u>327</u>	<u>200</u>	יבוא מוצרים ושירותים (מחירי שוק)
37	64	19	יצוא חקלאי
14	23	11	יצוא תעשייתי
<u>51</u>	<u>87</u>	<u>30</u>	סה"כ יצוא מוצרים
5	34	24	תירות
1	2	1	יצוא שירותים אחר
<u>6</u>	<u>36</u>	<u>25</u>	סה"כ יצוא שירותים
<u>57</u>	<u>123</u>	<u>55</u>	סה"כ יצוא
<u>151</u>	<u>204</u>	<u>145</u>	עודף היבוא בל"י

(1) ראה הערות ללוח ב-3. 1968 - כמו בלוח ב-3.

לוח ג-4 - ניתוח מאזן התשלומים של הגדה המערבית, 1971,
לפי מרכיב מטבע חוץ

אלטרנטיבה ב, במיליוני דולר (1)

סה"כ מטבע חוץ (4+5)	עסקות עם חו"ל (5)	עסקות עם ישראל			סה"כ (1)	
		מרכיב יבוא מחו"ל (4)	מרכיב ישראלי מקומי (3)	סה"כ (3+4) (2)		
49.7	26.6	23.1	23.1	46.2	72.8	יבוא, סה"כ
26.4	18.4	8.0	8.0	16.0	34.4	יצוא, סה"כ
23.3	8.2	15.1	15.1	30.2	38.4	גרעון שוטף
						מימון הגרעון: העברות לפרטים מחו"ל
12.6	12.6	-	-	-	12.6	
5.6	5.6	-	-	-	5.6	העברות סט"ת
5.1	-10.0	15.1	15.1	30.2	20.2	גרעון בטו

(1) ראה הערות ללוח ג-2.

עודף היבוא הכולל בתקופת השנים 1968-1971 מגיע לסך כ-700

מיליוני ל"י, במחירי השוק (לעומת 500 מיליון ל"י בלי קליטת פליטים בוסנים),

וסך עודף היבוא באחת-עשרה השנים עד 1976, ל-1925 מיליוני ל"י. זהו גבול

עליון לערך הנטל על המשק הישראלי באלטרנטיבה ב. מזה יש להפחית אומדן, התקבולים החד-צדדיים שיתקבלו במטבע-חוץ. אמנם היקפן של ההעברות המוסדיות (סט"ת) והפרטיות, כאשר ישראל תפעל לפתרון בעיית הפליטים אינו

ברור, אולם ניתן להניח שתינתן עזרה מבחוץ להקלת הנטל הכספי. מהסכום הזה

יש להפחית גם את ערך התוצר הישראלי שיווצר ע"י גורמי ייצור מובטלים בישראל.

בסיכום בראה, שהמחיר הממוצע של תכנית החזקת השטחים וההעברה מסתכם בפחות

מ-180 מיליון ל"י לשנה לכל היותר. כאשר מבחינים בין הנטל במטבע-חוץ הבודש

לביצוע התכנית, לבין תוספת התוצר המקומי הישראלי, מתקבל כי בשנת 71

יצוצר גרעון במטבע חוץ בסך 5.1 מיליון דולר, באם ההעברות החד-צדדיות

מחו"ל תימשכנה בקצב שהינחנו באלטרנטיבה א, ובסך 23.3 מיליון דולר באם

תיפסקנה כליל ההעברות הללו (בהשוואה ל-3.9 ו-22.1 בלי העברת פליטים -

אלטרנטיבה א, ראה לוחות ב-4 ו-ג-4). התוספת הדרושה בתוצר הישראלי תהיה בסך 68 מיליון ל"י בשנת 1971 (לעומת 54 מיליון באלטרנטיבה א).

סיכום הבטל, במונחים אלו, עבור כל התקופה 1968-1971 מראה גרעון במטבע חוץ בסך 5.3 מיליון דולר (בשנים הראשונות ייווצרו עודפים במט"ח), ובטל בתוצר ישראלי שערכו 256 מיליון ל"י (לפי שער 4.5 ל"י לדולר). זה ניתן להשוואה לסכומים המקבילים באלטרנטיבה א, ללא העברת הפליטים: עודף מצטבר של 20.5 מיליון דולר, ותוצר ישראלי בסך 203 מיליון ל"י. נראה איפוא כי ההפרש, האומד את הוצאות העברת הפליטים כשלעצמה בארבע השנים הראשונות, מסתכם ב-25.8 מיליון דולר במטבע חוץ, בתוספת 53 מיליון ל"י בתוצר ישראלי. לזה יש להוסיף כל הקטנה שתחול בהעברות לפרטים ולמוסדות האו"ם שתנבע מתכנית קליטת הפליטים (סה"כ ההעברות שהיבחנו - 72.8 מיליון דולר ב-4 שנים)⁽¹⁾.

המבנה הענפי והרכב התעסוקה וההשפעה על המשק הישראלי

העקרונות שהבחנו את דיוגנו בענפי המשק בפרק הקודם (אלטרנטיבה א) ^{הכרובה} תקפים גם לגבי תכנית / בהעברת פליטים וקליטתם בגדה המערבית. יחד עם זה מתחייבים שינויים כמותיים מסוימים, הנובעים בעיקר מתכונות הבנייה המוגברת בשנים הראשונות, לוח ג-5 מסכם את הרכב התוצר והתעסוקה לפי ענפים עיקריים בתקופת העשור, 1968-1978. כמו כן מובא בלוח פירוט השינויים בתעסוקה ושיעורי הגידול הממוצעים בענפים, בארבע השנים הראשונות ובשבע השנים שלאחריהן.

(1) יש להעיר כאן, כי ההפרש בין ערך הבטל בחישוב כזה שונה מהערך המתקבל מתוך עודף היבוא הכולל בל"י שמתקבל מלוח ג-1 ודומיו. בחישוב בל"י אמדנו את היבוא בשער חליפין 4.5 ל"י לדולר ואת היצוא לפי 10 ל"י לדינר (או כ-3.57 ל"י לדולר), ולכן שער החליפין הנגזר עבור עודף היבוא משתנה (ועולה על 4.5 ל"י). בהפרדת המרכיב המקומי ממרכיב היבוא מחו"ל באמד המרכיב המקומי לפי 4.5 ל"י. הבסיס לחישובי מאזן התשלומים הוא בדולרים.

לוח ג-5 - התוצר והמועסקים בגדה המערבית, 1978-1968,
לפי ענפים עיקריים

אלטרנטיבה ב

I

1978			1971			1968			סה"כ (תוצר גלמי במחירי גורמי ייצור)
מועסקים (באלפים) למועסק (באלפי ל"י)	תוצר (במיליוני ל"י)	תוצר (באלפי ל"י)	מועסקים (באלפים) למועסק (באלפי ל"י)	תוצר (באלפי ל"י)	תוצר (באלפי ל"י)	מועסקים (באלפים) למועסק (באלפי ל"י)	תוצר (במיליוני ל"י)	תוצר (באלפי ל"י)	
4.2	220	927	3.3	162	536	3.1	135	424	
2.4	91	219	2.0	79	156	1.8	72	132	חקלאות
4.3	19	81	3.6	12	39	3.3	9	30	תעשייה
2.2	40	87	1.9	30	58	1.8	18	32	בנייה וכבישים
7.7	70	540	6.9	41	283	6.4	36	230	שאר הענפים

התחלקות תוספת המועסקים (באלפים):

II

1968-1978

1968-1971

05

27

סך הכל

19

7

חקלאות

10

3

תעשייה

22

12

בנייה

34

5

שאר הענפים

שיעורי גידול שבתיים (באחוזים):

III

1978-1972

1971-1968

מועסקים

תוצר

מועסקים

תוצר

4.5

8

6

8

סך הכל

2

5

3

6

חקלאות

7

11

7

10

תעשייה

4

6

19

21

בנייה

8

10

5

7

שאר הענפים

כזכור, גדלה האוכלוסיה לפי תכנית זו ב-4 אחוזים לשנה, מזה 3 אחוזים כתוספת פליטים מועברים. התוצר גדל באותה עת בקצב של כ-8.2 אחוזים לשנה, בממוצע לכל הענפים. בראה, כי גידול התוצר הממוצע למועסק עד 1971 קטן לעומת האלטרנטיבה הקודמת, ומגיע ל-2-2.5 אחוזים לשנה בממוצע לכל הענפים. גידול התוצר הכולל בענף הבנייה הוא מהיר ביותר (דבר המאופיין על ידי תכניות פיתוח בדרך כלל), וביחוד בארבע השנים הראשונות. חלק גדול מתוספת התעסוקה (יותר מ-40 אחוז) בשנים 1968-1971 מיועד לבנייה, ובעיקר בנייה למגורים. תופעה דומה של הגברת התעסוקה בלוותה, כידוע, גם לתהליך העלייה ההמונית לישראל בשנים 1950 עד 1965. חישובים שנעשו מראים¹ כי/ תהליך הבנייה של יחידת דיור משפחתית אחת (הכוללת, בממוצע, מפרנס אחד) עשויה לספק כשלוש שנות תעסוקה למפרנס. עצימות העבודה של ענף הבנייה מסייעת, איפוא, לקליטה מהירה וזולה, יחסית. - נוסף ליתירות האחרים (ראה פרק ב' עמ' 4), בשנים הראשונות של התהליך עשוי, אפילו, להיווצר עודף ביקוש לעובדים בגדה המערבית, ובעיקר לעובדים מקצועיים בבנייה, וגם בתעשייה ובענפים אחרים.

מלוח ג-5 בולט חלקה הבמוך של החקלאות בתוספת המועסקים (כ-20-25 אחוזים), לעומת חלקה בין המועסקים ב-1968 (כ-53 אחוזים). הדבר נובע בעיקר מהמגבלות שמטיל גודל השוק על פיתוח החקלאות, וגם מהגדלת הפריזון (והקטנת האבטלה הסמויה) הצפויה בחקלאות. בשנים הראשונות צפויה, עדיין, הרחבה של החקלאות בגדה המערבית עקב פיתוח מואץ של ייצור ירקות, וגם גידולי שדה, עבור השוק המקומי והישראלי. מעבר לזאת מוגבל פיתוח החקלאות בעיקר מצד אפשרויות השיווק בחוץ לארץ. במידה שייפתחו שווקים אירופיים גרמניים, עתיד לחול גידול נוסף בענף זה. (פירוט מלא יותר של אפשרויות הפיתוח בחקלאות, השפעת הסחר עם ישראל וכדומה מובא בפרק ד', הדן בחקלאות בנפרד).

התעשייה, מהיותה ענף קטן ומפגר יחסית בשנת הבסיס, אינה עשויה להיות מקור תעסוקה עיקרי בשנים הקרובות. לעומת זאת, אין ספק כי במשך הזמן אפשר ורצוי לבסס את הפיתוח בעיקרו על תיעוש, תוך ביצול היתרונות

1) המקור: תזכיר פנימי של מחלקת המחקר של בנק ישראל על הבנייה בגדה המערבית, בערך בידי מ. פרנקל.

היחסים כלפי המשק הישראלי. (פרק ה' להלן מתנה את תכניות הפיתוח והתחזיות עבור התעשייה). בלוח בראה כי גידול התוצר למועסק (ההפרש בין קצבי הגידול של התוצר והמועסקים) בתעשייה מהיר, יחסית, ומגיע ל-3-4 אחוזים לשנה.

בשלב זה לא בדקנו בפירוט את אפשרויות הפיתוח של ענפי השירותים ובעיקר תיירות, וענפי התחבורה והמסחר. בלוח ג-5 בולט הפירון הגבוה בענפים אלה, ותרומתם הניכרת לתוספת התעסוקה והתוצר. חשיבותם של ענפים אלה מחייבת איפוא דיון בפרד ומעמיק בהם בכל תכנית פיתוח מפורטת אשר תוצע לשטחים המוחזקים.

בסיכום יש לומר, כי ההרכב הענפי המוצע לעיל תואם תכנית המשלבת את פליטי הרצועה הנקלטים בגדה המערבית במשק הקיים, תוך כדי פיתוח הדרגתי. עיקר הפיתוח אינו מוצע בצורת התיישבות חקלאית או כפרית נפרדת, אלא בעיקר על ידי שילוב הנקלטים ביישוב העירוני והכפרי הקיים (בחקלאות ייתכן שרצוי לבסס את ההרחבה גם על חוות עם עבודה שכירה; ראה פרק ד'). תכנית כזו יש לה גם צדדים חברתיים ומדיניים חשובים, שמן הראוי לבחון אותם בפירוט (ראה, בקשר לזה, הדו"ח הדן בבעיות חברתיות). אחד השיקולים המרכזיים בבחירת כיוון כזה היתה עובדת העזיבה הניכרת שלאחר המלחמה, שהותירה "חללים ריקים" במשק הגדה המערבית, שקל יחסית למלאותם. יש לזכור, כי רק כעבור שנים מספר תחזור אוכלוסיית הגדה המערבית, לפי תכנית זו, להיקפה שלפני מלחמת ששת הימים.

בעבור לבדיקת השפעת קשרי הסחר עם הגדה המערבית על ענפי המשק בישראל. התוצר הישראלי הנדרש לטיפול עודף היבוא של הגדה המערבית באמד לעיל בסך 60 מיליון ל"י בשנת 1971. גם כאן לא יהיו השיבושים אחידים בענפים. בחקלאות עתידה לחנל הקטנת תוצר בערך (במחירים קבועים) של 9 מיליון ל"י, שביא לדחיקה מתוך צנף החקלאות של כ-1200 מועסקים (בסך תוך התאמות ושיבושים מפצים בענפי החקלאות; ראה פרק ד'). הגידול העיקרי בתוצר יחול בתעשייה, בסך כ-52 מיליון ל"י, עם תוספת כ-4300 מועסקים (כ-1.5 אחוז מהתעשייה הישראלית באותה עת), והשאר בענפים אחרים, בסך כ-25 מיליון ל"י בתוצר וכ-2000 מועסקים. סך ההשפעה על התעסוקה בישראל עתידה להסתכם בבטל של כ-5,000 מועסקים, שייצרו את התוצר המועבר לגדה, או כחצי אחוז מכוח-האדם.

the first of these is the fact that the
 second of these is the fact that the
 third of these is the fact that the
 fourth of these is the fact that the
 fifth of these is the fact that the
 sixth of these is the fact that the
 seventh of these is the fact that the
 eighth of these is the fact that the
 ninth of these is the fact that the
 tenth of these is the fact that the

eleventh of these is the fact that the
 twelfth of these is the fact that the
 thirteenth of these is the fact that the
 fourteenth of these is the fact that the
 fifteenth of these is the fact that the
 sixteenth of these is the fact that the
 seventeenth of these is the fact that the
 eighteenth of these is the fact that the
 nineteenth of these is the fact that the
 twentieth of these is the fact that the
 twenty-first of these is the fact that the
 twenty-second of these is the fact that the
 twenty-third of these is the fact that the
 twenty-fourth of these is the fact that the
 twenty-fifth of these is the fact that the
 twenty-sixth of these is the fact that the
 twenty-seventh of these is the fact that the
 twenty-eighth of these is the fact that the
 twenty-ninth of these is the fact that the
 thirtieth of these is the fact that the

thirty-first of these is the fact that the
 thirty-second of these is the fact that the
 thirty-third of these is the fact that the
 thirty-fourth of these is the fact that the
 thirty-fifth of these is the fact that the
 thirty-sixth of these is the fact that the
 thirty-seventh of these is the fact that the
 thirty-eighth of these is the fact that the
 thirty-ninth of these is the fact that the
 fortieth of these is the fact that the
 forty-first of these is the fact that the
 forty-second of these is the fact that the
 forty-third of these is the fact that the
 forty-fourth of these is the fact that the
 forty-fifth of these is the fact that the
 forty-sixth of these is the fact that the
 forty-seventh of these is the fact that the
 forty-eighth of these is the fact that the
 forty-ninth of these is the fact that the
 fiftieth of these is the fact that the

הסקטור הפרטי

לוח ג-6 להלן מתאר את חשבוניות הסקטור הפרטי בגדה המערבית בשנים

הדורות.

לוח ג-6 - חשבוניות הסקטור הפרטי בגדה המערבית 1978-1968
אלטרנטיבה ב, במיליוני ל"י⁽¹⁾

<u>1978</u>	<u>1971</u>	<u>1968</u>	
576	564	446	1. תוצר גלמי במחירי שוק ⁽²⁾
-49	-28	-22	2. מסי עקיפין ⁽²⁾ (5% מ-1)
927	536	424	3. תוצר גלמי במחירי ג"י (1+2)
-56	-32	-25	4. בלאי (6% מ-3)
871	504	399	5. הכנסה לאומית (3+4)
63	63	62	6. העברות לפרטים מחו"ל
10	8	6	7. העברות ממשלה לפרטים, סעד
944	575	467	8. הכנסה פרטית (5+6+7)
-29	-11	-7	9. מסים ישירים, הכנסות ממשלה
915	564	460	10. הכנסה פנויה פרטית (8+9)
825	514	426	11. צריכה פרטית
90	50	34	12. חסכון פרטי (10-11)
919	698	620	אוכלוסיה (אלפים)
996	808	742	הכנסה פנויה לנפש (בל"י)
9.8	9.0	7.4	% חסכון פרטי
11	15		% חסכון שולי

(1) ראה בספח 1, השווה לוח ג-6.

(2) לא כולל מסים על יבוא.

ההנחות שבבסיס חישובים אלה דומות, בעיקרן, לאלו שהנחנו לגבי אלטרנטיבה א
בפרק הקודם. בהנחה של המשך ההעברות לפרטים באותו סכום (אך בשיעור קטן

והולך, יחסית לגודל אוכלוסיית הפליטים והאוכלוסייה בכללה) עד 1976, מגיעה ההכנסה הפרטית בשנת 1978 ל-944 מיליון ל"י, לעומת הכנסה לאומית של 871 מיליון ל"י. שיעור המסים הישירים יעלה, לפי ההנחה, ל-3 אחוזים מההכנסה הפרטית ב-1978 (לעומת כ-2 אחוזים ב-1971), בהנחה ששיעורי המסים הישראליים לא יחולו על תושבי הגדה. עיקר הגידול יבצע משיפור הגבייה ומשינוי הרכב הפעילות במשק. הצריכה הפרטית תעלה, כאמור, בקצב של כ-3 אחוזים בכל שנה, כלומר בקצב קרוב לזה של עליית רמת החיים בישראל, ותגיע ל-825 מיליון ל"י בסוף התקופה.

שיעור החסכון שהנחנו עשוי להמשיך לגדול עד קרוב ל-10 אחוזים⁽¹⁾, כשיעור החסכון השולי יורד מ-15 אחוז מתוספת ההכנסה הפנויה בארבע השנים הראשונות, ל-11 אחוזים בשנים המאוחרות, החסכוניות בסך 50-90 מיליון ל"י בשנה בשנים 1971-1978 עשויים להיות מיועדים להשקעה פרטית, עם ייצוב המערכת החברתית, המדינית והכלכלית, כך שבטל ההשקעה על ממשלת ישראל עשוי לפחות במידה מסוימת.

הרכב הצריכה הפרטית, לפי טוגי ההוצאה, מתואר בלוח ג-7 להלן. בהמשך למגמות שנאמדו בפרק הקודם, עתידה לחול ירידה נוספת יחסית בחלקה של ההוצאה למזון וטבק, שתגיע ב-1978 ל-43.2 אחוזים מסך הצריכה. עם זאת, עדיין יהיה אחוז הוצאה זה גבוה למדי, אפילו יחסית למצב בישראל כיום - דבר המאפיין משקים בלתי מפותחים ורמת חיים במוכה, יחסית. הגידול הביכר בצריכת השירותים ובצריכת מוצרים תעשייתיים תואם, פחות או יותר, את ההנחות המקבילות לגבי הפיתוח הענפי שהובאו לעיל. עם זאת, יש להתייחס ביתר זהירות לאומדנים אלה, שבעשו על ידי חיוץ לתקופה ארוכה, עם גמישויות-הכנסה קבועות, ויש לראותם רק כאינדיקטורים כלליים ביותר לכיווני השינוי.

(1) כפי שהיה, בקירוב, בגדה המערבית לפני המלחמה. ראה דו"ח הרשות לתכנון כלכלי, ומ. ברבע, בנק ישראל, הבזכר לעיל.

לוח ג-7 - הרכב הצריכה הפרטית בגדה המערבית 1968-1978
אלטרנטיבה ב, במיליוני ל"י ובאחוזים (מחירי שוק)⁽¹⁾

	באחוזים			במיליוני ל"י			
	1978	1971	1968	1978	1971	1968	
סך הכל	100.0	100.0	100.0	825	514	426	
מזון, משקאות וטבק	43.2	47.0	49.3	356	242	210	
הלבשה והנעלה	10.8	10.6	10.5	89	54	45	
ריהוט וציוד	6.5	5.8	5.3	54	30	23	
שירותי דיור	7.0	7.0	7.0	58	36	30	
תחבורה	8.7	8.4	8.3	72	43	35	
שירותים אישיים, בריאות	4.6	4.2	3.0	38	22	16	
שירותים אחרים, בידור	19.2	17.0	15.8	158	87	67	
צריכה לנפש (בל"י)	130.7	107.1	100.0	898	736	607	

(1) ראה בספח 1.

חשבונות הסקטור הציבורי והגרעון התקציבי

הפעילות השוטפת שהנחנו לגבי הסקטור הציבורי תואמת את ההנחות שהובאו בפרק ב, תוך תיקונים מתאימים שהם פועל-יוצא מגידול האוכלוסיה ומתכנית ההשקעות בתקציב הפיתוח. לגבי שנת 1968 הנחנו מצב דומה לאטרנטיבה א, בלי תיקון אוכלוסיה, בהנחה שממילא קיימים קטנים במימוש ההוצאה המתוכננת. פירוש הסעיפים העיקריים בתקציב השוטף והמועסקים בשירותים הממשלתיים הובא בלוח ב-8 לעיל.

לוח ג-8 המובא להלן, מסכם את חשבונות הסקטור הציבורי בגדה המערבית לפי אלטרנטיבה ב.

לוח ג-8 - חשבונות הסקטור הציבורי וגרעון הממשלה
בגדה המערבית, 1970-1968
אלטרנטיבה ב, במיליוני ל"י.⁽¹⁾

<u>1970</u>	<u>1971</u>	<u>1968</u>	
138	86	70	1. סך הצריכה הציבורית
10	0	6	2. העברות ממשלה לפרטים, טעד
<u>148</u>	<u>94</u>	<u>76</u>	3. סה"כ הוצאות שוטפות (1+2)
-49	-20	-22	4. מסי עקיפין מקומיים
-29	-11	-7	5. מסי ישרים והכנסות אחרות
<u>-70</u>	<u>-39</u>	<u>-29</u>	6. סה"כ הכנסות ישירות (4+5)
<u>70</u>	<u>55</u>	<u>47</u>	7. גרעון בתקציב שוטף (ישר) (3+6)
254	160	95	8. תקציב פיתוח
<u>324</u>	<u>223</u>	<u>142</u>	9. גרעון כולל (ישר) (7+8)
-(?)	-60	-36	10. הכנסות ממסי עקיפין על יבוא ⁽¹⁾
(?)	<u>163</u>	<u>106</u>	11. גרעון כולל (9-10)

(1) השורה לוח ב-9. אומדן מסי עקיפין על יבוא הופחת בלוח זה רק בסוף הלוח, כיוון שאין אומדנים על גודל היבוא והרכבו ב-1970 (סעיף 9 בלוח ב-9 מקביל לסעיפים 10+7 בלוח זה).

גידול האוכלוסייה והתוצר כתוצאה מתכנית הפיתוח, עשוי להקל את בטל התקציב השוטף. לעומת גרעון שוטף של 16-19 מיליון ל"י לשנה באלטרנטיבה א, באמד הגרעון השוטף בתכנית ב' ב-11 מיליון ל"י ב-1968 ובעודף קטן בשנת 1971 (סעיפים 10+7 בלוח ג-8)⁽¹⁾. גם בשנים שלאחר 1971 יש לצפות לעודפים אם כי לא ערכבו אומדנים מפורטים למסים על היבוא ב-1970).

(1) זה בהנחה שההכנסות ממכס וכו' על היבוא לגדה המערבית יועברו לתקציב הממשל של הגדה המערבית. הגירעון הישיר, בלי הפחתה זו, מובא בסעיף 7 בלוח.

The first part of the paper is devoted to the study of the properties of the function $f(x)$ defined by the equation

$$f(x) = \frac{1}{x} \int_0^x f(t) dt$$

- 1. The function $f(x)$ is continuous on the interval $[0, 1]$.
- 2. The function $f(x)$ is differentiable on the interval $(0, 1)$.
- 3. The function $f(x)$ satisfies the equation $f(x) = \frac{1}{x} \int_0^x f(t) dt$.
- 4. The function $f(x)$ is bounded on the interval $[0, 1]$.
- 5. The function $f(x)$ is increasing on the interval $[0, 1]$.
- 6. The function $f(x)$ is concave on the interval $[0, 1]$.
- 7. The function $f(x)$ is convex on the interval $[0, 1]$.
- 8. The function $f(x)$ is symmetric about the line $x = \frac{1}{2}$.
- 9. The function $f(x)$ is periodic with period 1.
- 10. The function $f(x)$ is continuous on the interval $[0, 1]$.

The second part of the paper is devoted to the study of the properties of the function $f(x)$ defined by the equation

$$f(x) = \frac{1}{x} \int_0^x f(t) dt$$

- 1. The function $f(x)$ is continuous on the interval $[0, 1]$.
- 2. The function $f(x)$ is differentiable on the interval $(0, 1)$.
- 3. The function $f(x)$ satisfies the equation $f(x) = \frac{1}{x} \int_0^x f(t) dt$.
- 4. The function $f(x)$ is bounded on the interval $[0, 1]$.
- 5. The function $f(x)$ is increasing on the interval $[0, 1]$.
- 6. The function $f(x)$ is concave on the interval $[0, 1]$.
- 7. The function $f(x)$ is convex on the interval $[0, 1]$.
- 8. The function $f(x)$ is symmetric about the line $x = \frac{1}{2}$.
- 9. The function $f(x)$ is periodic with period 1.
- 10. The function $f(x)$ is continuous on the interval $[0, 1]$.

The third part of the paper is devoted to the study of the properties of the function $f(x)$ defined by the equation

$$f(x) = \frac{1}{x} \int_0^x f(t) dt$$

- 1. The function $f(x)$ is continuous on the interval $[0, 1]$.
- 2. The function $f(x)$ is differentiable on the interval $(0, 1)$.
- 3. The function $f(x)$ satisfies the equation $f(x) = \frac{1}{x} \int_0^x f(t) dt$.
- 4. The function $f(x)$ is bounded on the interval $[0, 1]$.
- 5. The function $f(x)$ is increasing on the interval $[0, 1]$.
- 6. The function $f(x)$ is concave on the interval $[0, 1]$.
- 7. The function $f(x)$ is convex on the interval $[0, 1]$.
- 8. The function $f(x)$ is symmetric about the line $x = \frac{1}{2}$.
- 9. The function $f(x)$ is periodic with period 1.
- 10. The function $f(x)$ is continuous on the interval $[0, 1]$.

אשר לתקציב הפיתוח, שוב בכללה כאן כל ההשקעה הגלמית הנאמדת בשנים

אלו (ראה לעיל). הגרעון הכולל עשוי לפחות במידה רבה, באם הפרטים בגדה
המערבית (או בישראל) ישאו בחלק מבטל מימון ההשקעות. סך הגרעון התקציבי, גם
אם הממשלה תישא בכל הוצאות הפיתוח, יגיע ל-540 מיליון ל"י, בערך, בארבע
השנים הראשונות. לגבי אחת עשרה השנים 1968-1971, אין להניח שהגרעון הכולל
יעלה על 200 מיליון ל"י בממוצע שנתי. שוב ראוי להדגיש, שאין זה בהכרח
בטל ריאלי על המשק הישראלי, אלא הוצאה תקציבית בלבד.

תוספת ההוצאה הנובעת מתכנית העברת הפליטים (ההפרשים מאלטרנטיבה א)

מסתכמת ב-180 מיליון ל"י, לערך, בארבע השנים הראשונות. הוצאה זו עשויה
לגדול מעט, אם ייפסקו ההעברות לפרטים ופעילות מוסדות האו"ם בעקבות הפעלת
התכנית; מצד שני יש להפחית ממנה את היקף ההשקעות הפרטיות. בכל מקרה,
ההוצאה התקציבית היא מבוטלת, יחסית לגודל התקציב של ממשלת ישראל.

משמעות אי-קיום הגירה

הביתוח המובא לעיל, אפילו ברמה הכללית שבה בערך, לא יהיה שלם אם לא נבטח לבחון את משמעות ההבחנה שתוך כדי קליטת הפליטים מהרצועה הפיתוח הגדה המערבית, תיפסק ההגירה אל מחוץ לשטחים המוחזקים (ראה גם בפרק ז' הדן בהגירה). בעסוק בהבחנה הקיצונית כי ההגירה תיפסק כליל (במקרה של הקטנה בלבד בהגירה שהיבחנו, ניתן לאמוד את ההשפעות בפרופורציה להשפעות הכוללות המתקבלות להלן). ריבוי האוכלוסיה יגיע, איפוא, לשיעור של 6.5 אחוזים בשנה, והאוכלוסיה תגיע ל-1,165 אלף נפש בשנת 1970. ברצועת עזה יישארו כרבע מיליון תושבים. שיעור ריבוי זה עשוי לגרום גידול של 7.5 אחוז לשנה במספר המועסקים, וגידול תוצר גלמי כולל בשיעור כ-10.8 אחוז במוצק לשנה (לעומת 8.2 אחוזים לעיל). לפי זה יגיע התוצר בשנת 1970 לסך 1144 מיליון ל"י בשנה 1970 (לעומת 976 מיליון בדיון שלעיל וכ-26,500 מיליון במשק הישראלי ב-1970).

השינויים העיקריים בחשבוניות הלאומיים כתוצאה משינויים אלה יהיו

(השווה לוח ב-1; תוספת לגדלים, במיליוני ל"י):

<u>1978</u>	<u>1971</u>	
+236	+30	צריכה (פרטית וציבורית)
+154 (מזה +40 במגורים)	+50	השקעה גלמית
<u>+390</u>	<u>+96</u>	סך השימושים
+268	+43	תוצר גלמי
+122	+53	עודף היבוא
<u>+390</u>	<u>+96</u>	סך המקורות

שינויים פרופורציוניים מתאימים עשויים לחול בגדלים המפורטים יותר.

עודף היבוא הכולל בגדה המערבית יגיע, לפי זה, ל-257 מיליון ל"י ב-1971 ול-363 מיליון ל"י ב-1978. הסכום המצטבר של ההשקעות שיתווסף במשך כל התקופה 1966-1978 מסתכם ב-1,100 מיליוני ל"י, בערך, שמהם 300 מיליון ל"י תוספת השקעה בבנייה למגורים. במוצק תידרשנה השקעות בנספות של כ-100 מיליון ל"י בכל שנה.

אומדן הנטל הריאלי הכולל על המעק הישראלי, בהנחה שאין כל העברות הון חד-צדדיות מחו"ל (שהוא עודף היבוא; נאמד כאן במובחי ל"י, לפי 12.6 ל"י לדיבר ביבוא ו-10 ל"י ביצוא) יגדל, כתוצאה מאי-קיום ההגירה, בסך כ-750 מיליון ל"י במשך אחת-עשרה השנים 1968-1978, או בפחות מ-70 מיליון ל"י לשנה.

ראוי להעיר, כי לעומת ההנחה של גידול מהיר יותר באוכלוסיה רצוי לבחון את האפשרות שהתוצר למועסק ורמת החיים יעלו בקצב מהיר יותר מאשר 3 אחוזים לשנה. גידול מהיר יותר בתוצר למועסק עתיד להצריך השקעות בהיקף רב יותר. במובן מסוים ניתן לראות את תוספת ההשקעות שנאמדה לעיל (כ-100 מיליון ל"י לשנה) גם כגבול עליון להשקעות הדרושות במקרה של קיום הגירה, שבו תגדל האוכלוסיה המקומית רק ב-1 אחוז לשנה, בתוספת 3 אחוזים העברת אוכלוסיה מהרצועה, ואילו התוצר למועסק יגדל בקצב של 5.5 אחוזים לשנה (לעומת 3 אחוזים). אמנם מידת הסבירות של אפשרות כזו בראית לבו מוגבלת, אך ראוי להביאה בחשבון לשם הדגמת הגבול העליון של בטל ההשקעות ועודף היבוא על המשק.

בסיכום ניתן לקבוע בשנית, כי הנטל הכלכלי והתקציבי הנובע מהחזקת הגדה המערבית, ואף מתכניות קליטת הפליטים במתכונת שהוצעה כאן, עשוי להיות קטן מאוד, ואפילו אם ייפסק תהליך ההגירה. עיקר השיקולים חייבים, איפוא, להיות מדיניים, בטחוניים וחברתיים.

סיכום הערכות לרצועת עזה - אלטרנטיבה ב

מרבית ההערכות המתייחסות לרצועת עזה מובאות בסוף הפרק הקודם, בהתייחסות לאלטרנטיבה א.

במקרה של העברת פליטים מהרצועה אל הגדה המערבית תחול הקטנה ניכרת באוכלוסית הרצועה, כך שהממשל לא יזדקק לאמצעים כה מוגברים לפיתוח והגברת התעסוקה שם, מסיבות אלה, נראה כי ההערכות המובאות בפרק ב במסגרת היסודית, בלי פיתוח נוסף, תואמות יותר את אלטרנטיבה ב הנדונה כאן, שבה יהיה פיתוח מואץ יותר בגדה המערבית, ופעילות מואסת ברצועה (ראה טור 2 בלוח ב-10 וטור 1 בלוח ב-11).

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

בחזור בקצרה על עיקר האומדנים הכתייחסים לאפשרות זו: עודף היבוא, שהוא גבול עליון לבטל הריאלי על ישראל (אם תיפסקנה ההעברות), יגיע ל-42 מיליון ל"י ב-1971 ובערך 150 מיליון ל"י בכל תקופת ארבע השנים 1968-1971. במונחי מטבע חוץ יתהווה עודף בסך כ-7 מיליון דולר בשנה, ולעומתו יהיה הבטל על התוצר בישראל בערך של 30 מיליון ל"י בכל שנה. אם תיפסקנה ההעברות, יתהווה גרעון שבתי במט"ח בסך 4 מיליון דולר. ההוצאה התקציבית עתידה להיות רק כ-20 עד 30 מיליון ל"י בשנה עד 1971, כיון שתקציב הפדחות יעלם, או יקטן במידה ניכרת. אשר לשנים 1972-1978, אין בידינו הערכות מפורטות, אך ברור כי הפעילות תהיה קטנה עוד יותר מזו המתוארת עבור 1971, ולכן גם המחיר למשק הישראלי יקטן עוד יותר.

of 1950 is about 100,000, and the population of the city of New York is about 10,000,000.

The population of the city of New York is about 10,000,000, and the population of the city of New York is about 10,000,000.

The population of the city of New York is about 10,000,000, and the population of the city of New York is about 10,000,000.

The population of the city of New York is about 10,000,000, and the population of the city of New York is about 10,000,000.

The population of the city of New York is about 10,000,000, and the population of the city of New York is about 10,000,000.

The population of the city of New York is about 10,000,000, and the population of the city of New York is about 10,000,000.

The population of the city of New York is about 10,000,000, and the population of the city of New York is about 10,000,000.

The population of the city of New York is about 10,000,000, and the population of the city of New York is about 10,000,000.

The population of the city of New York is about 10,000,000, and the population of the city of New York is about 10,000,000.

The population of the city of New York is about 10,000,000, and the population of the city of New York is about 10,000,000.

The population of the city of New York is about 10,000,000, and the population of the city of New York is about 10,000,000.

פרק ד'

בעיות פיתוח החקלאות

מבוא

משקלה הגבוה של החקלאות בכלכלת השטחים המוחזקים כיום עשוי להטעות ולהביא לצפיות מופרזות בתחום אפשרויות הפיתוח החקלאי באזורים הללו. לאמיתו של דבר, אפשרויות אלה מצומצמות ביותר מחמת שתי מגבלות חריפות שתקבענה בסופו של דבר את היקף הפיתוח, והן: מגבלת השוק ומגבלת המים. כפי שיתברר להלן, הדי החריפה מבין השתיים היא מגבלת השוק; במידה שלא יחולו בה שינויים מהפכניים היא עשויה לצמצם את אפשרויות הפיתוח, ויותר מזה - את אפשרות הקליטה של כוח אדם נוסף בחקלאות בשטחים המוחזקים.

לצורך בירור ההתפתחויות ואפשרויות הפיתוח המכונן בנסה לברר שלוש בקורות: 1. מהי מגבלת השוק ומה השפעתה, 2. מה השפעתה של מגבלת המים, בשתי הבחנות שונות על היקף פיתוח מקורות מים, 3. מהו הביקוש לעבודה הנגזר מהתפתחות ענפים ברי-פיתוח משתי הבחינות הראשונות, או במילים אחרות, מהו "כוח הקליטה" של הענפים שיתפתחו.

את החקלאות ניתן לחלק לצורך הדיון למספר קטגוריות, כאשר כאמת מידה מרכזית לסיווג משמשת עתירות העבודה הבלתי מקצועית. ניתן לשער כי צירוף ישראל והשטחים המוחזקים לשוק אחד יביא להתמחות בקטגוריות השונות על פי הקוריים הבאים:

1. האיזורים המוחזקים יתמחו בענפים עתירי-עבודה פשוטה. התמחות מעין זו יכולה לבוא בחלקה על חשבון ענפים מיעוטי עבודה באזורים אלה, ובחלקה היא תהיה תוצאה של פיתוח. בעיקר בתחום פיתוח מקורות מים חדשים.
2. במקביל להתפתחות זו, וכשהשלמה לה, יבוא צימצום מסוים בענפים עתירי עבודה בישראל, תוך מעבר גורמי ייצור לענפים אחרים, לרבות לענפים שמחוץ לחקלאות.

"סדר" ההתפתחויות והיקפן יהיה כדלהלן: מחמת האבטלה והאבטלה המוסדית באזורים המוחזקים, יהיה הצעד הראשון בכיוון של התמחות בענפים עתירי עבודה ביותר, היינו בכיוון לירקות וגידולי מיקשה. אולם ענפים אלה

כפופים למגבלת שוק. כלומר, בהביאנו בחשבון מבנה משוער של מערכת ההיצע של ירקות וגידולי מיקשה מן הגדה, הרי את הגבול העליון לפיתוח בכיוון זה יקבע עודף הביקוש בשוק המקומי או האזורי. אפילו בהנחה של שוק רחב יותר, שיכלול גם ארצות חוץ, יש להביא בחשבון שלכמות המוצעת מישראל ומהגדה תהיה השפעה רצינית על המחירים, אחרי שתבוא "רוויה" בשווקים לירקות ולגידולי מיקשה, יהיו הצעדים הנאים מכובדים לפיתוח בתחום הקטגוריות שאינן עתירות עבודה ביותר, אך שמוצריהן סחירים בשווקים בינלאומיים, ושמחיריהן, לדידה של כלכלת ישראל והגדה, נתונים. ההתפתחות המקבילה בישראל אף היא מושפעת במידה מכרעת ממגבלות השוק. בישראל יצטמצמו, כאמור, ענפים עתירי עבודה, וקליטתם מחדש של גורמי הייצור שייפלטו, ובמיוחד עבודה, בחקלאות עצמה מוגבלת על ידי השוק. אפשר לומר, כי הצעד הראשון לפיתוח מכון בישראל יכול היה להיות מעבר לענפי בעלי החי. אלא שהתפתחות כזאת, אף שהיא סבירה בעתיד רחוק יותר, איננה סבירה בטווח זמן של ארבע שנים. זאת מפני שלא צפוי בשוק למוצרי בעלי חיים כל עודף ביקוש. במידה שניתן לצפות תמורות בעודף ביקוש - עקב התפתחויות בתחום הביקוש באזורים המוחזקים - הן תהיינה מצומצמות ביותר, מעבר גורמי ייצור בישראל יכוון איפוא בהכרח כלפי קטגוריות אחרות, כגון גידולי תעשייה ושלחין. הגבול העליון של ההרחבה, הן באזורים המוחזקים והן בישראל, בתחום גידולי שלחין, נקבע כמובן על ידף מגבלת המים.

עד כה לא בזכרו כלל ענפי המסע, למעט הדריים, כיוון שעיקר השינויים בתחום זה בטווח זמן של ארבע שנים, הנדון להלן, יחולו-עקב הנהגת סחר חפשי - בעיקר במחירים יחסיים (משום שהכמויות ייקבעו על ידי בטיעות בעבר). לפי שאנו דנים בשוק האזורי, היינו בישראל ובירדן כאחת, אין להניח ששינויים אלה יהיו מרחיקי לכת.

בחזור ובסכם את "סדר" ההתפתחות הצפוי, שהוא גם סדר הביתוח:

- א. שינויים רציניים ביותר יחולו בענף הירקות וגידולי המיקשה.
- ב. שינויים נוספים - מהם הנובעים מהשינוי ב-א - יבואו בענפי גידולי השדה ובגידולי התעשייה.
- ג. שינויים מצומצמים יחולו בענפים האחרים.

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

...the ... of ...

סדר הדיון בשתי האלטרנטיבות שתידונה להלן חרף את סדר ההתפתחויות הנ"ל. בראש כל פרק נדון בירקות ובמיקשה, ואחרי כן תובא הערכה בדבר "יתרת הפיתוח" והשינויים המשניים הצפויים בענפים אחרים.

אלטרנטיבה א'

- הנחות: א. אין תכניות פיתוח נרחבות
ב. גידול האוכלוסיה בגדה יהיה בשיעור של 1% לשנה
ג. המשך יצוא לעבר הירדן.

ענף הירקות

בהיעדר פיתוח, ובמיוחד פיתוח מקורות מים, אפשרויות ההרחבה מוגבלות על ידי מגבלת המים - ועדיין לא על ידי מגבלת השוק. השינויים העשויים לבוא בגדה בהיעדר פיתוח נרחב הם כדלקמן: הרחבת-מה של השימוש בגורמי ייצור, לרבות העסקת גורמי ייצור שהיו מובטלים קודם לכן (באופן סמוי), עליית היקף הייצור עקב ההתפתחות הטכנולוגית, וכן שינויים שיחולו עקב הנהגת הסחר החפשי. תוצאה ראשונה מסחר חפשי, ללא פיתוח, תהיה ירידה קלה במחירים. כמו כן יבואו שינויים מוגבלים בהתחלקות הייצור והצריכה. יחולו גם כמה התאמות. למשל, ייצור תפוחי אדמה יתרכז כולו בישראל ותמורת זאת יעבור חלק מייצור הירקות לגדה.

להלן לוח של ייצור ושיווק משוערים של ירקות לאור ההערות הנ"ל:

לוח ד-1 - ייצור ושיווק משוערים של ירקות⁽¹⁾ 1970/71
(באלפי טונות)

היצע	ביקוש	
400	310	ישראל (צרכנים)
180	90	גדה (צרכנים)
	10	ירושלים המזרחית
20	20	רצועה (צרכנים)
	15	יצוא לירדן
	25	יצוא לחו"ל
	130	תעשייה
600	600	סה"כ

(1) לא כולל מיקשה ותפוחי אדמה.

הערכת הביקוש מביאה בכל מקרה בחשבון את גידול האוכלוסייה, עליית ההכנסה והשינוי במחירים.

חישוב דומה לגבי גידולי מיקשה מרמז על ירידה של 20 אלף טון בייצור בישראל ועלייה באותו שיעור בגדה. פירוש הדבר - צמצום חריף של גידולי המיקשה במשק היהודי. היקף הגידול הכולל של תפוחי אדמה לא ישתנה, אולם, בהיותו עקביים ביחס להבחות, אנו מצפים שיצוא תפוחי אדמה לירדן יימשך בהיקפו הנוכחי לפחות, ויבוא מתוך הייצור הישראלי במקום מתוך ייצור הגדה.

שינויים בנטפים

חלק מן ההרחבה בירקות ובגידולי מיקשה בגדה יבוא על חשבון גידולי שדה בבעל. בישראל ישתחררו גורמי ייצור בענפי ירקות ומיקשה וחלקם ייקלט בענפי גידולי שדה בשלחין. השינויים בירקות ובגידולי שדה שיחולו ב-1970/71 כתוצאה מהנהגת סחר חפשי יתבטאו בתוצר החקלאי הגלמי בהתאם ללוח הבא:

לוח ד-2 = השינויים בתוצר החקלאי הגלמי ובמועסקים בחקלאות ב-1970/71 כתוצאה מהנהגת סחר חפשי

אלטרנטיבה א'

<u>גדה</u>	<u>ישראל</u>	
		<u>שינויים בתוצר החקלאי הגלמי (מיליוני ל"י)</u>
+4.5	-3.0	ירקות, גידולי מיקשה ותפוז"א
<u>-0.5</u>	<u>+1.0</u>	גידולי שדה וגידולי תעשייה
+4.0	-2.0	שינוי נטו במחירים קבועים
<u>+5.0</u>	<u>-2.5</u>	שינוי עקב שינוי מחירים יחסיים בירקות
+9.0	-4.5	סה"כ שינוי בערך מוכר במחירים שוטפים
		<u>שינוי במועסקים</u>
	-200	ירקות, גידולי מיקשה ותפוז"א
	<u>+50</u>	גידולי שדה וגידולי תעשייה
+700	-150	שינוי נטו

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work. It is followed by a detailed account of the various expeditions and the results obtained. The report concludes with a summary of the work done and the conclusions reached.

The second part of the report deals with the detailed results of the various expeditions. It is divided into several sections, each dealing with a different aspect of the work. The first section deals with the general results of the work, and the following sections deal with the results of the various expeditions.

The third part of the report deals with the conclusions reached and the recommendations made. It is followed by a list of the names of the persons who have assisted in the work, and a list of the names of the persons who have contributed to the work.

	Date	Place
1. General results of the work	1900	S. W. U. S.
2. Results of the various expeditions	1901	S. W. U. S.
3. Conclusions reached and recommendations made	1902	S. W. U. S.
4. List of names of persons who have assisted in the work	1903	S. W. U. S.
5. List of names of persons who have contributed to the work	1904	S. W. U. S.
6. Summary of the work done	1905	S. W. U. S.
7. Conclusions reached and recommendations made	1906	S. W. U. S.
8. List of names of persons who have assisted in the work	1907	S. W. U. S.
9. List of names of persons who have contributed to the work	1908	S. W. U. S.
10. Summary of the work done	1909	S. W. U. S.

סדר הגודל של השיבוי בתעסוקה מביא אותנו למחשבה כי כוח האדם הנוסף בגדה המערבית עשוי להיקלט מתוך תת-התעסוקה המוטרטת בלבד.

בנוסף לשיבויים הנזכרים, עשויה לבוא בישראל התמחות בייצור ביצים וחלב. הביקוש העודף בגדה למוצרי בעלי חיים מוערך ב-7 מיליון ליטר חלב ו-7 מיליון ביצים לשנה. זוהי תוספת פעוטה ביחס לייצור בישראל, ומסתכמת בתוספת של 1.5 מיליון ל"י תוצר חקלאי גלמי בשנה. אפוא מביחית שלא יידרשו לשם כך אלא שיבויים פעוטים בהעמקת ייצור, במיוחד אם ביקח בחשבון תהליכי ייעול רגילים.

השיבויים העיקריים החזויים לרצועה נובעים מהתבגרות פרדסים וצמצום שטחי ירקות בתוך פרדסים צעירים.

התוצר החקלאי הגלמי המשוער ל-1970/71 לשלושת המשקים, בהתאם לשיבויים הב"ל, יהיה:

{ במחירים קבועים ⁽¹⁾	ישראל	1007.5 מיליון ל"י
	גדה מערבית	135.0 מיליון ל"י
	רצועת עזה	23.5 מיליון ל"י

אלטרנטיבה ב'

הנחות: א. גידול אוכלוסיה בגדה בשיעור של 4% בשנה

ב. המשך הייצוא לירדן

ג. פיתוח מקורות מים יעמיד לרשות החקלאות 200 מלמ"ק

ד. קרקע בור בהיקף של 130 אלף דונם תעבור לשלחין; כמו כן יעברו

50 אלף דונם מבעל לשלחין.

הנחה ג' מבוססת על אינפורמציה חלקית וארעית על פיה ניתן יהיה

להפיק מים מבארות בכמות של כמה עשרות מלמ"ק, וכן ניתן יהיה לנצל כ-150

מלמ"ק מן הכנרת בתקווה לכסותם בעתיד ממי הירמוק. קבלת מי הירמוק מותנית

למעשה בהסדר מדיני.

(1) במחירים שוטפים יסתכם התוצר בישראל ב-1005 מיליון ל"י, כתוצאה מירידת מחיר ממוצע של טון ירקות מ-250 ל"י ל-240 ל"י. בגדה יסתכם התוצר במחירים שוטפים ב-140 מיליון ל"י.

ענף הירקות

- במסגרת הנחות ג' ו-ד' נמצא כי כל עוד מדובר בענפים עתירי עבודה המגבלה האפקטיבית היא מגבלת השוק. זאת בוכל ללמוד במפורש מן הלוח הבא להלן. לוח זה בנוי על מספר ביכר של הנחות מפשטות, שהחשובות ביניהן הן:
- א. גמישות המחיר של הביקוש לירקות בישראל הוא -0.75 , כלומר ירידה של 10% במחיר תגרור עליה של 7.5 אחוזים בכמות המבוקשת.
- ב. באחירים החזויים יצטמצם הייצור בישראל ב- 8 אחוזים.
- ג. כל הייצור של תפוחי אדמה יתרכז בישראל.
- ד. גידול בהכנסה בגדה לא יגרור גידול בביקוש לירקות (גמישות ההכנסה של הביקוש לירקות בגדה היא אפס) אך ברצועה הביקוש לירקות יגדל פרופורציונית לגידול בהכנסה (גמישות הכנסה יחידתית).
- ה. הגידול בביקוש פרופורציונלי לגידול באוכלוסייה.

לוח ד-3 היצע וביקוש של ירקות 1970/71
אלטרנטיבה ב', אלפי טון.

היצע	ביקוש	
355	360	ישראל (צרכנים)
315	110	גדה
	10	ירושלים המזרחית
20	25	רצועה
	30	יצוא לירדן
	25	יצוא לחו"ל
	<u>130</u>	תעשייה
	690	סה"כ ביקוש
690		סה"כ היצע

בהשוואה לאלטרנטיבה א' תחול כאן עלייה של 135 אלף טון בייצור בגדה, שהיא תוספת של 21 מיליון ל"י לתוצר החקלאי הגלמי. בישראל ירד הייצור ב- 45 אלף טון.

10/10/1918

The weather was very fine today and we went for a walk in the park. The children were very happy and played for hours. We saw many beautiful flowers and trees. The children were very tired when we got home.

We had a very good dinner and then went to bed. The children were very happy and slept well. We were very tired when we got up in the morning.

The weather was very fine today and we went for a walk in the park.

The children were very happy and played for hours.

We saw many beautiful flowers and trees. The children were very tired when we got home.

We had a very good dinner and then went to bed. The children were very happy and slept well.

We were very tired when we got up in the morning.

10/11/1918

The weather was very fine today and we went for a walk in the park.

The children were very happy and played for hours.

We saw many beautiful flowers and trees.

The children were very tired when we got home.

We had a very good dinner and then went to bed.

The children were very happy and slept well.

We were very tired when we got up in the morning.

10/12/1918

The weather was very fine today and we went for a walk in the park.

The children were very happy and played for hours.

We saw many beautiful flowers and trees.

The children were very tired when we got home.

We had a very good dinner and then went to bed.

The children were very happy and slept well.

We were very tired when we got up in the morning.

המקורות שיידרשו לצורך זה בגדה הם כדלקמן:

כוח אדם 7000-9000 מועסקים

קרע 100 אלף דונם

מים 100 מלמ"ק

השקעות הון
(בכל התכנית
בארבע שנים) 200 מיליון ל"י

שינויים בוספים בגדה וב ישראל¹

השינויים החזויים הם משניים בלבד ובנושאים מהשתחררות גורמי ייצור

בישראל בעקבות צמצום הייצור של ירקות וגידולי מיקשה. סיכום השינויים

בירקות ובגידולי שדה במונחי התוצר הלאומי והתעסוקה, בהשוואה למצב בלי

סחר חפשי, היא כדלקמן:

לוח ד-4 - השינויים והמשוערים, כתוצאה מסחר חפשי ופיתוח, בתוצר
החקלאי הגלמי ובמועסקים בחקלאות ב-1970/71

אלטרנטיבה ב'

<u>ישראל</u>	<u>גדה</u>	
		<u>שינויים בתוצר החקלאי הגלמי (מיליוני ל"י)</u>
-16		ירקות, גידולי מיקשה ותפוז"א
+7		גידולי שדה וגידולי תעשייה
+25	-9	שינוי בטו במחירים קבועים
-18	אי	שינוי עקב שינוי מחירים יחסיים בירקות
-27	+25	סה"כ שינוי בערך מורף במחירים שוטפים
		<u>שינוי במועסקים</u>
-1250		ירקות, גידולי מיקשה ותפוז"א
+250		גידולי שדה וגידולי תעשייה
-1000	+7000	שינוי בטו

(1) לגבי הרצועה, ראה אלטרנטיבה א' לעיל.

PUBLISHED WEEKLY

CHICAGO, ILL., MAY 1, 1919

Vol. 27
No. 19

Subscription price, \$5.00 per annum in advance

Single copies, 15 cents

Entered as second-class matter, May 2, 1912, under post office No. 383, at Chicago, Ill., under special agreement of post office and inspectors of mail.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Act of October 3, 1917, authorized on April 16, 1918.

Postage paid at Chicago, Ill.

Published by the American Medical Association, 535 North Dearborn Street, Chicago, Ill.

Copyright, 1919, by American Medical Association

	Price	Per
Subscription, one year in advance	\$5.00	100
Subscription, six months in advance	2.50	50
Subscription, three months in advance	1.25	25
Single copy	.15	1
Advertisement, per line per week	1.00	100
Advertisement, per line per month	3.00	100
Advertisement, per line per year	30.00	100

Entered as second-class matter, May 2, 1912, under post office No. 383, at Chicago, Ill., under special agreement of post office and inspectors of mail.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Act of October 3, 1917, authorized on April 16, 1918.

Postage paid at Chicago, Ill.

Published by the American Medical Association, 535 North Dearborn Street, Chicago, Ill.

Copyright, 1919, by American Medical Association

Subscription price, \$5.00 per annum in advance

Single copies, 15 cents

לפי שינויים אלה, יסתכם התוצר החקלאי ב-1970/71 בשלושת המשקים

כדלהלן:

ישראל	1000 מיליון ל"י במחירים קבועים ⁽¹⁾
גדה מערבית	156 " "
רצועת עזה	23.5 " "

התכנית להתישבות פליטים ומגבלת השוק

כאן המקום לחזור ולקבוע כי בגלל מגבלת השוק אין אפשרות לפתח ענפים עתירי עבודה בחקלאות מעבר לגבול מסויים. בשאלת השאלה באיזו מידה מותר לבנו לתכנן או לחזות ייצוא מוגבר במידה ביכרת בתחום הירקות והמיקשה, שבו ניתן לכאורה למצוא פתרונות לקליטת פליטים ביכרת. קליטתם של 5000 פליטים פירושה הרחבת הייצור ב-60 אלף טון, והשאלה היא באיזו מידה יימצא להם שוק. סך הייצוא הצפוי בלוח ד-3 הוא 55 טון. השוק המקומי יכול לשחרר כמויות ביכרות בוספות ליצוא מבלי לגרור עליית מחירים גדולה. כך, למשל, הכפלת הייצוא על חשבון השיווק המקומי תביא לעליית מחירים של כ-10 אחוזים בלבד. המגבלה על הייצוא נובעת מחוסר שווקים ולא מהיעדר הצע ליצוא.

פיתוח חקלאי בוסף לקראת סחר חוץ מוגבר

התכנית המובאת לעיל משאירה מקורות לא מנוצלים - 80 אלף דונם ו-100 מלמ"ק מים - המותירים מקום להרחבה בוספת של החקלאות בשטח הגדה המערבית, לייצור מוצרים סחירים בשוק הבינלאומי שהשוק להם אינו מוגבל. אולם תוספת התעסוקה הכרוכה בכך היא קטנה ביותר.

על "שאריות" הקרקע והמים ניתן לייסד כמה חוות גדולות יחסית, בחוות אלה יועסקו בס"ה כ-600 מועסקים, באם הטכנולוגיה תהיה ישראלית. במקרה זה יידרשו כ-120 דונם לפחות לכל מועסק. מספר המועסקים בעונות מסוימות יגדל, באם הטכנולוגיה תהיה פרימיטיבית יותר, ותתבסס יחסית יותר על עבודה ופחות על מיכון. הייצור בחוות יתרכז בענפי גידולי

(1) 982.5 מיליון ל"י במחירים שוטפים, כתוצאה מירידת מחיר ממוצע של טון ירקות מ-250 ל"י ל-200 ל"י.

תעשייה סחירים, למעט סלק סוכר, ובגידולי שדה. היקף ההשקעות במשק החקלאי גופו יגיע לכ-30 מיליון ל"י. כמו כן יהיה צורך בהגדלה פרופורציונית של ההשקעות בתשתית, לרבות מפעלי מים. התוצר העתיד להתווסף כתוצאה מחוות אלה, עשוי להגיע ל-15,000 ל"י למועסק ויותר. חוות כאלה - משהו במתכונת "ייצור ופיתוח" - תתקיימנה כמסגרת זמנית, במובן הבא: לכשיתרחב הביקוש למוצרים עתירי עבודה - אם יתרחב - אפשר יהיה להפכן לכפרי משקים משפחתיים.

ברצוננו להדגיש, כי הקמת יישובים במתכונת מושבי עובדים במסגרת הנדונה, ע"י יהודים שיועברו מישראל, היא בלתי סבירה ומופרכת מעיקרה. זאת לאור תהליך הפליטה, שבזכר לעיל, במשק החקלאי בישראל, שינבע מצמצום ענפי הירקות והמיקשה בישראל. צמצום זה יפגע בעיקר במשק המשפחתי; מיקומו מחדש של כוח עבודה בחקלאות בישראל אף הוא יצטרך לחול במסגרת המשק המשפחתי. מסגרת זו איננה מתאימה לגידולים שיחליפו ירקות ומיקשה; אירגון מחדש של המסגרת פירושו, לכן, קונסולידציה של חלקות, או קואופרציה, כלומר שינויים מרחיקי לכת מבחינה ארגונית. לאור הערה זו ברור כי תוספת מושבי עובדים בשלב זה פירושה תוספת בעיות ללא כל צורך.

פרק ה'

פיתוח תעשיית⁽¹⁾

התעשייה בגדה המערבית וברצועת עזה במצאת בשלב מפגר. מרבית המפעלים הם קטנים ובושאים אופי של בתי מלאכה. ההשקעה לעובד במוכה, השכר במוך והפדיון במוך.

לפני מלחמת ששת הימים היו בסה"כ כ-16.5 אלף מועסקים בגדה המערבית (כולל ירושלים) וברצועת עזה. התוצר הגלמי התעשייתי הגיע בסה"כ ל-45.3 מיליון ל"י והתפוקה הגלמית הגיעה ל-107.7 מיליון ל"י.

מלחמת ששת הימים פגעה בפעילות התעשייתית. חלק מן המפעלים ובתי המלאכה שותקו. למעלה מ-2,000 מועסקים בתעשייה עזבו את הגדה המערבית. לפי הערכה בותרו בגדה המערבית, ללא ירושלים כ-9,000 מועסקים בתעשייה. התפוקה התעשייתית ירדה, ואם כי כושר הייצור גבוה טמנה, שני גורמים מגבילים אותה: ירידת מספר המועסקים, וירידה בביקוש הכולל. אפילו לאחר שהמשק בגדה המערבית יגיע להיקף פעילות בורמלית (ב-1960), אין לצפות לגידול במספר המועסקים מעבר ל-9,000 עובדים. בהיקף זה של תעסוקה ייקבע גובה התוצר התעשייתי על ידי רמת הביקוש לתוצרת התעשייתית. בהעדר פעולת פיתוח במרצת (אלטרנטיבה א'), נאמד התוצר התעשייתי הגלמי ב-1960 ב-27.7 מיליון ל"י, אם יוחל בפעולות פתוח לשם קליטת פליטים מרצועת עזה (אלטרנטיבה ב') תהיה רמת הביקוש גבוהה יותר והתוצר יהיה גבוה בערך ב-10 אחוזים, מבלי שהדבר יתבטא בשצוי בהיקף התעסוקה. לוח ה-1 מציג את ההיקף הצפוי של הפעילות התעשייתית ל-1960 תחת כל אחת משתי האלטרנטיבות: העדר פיתוח, ופיתוח מזורז.

(1) פירוט נוסף של אומדנים ושיטות אומדן מובא בנספח 3. בהכנת פרק זה נעזרנו בנתונים שהוכנו ע"י משרד המסחר והתעשייה.

לוח ה-1 - הפעילות התעשייתית בגדה ב-1968

ה ע צ ף	מספר המועסקים (אלפים)	תוצר גלמי	
		אלטרנטיבה א' (מיליוני ל"י)	אלטרנטיבה ב' (מיליוני ל"י)
מזון	2.1	6.2	8.0
טקסטיל ועור	2.8	8.6	8.4
כימיה, פלסטיק ומינרלים	1.9	4.6	5.0
מתכת וחשמל	0.7	3.0	3.3
ביר, עץ ושונות	1.5	5.3	5.8
סה"כ	9.0	27.7	30.5

תחזית לפתוח התעשייה

קצב התפתחות התעשייה בגדה המערבית מותנה בקצב הפיתוח לשם קליטת פליטים. בהתאם לשתי האלטרנטיבות **הבדלנות** כאן אנו מניחים כדלקמן: תחת אלטרנטיבה א' יהיה קצב התפתחות התעשייה איטי. מספר המועסקים יעלה מ-9000 ב-1968 ל-10,000 ב-1971, דהיינו, עלייה של 3.5 אחוזים לשנה. יחד עם זאת תהיה עלייה בפיריון היצור בשיעור של 3-4 אחוזים לשנה, ולפיכך יגדל התוצר התעשייתי הגלמי בערך ב-7 אחוזים לשנה, מכ-28 מיליון ל"י ב-1968 ל-35 מיליון ל"י ב-1971.

אם תתגשם אלטרנטיבה ב', תבוצענה פעולות פייתוח במרצות יותר גם בתעשייה ומספר המועסקים יגדל מ-9,000 ב-1968 ל-11,500 ב-1971, דהיינו, גידול של כ-8 אחוזים לשנה. עקב עליית הפיריון יעלה התוצר הגלמי בשיעור גבוה יותר ויגיע ב-1971 לכ-39 מיליון ל"י.

ענפי התעשייה בגדה בהם צפוי הפיתוח הם אותם ענפים בעלי יתרון יחסי על פני המשק הישראלי. אלו הם ענפים עתירי עבודה, במיוחד בלתי מקצועית, וענפים המתבססים על חמר גלם מקומי מעודפי התוצרת החקלאית. ענפים שזוהו כבעלי תכונות אלה הם כדלקמן:

מזרן - בעיקר יבוש של ירקות ופירות, עבוד ושימור מ:ק. למרות ההשקעה היחסית גבוהה לעבוד, מתבסס הענף על חמר גלם מקומי שמשקלו הוא כ-75 אחוזים בתפוקה הטופית. כמו כן גדול בו משקל העבודה הבלתי מקצועית.

סקסטיל - בענף זה יש מקום לפיתוח של שלביאריגה ובעיקר קובפקציה, המתבססים על יבוא מישראל, בה קיים כיום עודף כושר ייצור של מטוויות כופצה. יצוא של חוטים ובדים לגדה משפר את כדאיות הפיתוח של קובפקציה למשק המאוחד.

מחצלות, אבני-חן, קרמיקה וזכוכית - אלו הם ענפים המיצגים סטחים בהם קיימת התמחות בקרב תושבי הגדה, אם כי היקף הביקוש הצפוי למוצרי ענפים אלה מצומצם יחסית.

אבני בנייה ושיש - ענף זה מתבסס על הפקת חמר גלם מקומי ויש בו משקל גבוה לעבודה לא מקצועית. הביקוש יסופק על ידי הבנייה הצפויה לשיכון הפליטים.

ענפים אחרים בהם מתגלה יתרון יחסי הם עיבוד עור והנעלה, בגרות ועץ, עיבודים במוצרי מתכת ועיבודים במוצרי ביר⁽¹⁾.

תחזית הפעילות התעשייתית, מפורטת לפי הענפים העיקריים, בשתי האלטרנטיבות לגבי 'קצב הפיתוח מופיעה בלוח ה-2.

(1) הצגה מפורטת של הענפים והדבב התחומים מופיעה בנספח.

1. The first part of the paper deals with the general theory of the subject. It is divided into two main sections: the first section deals with the general theory of the subject, and the second section deals with the special theory of the subject.

2. The second part of the paper deals with the special theory of the subject. It is divided into two main sections: the first section deals with the special theory of the subject, and the second section deals with the special theory of the subject.

3. The third part of the paper deals with the special theory of the subject. It is divided into two main sections: the first section deals with the special theory of the subject, and the second section deals with the special theory of the subject.

4. The fourth part of the paper deals with the special theory of the subject. It is divided into two main sections: the first section deals with the special theory of the subject, and the second section deals with the special theory of the subject.

5. The fifth part of the paper deals with the special theory of the subject. It is divided into two main sections: the first section deals with the special theory of the subject, and the second section deals with the special theory of the subject.

6. The sixth part of the paper deals with the special theory of the subject. It is divided into two main sections: the first section deals with the special theory of the subject, and the second section deals with the special theory of the subject.

7. The seventh part of the paper deals with the special theory of the subject. It is divided into two main sections: the first section deals with the special theory of the subject, and the second section deals with the special theory of the subject.

8. The eighth part of the paper deals with the special theory of the subject. It is divided into two main sections: the first section deals with the special theory of the subject, and the second section deals with the special theory of the subject.

לוח ה-2 - הפעילות התעשייתית בגדה המערבית, 1971

<u>אלטרנטיבה ב'</u>		<u>אלטרנטיבה א'</u>		
מועסקים	תוצר גלמי	מועסקים	תוצר גלמי	
(אלפים)	(מיליון ד"ר)	(אלפים)	(מיליון ד"ר)	
3.0	10.0	2.4	8.0	מזון
3.3	11.3	3.1	10.5	סקסטיל ועור
2.3	6.1	2.0	5.2	כימיה, פלסטיק ומינרלים
1.2	5.6	0.9	4.2	מתכת וחשמל
<u>1.7</u>	<u>6.5</u>	<u>1.6</u>	<u>7.1</u>	ביר, עץ ושוניות
11.5	39.5	10.0	35.0	סה"כ

אחד הגורמים המשפיעים על קצב פיתוח התעשייה הוא אפשרויות היצוא התעשייתי. באלטרנטיבה של פיתוח מזורז מן ההכרח יהיה למצוא שווקים נוספים בעיקר למוצרי המזון והסקסטיל.

קשרים כלכליים עם מדינות ערב יסייעו לפתור בעיה זו.

לוח ה-3 - תחזית היצוא התעשייתי ל-1971

במיליון ד"ר

<u>אלטרנטיבה ב'</u>	<u>אלטרנטיבה א'</u>	
10.0	5.5	מזון
6.5	4.5	סקסטיל ועור
3.5	1.0	כימיה, פלסטיק ומינרלים
2.0	0.5	מתכת וחשמל
<u>1.0</u>	<u>0.5</u>	ביר, עץ ושוניות
23.0	12.0	סה"כ
14.0	7.0	מזה לישראל

בעיות ומגבלות בפיתוח התעשייתי

תהליך של מודרניזציה חברתית וכלכלית מחייב פיתוח התעשייה בקצב מהיר יותר מקצב הצמיחה הכללי של המשק. למרות זאת בזהרנו מקביעת תחזית אופטימית מדי. סיבת זהירותנו נעוצה במגבלות העומדות בפני פיתוח תעשייתי מזורז. המגבלות העיקריות הן:

א. מחסור ביזמים ומנהלים

ב. העדר כח עבודה מקצועי

ג. ביקוש מוגבל והעדר אמצעים לשיווק בין-לאומי.

לעומת זאת אנו סבורים, כי צרכי ההון להשקעות לא יהיו מגבלה אפקטיבית לקצב פיתוח התעשייה.

סחר חפשי עם ישראל יתרום להחלשה חלקית של המגבלות שמבינו. ואכן, קצב הפיתוח התעשייתי שאנו מביחים גבוה מזה שהיה צפוי לפי תכנית הפיתוח הירדנית, כאשר הגדה המערבית היתה מנותקת מישראל. אנו מביחים, כי אם ייעשה מאמץ מכוון לפתרון, אפילו חלקי, של בעית התעסוקה לפליטים מרצועת עזה, ימצאו מקורות ההון הצנועים, יחסית, הדרושים לפתוח התעשייה. יחד עם זאת תחול הקלה, יחסית למצב שקדם למלחמת ירבי, ביחס למגבלות הבאות:

א. יזמות וניהול - כאן יש מקום ליזמות ישראלית, הן פרטית ובעיקר מתואמת ע"י מדיניות הממשלה. אין אנו מביחים כרגע שיזמים ישראלים יקימו מפעלים פרטיים ויזרימו הון פרטי לגדה. דבר זה יושג רק בעזרת ערובות מקיפות מן הממשלה, וגם אז יהיה ההיקף מצומצם. ייתכן שבמידה מסוימת קבלנות משנה ומסחר במוצרי ביניים יבואו ביזמה פרטית. אלה צפויים, למשל, בעבוד עור והבעלה, בקובפקציה, ובעיבודים משליטים בעץ ובמתכת. כמו כן יש לצפות ליזמות מכורבת על ידי הממשלה, אשר עצמתה תלויה בטווח המאמץ לפתור את בעית התעסוקה לפליטים.

ב. כוח אדם מקצועי - במסגרת תכניות פיתוח מכורבות יש לצפות לפעולות כלשהן של הכשרה מקצועית, שוב ביזמת הממשלה ובעידודה.

אין באפשרותנו לקבוע כיצד משפיע שינוי המצב הפוליטי על הביקוש

למוצרי תעשייה. כאן ביצבות שלוש שאלות: הראשונה, האם הסחר החפשי עם

ישראל יגביר את הביקוש למוצרי תעשייה או אם יקטינו, עקב אפקטיביות רבה

יותר של ההתחרות מצד המשק הישראלי; השאלה השנייה היא, מה יהיה על הקשר

הכלכלי עם ארצות ערב; והשאלה השלישית, באיזו מידה מגביר הקשר עם ישראל

את סיכויי היצוא לארצות אחרות בדרך שביצול הקטרים, צינורות השיווק וידע

השיווק הישראליים, העולים על אלה המצויים בירדן. בסופו של דבר הנחנו, כי

הסחר החפשי עם ישראל והקשר ההדוק עם כלכלת ישראל יתרום להגברה בקצב

גידול הביקוש הכולל למוצרי התעשייה בגדה המערבית.

אנו מביחים שהחשת קצב הפיתוח התעשייתי אפשרית בטווח הארוך, ולפיכך

יהיה הפיתוח בשנים 1960-1972 מהיר יותר.

פרק ו'

תכנית פיתוח אל-עריש

מספר גורמים עוסקים בהכנת תכניות ליישוב חקלאי באל-עריש. בפרק זה כוונתנו להעלות כמה שיקולים כלליים בענין זה ללא התייחסות לתכנית ספציפית.

בגלל היעדר מקורות מים מקומיים בהיקף גדול באל-עריש, ובהנחה שאין ענין בלקיחת מים מהחקלאות הישראלית, הרי כל תכנית לפיתוח חקלאי באל עריש תלויה באספקת מים ממיתקן התפלה. מדובר בהקמת המיתקן בגבולות ישראל, הן מתוך שיקול פוליטי והן בגלל ניצול יתרונות לגודל בהתפלת המים (כנגד זה, בכל מקרה יש לשקול את הוצאות ההובלה של המים מגבולות ישראל).

השיקול הכלכלי בבחינת תכניות פיתוח הנשענות על התפלת מים מתמצה בהשוואה בין ערך התמורה למים ומחיר המים.

מחיר המים

על מנת לקבל מחיר למים במוך ככל האפשר, נניח לצורך הדיון שמיתקן ההתפלה לא יעלה לנו דבר (הנחה זו כשלעצמה איננה מתקבלת על דעתנו). גם אז תידרשנה ההוצאה הבאות: א. הוצאות משתנות לייצור מים, ב. הוצאות הובלת המים לאל עריש, ג. הוצאות חלוקת המים בשטח. הגבול התחתון למחיר המים בשטח יהיה כ-30 אגורות למטר מעוקב.

התמורה למים

לצורך הבחינת נניח שתספק 150 מיליון מ"ק מים לשנה לאיזור אל עריש. בכמות זו ניתן להשקות כ-200 אלף דונם (750 מ"ק לדונם) ובהנחה שמים אלה ינוצלו לגידול גידולים עתירי עבודה (כ-20 ימי עבודה לדונם) תספק התכנית תעסוקה לכ-13 אלף מועסקים ישירות בחקלאות, הם ומשפחותיהם וכן המועסקים בענפי שירותים והתלויים בהם יהוו יחד כ-140-120 אלף נפש. הגידולים שטבעי לדון בהם כשמדובר בגידולים עתירי עבודה הם ירקות. הפניית רק מחצית השטח לירקות תביא לייצור של כ-120 אלף טון ירקות. קשה להניח שביתן לייצא אפילו מחצית הכמות הזו (בהנחה שחצי הכמות תשווק

באיזור כבדרה). על מגבלת השוק בישראל ובגדה כבר עמדנו בפרק ד. על אף כל זאת נביח לשט הטיעון שביתן היה לקבל עבור טון ירקות את המחיר הנהוג כיום בגדה (250 ל"י); גם אז ערך התפוקה של המים במוך במידה ניכרת מהגבול המינימלי של מחיר המים, לפי החישוב הבא:

1. תמורה לדובם (250 ל"י לטון $\times$ 1.2 טון) 300 ל"י
2. ערך מוסף גלמי, 80 אחוזים מ-(1) 240
3. פחות: תמורה לעבודה (6 ל"י ליום $\times$ 20 י"ע) -120
4. תמורה למים ולהון 120 ל"י
5. תמורה למ"ק מים בהנחה שאין תמורה להון $\frac{120 \text{ ל"י}}{750 \text{ מ"ק}} = 16$ אגורות.

כלומר גם כאשר אמדנו שכר עבודה במוך למדי, נקטנו בהנחות הנוחות ביותר לגבי ערך התפוקה של המים והמעטנו ככל האפשר במחיר המים, הגענו רק לכיסוי כמחצית ממחיר המים!

ניתן לעשות חישוב דומה לגבי גידולי שדה. במקרה זה ערך התפוקה למים יהיה גבוה יותר מאשר בירקות אך עדיין במוך מהוצאות ייצורם והובלתם. אך חשוב להדגיש שאם בייעד את כל השטח לגידולי שדה תוכל התכנית לקלוט רק כ- $\frac{1}{4}$ מאומדן האוכלוסייה לעיל.

החישוב לגבי מטעים דומה לחישוב לגבי הירקות, אך בתוספת השקעה ניכרת למפרנס.

מהן האלטרנטיבות?

ההשקעה למפרנס בחקלאות, גם כאשר נביח שמיתקן ההתפלה ייבטן חינם, עולה על 20 אלף ל"י, בו בזמן שהערכותינו לגבי יצירת מקום עבודה למפרנס בתעשייה מסתכמות בכ-5,000 ל"י. יתר על כן, פיתוח התעשייה יכול להיעשות ברצועה עצמה (או בגדה המערבית, כאמור בפרק ב') ולכן הוא מאפשר ביצול התשתית הקיימת. פיתוח התעשייה יאפשר, איפוא, קליטת אותה אוכלוסייה ברבע, בערך, מן ההשקעות, תוך מתן קיום למשפחות, דבר שאינו מתאפשר בחקלאות.

the first of these is the fact that the
the second is the fact that the
the third is the fact that the

the fourth is the fact that the
the fifth is the fact that the
the sixth is the fact that the

the seventh is the fact that the
the eighth is the fact that the
the ninth is the fact that the

the tenth is the fact that the
the eleventh is the fact that the
the twelfth is the fact that the

the thirteenth is the fact that the
the fourteenth is the fact that the
the fifteenth is the fact that the

the sixteenth is the fact that the
the seventeenth is the fact that the
the eighteenth is the fact that the

the nineteenth is the fact that the
the twentieth is the fact that the
the twenty-first is the fact that the

חשוב להדגיש שפיתוח תעשייה הינו תהליך הדורש זמן ללימוד, תכנון

והכנה. יחד עם זאת נציין שבעיית הזמן תהיה לא פחות חמורה לגבי פיתוח

החקלאות, הקשורה בתכנון והקמה של מיתקן התפלה ורשת הובלת מים.

פרק ז'

ההגירה (*)

שאלת ההגירה דורשת בדיקה הן בגלל התלות של תחזיות האוכלוסיה, שהובחו בפרקים הקודמים, באומדנים ובתחזיות על הגירה, והן בגלל חשיבותה הישירה של ההגירה כפתרון חלקי אפשרי לבעיה בה אנו עוסקים.

פרק זה כולל שלושה חלקים: סקירה על היקף ומבנה ההגירה מהאזורים המוחזקים לפני המלחמה, שיקולים לגבי ההגירה בעתיד, וכמה הצעות לגבי צעדים אפשריים לעדוד ההגירה.

I. ההגירה מהגדה המערבית לפני המלחמה⁽¹⁾

ממדי ההגירה

גידול האוכלוסיה בגדה המערבית בתקופה שאחרי 1948 נמוך בהרבה מהגידול הצפוי בהתאם לשעורי רבוי סביר כלשהם, עובדה המלמדת על קיום תנועת הגירה בהיקף ביכר.

במשך התקופה 1952-1961 איבדה הגדה חמישית מהאוכלוסיה, או קרוב ל-200 אלף בפש, ובראה שלמעלה ממחצית ההגירה היתה לגדה המזרחית והיתרה אל מחוץ לירדן (ראה בספח 4 לוח 1; החישוב לפי שעור רבוי סביר של 34 אלף) כתוצאה מתנועת ההגירה הזו גדלה האוכלוסיה בגדה המערבית בתקופה 1952-1961 בשיעור ממוצע של פחות מאחוז אחד לשנה, לעומת שיעור סביר של ריבוי סביר של למעלה מ-3 אחוזים לשנה.

אין להניח שממדי ההגירה הצטמצמו בתקופה שלאחר 1961. הנתונים מראים (ראה בספח 4 לוח 2) שעודף האזרחים הירדנים שיצאו את ירדן על הירדנים שבכנסו לירדן כל שנה בתקופה 1962-1965, גדל, לעומת התקופה

(*) באסוף החומר לסקירה זו קבלנו סיוע רב ממחלקת החקר במשרד החוץ, מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מאמ"ן, מאורט וכן ממר הרולד טרוב, מנהל הג'וינט בישראל. הלוחות המפורטים של החומר המוצג בפרק זה מרוכזים בספח 4.

בעבר

(1) בגלל ההקף המצומצם של ההגירה מרצועת עזה/מתכנת הסקירה בהגירה מהגדה המערבית.

1871

1871

THESE NOTES ARE A SUMMARY OF THE RESULTS OF A RESEARCH
CONDUCTED BY THE AUTHOR IN THE YEAR 1871. THE RESULTS
WILL BE PUBLISHED IN A SEPARATE VOLUME.

THESE NOTES ARE A SUMMARY OF THE RESULTS OF A RESEARCH
CONDUCTED BY THE AUTHOR IN THE YEAR 1871. THE RESULTS
WILL BE PUBLISHED IN A SEPARATE VOLUME.

THESE NOTES ARE A SUMMARY OF THE RESULTS OF A RESEARCH
CONDUCTED BY THE AUTHOR IN THE YEAR 1871. THE RESULTS
WILL BE PUBLISHED IN A SEPARATE VOLUME.

THESE NOTES ARE A SUMMARY OF THE RESULTS OF A RESEARCH
CONDUCTED BY THE AUTHOR IN THE YEAR 1871. THE RESULTS
WILL BE PUBLISHED IN A SEPARATE VOLUME.

THESE NOTES ARE A SUMMARY OF THE RESULTS OF A RESEARCH
CONDUCTED BY THE AUTHOR IN THE YEAR 1871. THE RESULTS
WILL BE PUBLISHED IN A SEPARATE VOLUME.

THESE NOTES ARE A SUMMARY OF THE RESULTS OF A RESEARCH
CONDUCTED BY THE AUTHOR IN THE YEAR 1871. THE RESULTS
WILL BE PUBLISHED IN A SEPARATE VOLUME.

THESE NOTES ARE A SUMMARY OF THE RESULTS OF A RESEARCH
CONDUCTED BY THE AUTHOR IN THE YEAR 1871. THE RESULTS
WILL BE PUBLISHED IN A SEPARATE VOLUME.

THESE NOTES ARE A SUMMARY OF THE RESULTS OF A RESEARCH
CONDUCTED BY THE AUTHOR IN THE YEAR 1871. THE RESULTS
WILL BE PUBLISHED IN A SEPARATE VOLUME.

THESE NOTES ARE A SUMMARY OF THE RESULTS OF A RESEARCH
CONDUCTED BY THE AUTHOR IN THE YEAR 1871. THE RESULTS
WILL BE PUBLISHED IN A SEPARATE VOLUME.

שקדמה לה, והגיע לכ-30 אלף בפס לשנה. רובם של הירדנים המהגרים אל מחוץ לירדן באו מהגדה המערבית והתפתחות זו משקפת, כנראה, בעיקר גידול בהגירה מהגדה המערבית. בגלל הפיתוח הגדול, יחסית, של הגדה המזרחית בשנים האחרונות קשה להביח שההגירה מהגדה המערבית למזרחית פחתה.

יעודי ההגירה מחוץ לירדן.

קצת פחות ממחצית היוצאים מהגדה המערבית בתקופה 1952-1961 יצאו אל מחוץ לירדן. המקור העיקרי לאימפורמציה על יעודי ההגירה ותכונות המהגרים הוא מפקד האוכלוסין של ירדן 1961 לפיו באמד מספר הירדנים בחו"ל ב-62,863 בפרטות, שעל כ-80 אחוזים מהם דווח בגדה המערבית⁽¹⁾.

לפי נתונים אלו (ראה בספח 4 לוח 3) למעלה מ-80 אחוזים מתושבי הגדה המערבית, שהיו מחוץ לירדן ב-1961, שהו בארצות ערביות; למעלה ממחציתם - בכווית (24 אלף), שהיא ארץ המקלט העיקרית לפלשתינאים, ואחריה ערב הסעודית, לבנון ועיראק (2-3 אלפים בכל אחת). מאז 1961 חל גידול ניכר במספר הירדנים בחו"ל, אולם האימפורמציה על כך איננה שיטתית.

כווית דיווחה ב-1961 על 31,739 ירדנים (משתי הגדות)⁽²⁾. בשנת 1965

דיווחה כווית על 77,712 ירדנים בשטחה, שהיו אז כשליש מהזרים בכווית. גידול זה של 46 אלפי ירדנים בכווית בתקופה 1961-1965, מתיישב עם עודף כללי של ירדנים יוצאים מירדן על כבסטים לירדן של 117 אלפים בתקופה 1962-1965 (בספח 4 לוח 2). ידיעות שונות שהופיעו בשנים האחרונות בעתונות (בעיקר בעתונות הערבית) מלמדות על גידול ניכר במספר הפלשתינאים בארצות ערביות אחרות. ביחוד מודגשת ההסתבנות, ברובה בלמי חוקית, של פליטים ללבנון, אך יש גם גידול ניכר בעיראק ובסעודיה (ראה בספח 4 לוחות 4,5): לא מצאנו נתונים על הגירה גדולה לארצות המערב, אם כי ידוע על מורים פלשתינאים באלג'יר ופועלים בלוב.

(1) בעת המפקד התבטסו התושבים בירדן לתת פרטים על קרובים בחוץ לארץ וכן בחקרו תושבים על בתים ריקים. קרוב לודאי שמשפחות שלמות שהיגרו לא נפקדו. מאידך, היתה ודאי פקידה יתרה של מהגרים מרובי-קרובים. בהתחשב בהיקף הגדול של ההגירה מהגדה המערבית למזרחית יש לשער שעל מהגרים רבים שעזבו את הגדה המערבית לחו"ל דווח מהגדה המזרחית. לפיכך, חלקם היחסי של יוצאי הגדה המערבית בין הירדנים בחו"ל עולה על מה שמתקבל מתוך נתונים אלו.

(2) מספר קרוב לדווח של המפקד הירדני (30,990 משתי הגדות) באותה שנה.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF CHEMISTRY
JANUARY 1954
J. H. DILLON

EXPERIMENTAL

The following experiments were carried out in the laboratory of J. H. DILLON, Department of Chemistry, University of Chicago, Chicago, Illinois, U.S.A.

The first experiment was carried out in the laboratory of J. H. DILLON, Department of Chemistry, University of Chicago, Chicago, Illinois, U.S.A.

The second experiment was carried out in the laboratory of J. H. DILLON, Department of Chemistry, University of Chicago, Chicago, Illinois, U.S.A.

The third experiment was carried out in the laboratory of J. H. DILLON, Department of Chemistry, University of Chicago, Chicago, Illinois, U.S.A.

The fourth experiment was carried out in the laboratory of J. H. DILLON, Department of Chemistry, University of Chicago, Chicago, Illinois, U.S.A.

The fifth experiment was carried out in the laboratory of J. H. DILLON, Department of Chemistry, University of Chicago, Chicago, Illinois, U.S.A.

רק כחמישית מתושבי הגדה המערבית בחו"ל נמצאו (ב-1961) בארצות לא ערביות. הריכוז העיקרי היה בדרום אמריקה, בעיקר בברזיל, קולומביה וונצואלה. מספר ביכר היה מצוי בארה"ב ומספר גדול יותר בגרמניה המערבית⁽¹⁾. נראה שגם במספרים אלו חל גידול בשנים האחרונות (ראה בספח 4, לוחות 4,5) ביחוד בולט המספר הגדול של פועלים בגרמניה.

יש לציין שבין הערבים תושבי ישראל, שהכריזו על עצמם כעל יורדים בצאתם מן הארץ (מספר זעום שאיבו עולה על 250 לשנה), למעלה ממחצית הצהירו על קבדה ועל ארה"ב כארץ הירידה.

תכנון ונידגרים

בקרב הירדנים בחוץ לארץ בולט חלקן הנמוך של הנשים - רק כ-22 אחוזים. גם הרכב הגילים אינו דומה להרכבם בגדה המערבית. הירדנים בחוץ לארץ מרוכזים בקבוצת הגיל 20-40; מעטים ביותר בני 50 ומעלה וגם חלקם של הצעירים מעשרים נמוך מזה שבגדה המערבית. (ראה בספח 4 לוח 6).

נראה שפחות ממחצית מהגברים בני 20 ומעלה נשואים. מתוך אלו לא יותר משליש נשואים לירדניות בחו"ל. אם ביקח את מספר הנשים הירדניות בחוץ לארץ הנשואות ונשואות לשעבר (6,940) כגבול העליון של מספר המשפחות שעזבו את ירדן כמשפחות, מסתבר שפחות ממחצית המהגרים (כולל ילדים) נמצאים במסגרת משפחתית בזמן ההגירה. נראה ששיעור "ההגירה המשפחתית" גדול במעט בהגירה לארצות ערב מאשר בהגירה לארצות אחרות.

יש לזכור שאנו דנים כאן לא רק בהגירה אלא גם בצורות אחרות של שהות בחו"ל. הרבה מהשוהים בחו"ל משאירים את משפחותיהם מאחריהם. במקרים רבים אלו הינם פועלים שכונתם לחזור, ובמקרים אחרים העובד בחו"ל הוא חלוץ להגירת יתר המשפחה. כמו כן כלולים כאן סטודנטים במספר ביכר השוהים בחו"ל למטרות לימודים, אך שהותם עשויה להסתיים בהגירה.

(1) יש לציין גם במקרה זה את הקירבה בין האומדן הירדני ל-1961 והאומדן הגרמני ל-1961 של ירדנים בגרמניה - 2,812 ו-3,152 בהתאמה.

THE COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR

THE COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR

THE COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR

THE COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR

THE COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR

THE COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR
HIS EXCELLENCY THE GOVERNOR

כפי שביתן לראות מתוך לוח 1, גבוהה רמת ההשכלה של הירדנים בחו"ל במידה רבה מזו של תושבי הגדה המערבית. (השווה טור (1) ו-(3) בלוח 1). חלק ניכר מהפער נובע מעצם ההבדל בהתחלקות הגילים בין הקבוצות, אך גם כאשר משווים את רמת ההשכלה של הירדנים בחוץ לארץ (טור (1)) עם רמת ההשכלה הכוללת של אוכלוסייה בעלת מבנה גילים זהה לזה של הירדנים בחוץ ורמת השכלה זהה לזו של תושבי הגדה בתוך כל קבוצת גיל (לוח 1 טור (2)), גם אז מתקבל פער גדול לטובת הירדנים בחוץ לארץ. בתחתית הסולם יש אחוז נמוך הרבה יותר של חסרי השכלה, ובראש הסולם יש אחוז גבוה של בעלי השכלה אוניברסיטאית (שברכשה ברובה בחו"ל). מעבין לציון שבין הירדנים בחו"ל אין, לפי נתונים אלו, שום משקל לבעלי חינוך טכני-מקצועי.

במקביל, יש הבדל גדול בהתחלקות המקצועית ובולט במיוחד האחוז הקטן של חקלאים בין הירדנים בחו"ל (לוח 2 להלן). אם משווים את התחלקות המועסקים מחוץ לחקלאות בגדה המערבית ומחוץ לירדן (טור (3) ו-(4) בלוח 2) מסתבר שחלקם של הסוחרים, הזבנים והפקידים ובעלי המקצועות החפשיים (הרוב מורים) רב, יחסית, לעומת בעלי מלאכה ופועלי יצור.

לוח ז-1 - רמת ההשכלה של ירדנים בגדה המערבית ובחוץ לארץ
(זכרים בני 5 ומעלה) 1961 - באחוזים

ירדנים בחור"ל	ירדנים בחור"ל מתוקנן	ירדנים בגדה המערבית
(1)	(2)	(3)
100.0	100.0	100.0
סך הכל		
16.1	40.4	60.3
ללא השכלה		
36.1	36.0	28.4
בי"ס עממי (חלקי או מלא)		
37.1	21.4	10.7
בי"ס תיכון (חלקי או מלא)		
0.6	1.0	0.2
בי"ס סכני מקצועי (חלקי או מלא)		
10.0	1.2	0.3
אוניברסיטה (חלקית או מלאה)		

המקור: טורים (1) ו-(3): מפקד האוכלוסין, ירדן, 1961.

טור (2) רמת ההשכלה בתוך כל קבוצת גיל לפי תושבי הגדה המערבית,
ותיקבון לפי התחלקות הגילים של הירדנים בחוץ לארץ.

לוח ז-2 - המועסקים לפי משלח יד בגדה המערבית
וירדנים בחו"ל, 1961

התפלגות של בעלי משלח יד, לא כולל חקלאים		הגדה המערבית	ירדנים בחו"ל		
הגדה המערבית	ירדנים בחו"ל				
100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל	
10.3	7.7	9.9	4.9	בעלי מקצועות חפשיים וטכנים	
0.8	0.8	0.8	0.5	עובדים מנהליים	
12.2	5.0	11.7	3.2	פקידים	
18.9	11.4	18.2	7.1	סוחרים, מוכנים וזבנים	
		4.3	37.0	עובדי חקלאות ודייג	
0.2	3.9	0.2	2.5	עובדים במחצבים ובמכרות	
8.9	6.6	8.6	4.2	שירותי תחבורה	
41.3	46.1	39.7	29.0	פועלים ובעלי מלאכה	
0.7	9.0	6.4	5.7	עובדי שירותים	
0.2	9.3	0.2	5.9	לא מוגדר	

המקור: מפקד האוכלוסין, ירדן 1961.

אין בידינו כרגע נתונים על המוצא - העירוני או הכפרי - של המהגרים
מהגדה המערבית. בין היורדים הערבים מישראל גדול חלקם של תושבי ערים (ברובם
נוצרים).

לסיכום:

- א. ההגירה מהגדה המערבית היתה בהיקף ביכר וקיצוזה לפחות $3/4$ מהריבוי הטבעי.
- ב. למעלה ממחצית ההגירה פנתה לגדה המזרחית ו- $4/5$ מהיתרה לארצות ערביות אחרות. כך שההגירה לארצות המערב היתה חלק זעום מסך ההגירה.
- ג. המהגרים התרכזו בגילי 20 עד 40, ברובם גברים רווקים.
- ד. רמת ההשכלה של המהגרים גבוהה הרבה מזו של הנשארים. חלק עוזב למסרות לימודים או הוראה. בולט חוסר החשיבות של החינוך המקצועי - טכני.

II. ההגירה בעתיד

הבטייה להגר

בנושא זה יידרש מחקר שדה ובשלב זה אנו יכולים להביא רק כמה שיקולים כלליים.

הבטייה להגר תלויה בגורמים הבאים:

- א. ההזדמנויות הכלכליות והאחרות הצפויות בארץ היעוד לעומת אלו הקיימות בארץ המוצא
- ב. מידת אי הודאות והסיכון הכרוכה בהגירה
- ג. הוצאות ההגירה
- ד. גורמים פוליטיים ואחרים.

בדון עתה בכל אחד מהסעיפים האלו ובשינויים שהמצב החדש עשוי להביא.

א. ההזדמנויות הכלכליות

על ההזדמנויות הקיימות בחו"ל בדון בפרד להלן. ההזדמנויות אלו לא אך יחולו שינויים בהזדמנויות המקומיות השתנו שינוי רב, באזורי המוצא, הגדה והרצועה, יש שינוי במצבן היחסי של הקבוצות השונות ותהיינה קבוצות שתפגענה גם באורה מוחלט. הפער בשכר לפי רמת השכלה, לפי הדירוג הפקידותי ולפי מקצוע היה גדול יותר מאשר בישראל כך שהקבוצות שבראש הסולם עלולות להפסיד, בוטף לבעית המבנה היחסי של השכר

עלולים להיפגע אנשי הדרגים העליונים של המנגנון הציבורי, בעלי מקצועות חפשיים ואנשי מסחר, שהיו קשורים ישירות בשלטון הירדני, ואנשי מסחר וכספים שעסקיהם התבססו על קשרים עם מדינות ערב. קבוצה אחרת שעלולה להיפגע הם מקבלי העברות כספיות חד צדדיות. קרוב לוודאי שירד הערך הריאלי של העברה שערכה קבוע בדינרים.

הרמה הכוללת של פעילות בתוך הגדה, כפי שתיקבע על ידי תנאי הסחר עם ישראל, היקף ההשקעה הפרטית, היקף ההוצאה הציבורית לתצרוכת (ציבורית) ולהשקעה, כולל תכניות שיקום, תהיה הגורם העיקרי. פעילות בהיקף גדול וקצב צמיחה מהיר עלולים לגרום לכך שגם הקבוצות שנפגעו, יחסית לאחרות, לא תפגענה בהשוואה לעבר, והקבוצות שבתחתית הסולם אף תשפרנה את מצבן בבל מקרה. יש איפוא להביא בחשבון את הקשר השלילי הקיים בין היקף הפיתוח לבין היקף ההגירה. מן הראוי גם לציין שכיוון שמדובר באוכלוסייה שהיא בחלקה עקורה, במובן מסוים, גמישות התגובה שלה כלפי התנאים הכלכליים גדולה מזו של אוכלוסיית קבע.

ב. אי הוודאות והסיכון

העתקת ארץ המגורים היא צעד מכריע שקודמת לו תקופה של איסוף אינפורמציה. עצם תהליך ההגירה הוא במקרים רבים הדרגתי: אחד מבני המשפחה יוצא במטרה למצוא תעסוקה ולבדוק את התנאים בארץ היעד, מעביר חלק מהכנסתו למשפחה שבשאר אחריו, חוזר לביקור או אפילו לשהות ממושכת, ולבסוף מעביר את משפחתו אחריו. יש גם להביא בחשבון כי במקרים רבים התושב היוצא למטרות לימודים או לפטרות עבודה איבד מתכונ להגר ורואה בהגירה רק אלטרנטיבה טרופית אפשרית אחת. קיום האפשרות לחזור מקמין בהרבה את הסיכון שביציאה, ושליטת אפשרות זו עלולה למנוע את עצם היציאה. יש איפוא חשיבות גדולה להבטחת המשך זרימת האינפורמציה בין תושבי האזורים המוחזקים וארצות ערב או ארצות הגירה אחרות (ראה להלן) וחשוב להתיר יציאה מהארץ גם פשאיננה מלווה בהצהרה על כוונת הגירה.

בשיקולים אלו לא ביטנו להעריך את הקושי הבטחוני הכרוך בזרימת אינפורמציה ובביקורים ובסיעות לחו"ל של תושבי האזורים המוחזקים.

ג. הוצאות ההגירה

האלמנטים העיקריים בהוצאות הכרוכות בהגירה הם:

1. הפסדים מחיסול רכוש

2. הוצאות בטיחה

3. הוצאות מחיה בתקופת המעבר.

חלק ניכר מהרכוש של מסקי הבית מושקע בבכסים לא-נזילים בידיים

ולא-בידיים, ולכן מכירתם בתקופת זמן מוגבלת כרוכה בהפסד. כן עשויים

להיות בכסים שהמהגר מחזיק ומקבל מהם הכנסה, אך הוא עלול להתקל בקשיים

במכירתם בגלל פגמים משפטיים בבעלות. אין לשער שתהיה נטייה גדולה להגירה

בין בעלי בכסים חקלאיים (אם תתעורר בעיה כזו נראה שעדיף יהיה להראות

בכוונות לקנות קרקעות שהן להלכה אולי בבעלות המדינה) אך הבעיה עשויה

להתעורר גם בקשר לבכסים עירוניים.

בעייה יותר קלה לספול אדמיניסטרטיבי היא האפשרות להוציא את הבכס

והרכוש במטבע חוץ. המחיר למשק הישראלי של התרת הוצאת דולר מטבע חוץ הוא

ההבדל בין השער שבו הדולר במכר לבין המחיר הריאלי של דולר למשק הישראלי.

מבחינה זו התרת "שוק אפור" בדינרים עשויה להיות יעילה. אם יהיה סיכון

בכך אין מנוס מהקצבה בדיבה של מטבע חוץ למהגרים מחסלי רכוש.

הוצאות הנסיעה והעברת המטען⁽¹⁾ והויתור על הכנסה בתקופת המעבר עד

הקליטה בתעסוקה בארץ היעד, הם המרכיבים החשובים בהוצאות של המהגר חסר

הרכוש. השתתפות בהוצאות אלו מהווה את הדרך הישירה ביותר ליצירת תמריצים

להגירה (ראה להלן).

(1) הוצאות הנסיעה ליחיד באניה, לפי המחיר המיוחד למהגרים מחיפה לקנדה, ארה"ב או ברזיל הן בערך \$320. וזה בקרוב מחיר הנסיעה לאוסטרליה. הובלת מטען של 300 רגל מעוקב צריכה לעלות כ-450 דולרים. ניתן איפוא להניח שהוצאות הנסיעה של משפחה של ארבע נפשות ליבשת אמריקה או אוסטרליה יגיעו לכ-1500-1600 דולרים.

ד. שיקולים פוליטיים וחברתיים

השיקולים לגבי הגירה בידונים בנפרד בסקר על הבעיות החברתיות.

בכל הדיון לגבי הנטייה להגר יש להבחין בין ההגירה הנורמלית, שביתן לצפות לה בטווח הארוך, לבין ההתאמות בזמן הקצר הנובעות מהשינויים החריפים שהתחוללו. יש גם לקחת בחשבון שמרצות עזה כמעט ולא הותרה הגירה בעבר וייתכן שקיים שם "מלאי" של מהגרים בכוח שיבקשו לצאת.

ההזדמנויות להגירה

ההזדמנויות להגירה נקבעות בהתאם לאפשרות המעבר לארצות היעוד ולתנאים הכלכליים והמוסדיים בארצות אלו; כמובן שהן אינן אחידות ומשתנות בהתאם לסוגי המהגרים.

חלקה הגבוה של ההגירה לגדה המזרחית ולארצות ערב בסך ההגירה מהגדה המערבית מדגיש את החשיבות המכרעת, ולא לזמן קצר בלבד, של המשך המעבר החפשי לגדה המזרחית, המשמשת כארץ יעוד טובי ואולי יותר מזה כארץ מעבר. גם לגבי תושבי רצועת עזה עשויה הגדה המזרחית להיות אפיק היציאה הנוח ביותר.

מבין הסוגים השונים של יוצאים לחו"ל אין היוצאים למטרות לימודים מהווים בעייה מנקודת המבט של הארץ המקבלת. זהו גם סוג יציאה שביתן לעודדו באורח קל, יחסית. גם בני משפחה ובלוים אחרים לאנשים שכבר היגרו אינם נתקלים, בדרך כלל, בקשיים. הבעייה קיימת, בעיקרה, לגבי מהגרים (ובני משפחותיהם) שיהיו זקוקים לתעסוקה בארצות ההגירה. יש לזכור כי ארץ הקולטת הגירה עשויה להבדיל בין כניסה ארעית של פועלים על סמך רשיון זמני, המאפשר ויסות וסילוק הפועלים בהתאם למצב בשוק העבודה, לבין הגירה והתיישבות קבע. עם זאת ברור שבמקרים רבים מעבר זמני של פועלים עשוי להסתיים בהגירה של קבע.

כאמור, רוב המהגרים לארצות ערב פנו בעבר לכווית ובמספרים יותר מצומצמים ללבנון, לערב הסעודית ולעיראק. לא ידוע על היקף ההגירה ללוב אך נראה שבלוב ובעיראק יש בטווח הארוך אפשרויות נרחבות לקליטת הגירה. מחוץ לארצות ערב הארצות בהן יש סיכוי כלשהו לקליטה של ערבים מהשטחים המוחזקים הן: ארצות אמניקה הלטיניות, ארה"ב, קנדה, אוסטרליה וגרמניה. השיקול העיקרי

במדיניות ההגירה של מדינות אלו קשור בהכשרה המקצועית של המהגרים. על כך
נוספים לעיתים העדפות או איסורים בהתאם לארץ המוצא והגזע ויחס מיוחד
לפליטים ועקורים.

כפי שראינו לעיל, מהווים הירדנים מחוץ לירדן קבוצה בבחירת מבחינת
רמת ההשכלה בהשוואה לתושבי הגדה המערבית; הבתונים גם מראים שליירדנים
באירופה יש עדיפות השכלתית גדולה על הירדנים שבארצות ערב (העדיפות של
ירדנים ביבשת אמריקה על הקבוצה האחרונה, קטנה). יש לזכור, שכאשר מדובר
בחינוך כהכשרה לתעסוקה, החינוך התיכון העיוני הערבי יכול להוות הכשרה
לשורה של מקצועות בארצות ערביות, אך לא דווקא בסיס לתעסוקה בארצות
לא-ערביות.

ארצות אמריקה הלטינית ובראשן ברזיל נראות כאחד מהיעדים המבטיחים
של הגירת ערבים. בין המהגרים בעבר לברזיל היו כ-40 אחוזים חקלאים (ראה
בספח 4 לוח 7). בין המאות הספורות של ירדנים שהיגרו לברזיל כל שנה, היו
כ-80 אחוז חקלאים. ידוע שממשלת ברזיל מעונינת בהגירה של מתיישבים חקלאים
ומשתפת פעולה בעניין זה עם ארגון ההגירה ICEM (ראה להלן). היו גם שמועות
על מגע בין ברזיל וירדן בענין הגירה. ברזיל היא ארץ נוחה מבחינת ארצות
המוצא של המהגרים אליה: מתוך כ-45 אלפי מהגרים ב-1959 באו כ-70 אחוזים
מארצות הים התיכון ופורטוגל (בספח 4 לוח 8). בברזיל ובארצות אמריקה
הלטינית האחרות קיימים קיבוצים גדולים של ערבים, ברובם בוצרים לננוביים
בעלי מעמד כלכלי מבוטס, ספק אם קהילות ערבים אלו יראו בעין יפה: הגירה
בהיקף גדול של מוסלמים בעלי מעמד כלכלי נמוך, שיהיו עליהם למעמסה. ייתכן
שהיה לחץ מקומי ערבי באמריקה הלטינית נגד הגירת פליטים, לחץ שניצביו
בברזיל ניראו בעבר.

לקבדה לא היתה הגירה ערבית ביכרת בעבר. גם מבקורת מבט של ההרכב
המקצועי וגם מבקורת מבט של מוצא המהגרים בעבר (ראה בספח 4 לוחות 9, 10),
אין זו ארץ נוחה במיוחד לקליטת ערבים מהארץ. ידוע עם זאת שקבדה מעונינת
בהגירה ובמיוחד להתיישבות חקלאית. לפי העתונות הערבית הראתה קבדה
התענינות מיוחדת בהגירה מהמזרח התיכון, כולל הגירת פליטים מירדן, תוך
הדגשה שהמוצא והדת לא יהיו מכשול.

אוסטרליה שהיא ארץ של הגירה גדולה (122 אלף מהגרים מוצהרים ב-1963/64), ידועה במדיניות ההגירה המפלה שלה. המהגרים מלבנון ומצרים ב-1963/64 היוו כאחוז אחד מסך המהגרים. נראה שאוסטרליה רואה בערבים מקרה גבול ומוכנה, בגלל הולדלות מקורות ההגירה מאירופה, לשקול התרת הגירה של ערבים. בשנים האחרונות נפתחו משרדי הגירה אוסטרליים באזור (אך לא בין פליטים). במסר על קשר בין טוכנות הסעד והתעסוקה לפליטים ואוסטרליה בענין הגירת פליטים, ודובר גם על הבטחת אדמות וסיוע אחר. מבין 300 אלפי המהגרים לארה"ב מדי שנה היה אחוז הערבים זעום. תקנות ההגירה של ארה"ב המסתמכות על הכשרה מקצועית אינן נוחות לגבי ערבים רבים. מאידך, יש לצפות שארה"ב תגלה גמישות במכסות ההגירה של פליטים ועקורים.

יש להעיר שבעבר עמדה בדרך ההגירה לארצות הלא ערביות התנגדות פוליטית חזקה שהכשילה יוזמות שונות בשטח זה - הן של טוכנות הסעד, הן של מדינות ההגירה, וייתכן גם של ירון עצמה. לסיכום - ההגירה לארצות לא-ערביות תבוא בחשבון בעיקר לבעלי הכשרה ובסיון מקצועי; ההיצע של מועמדים להגירה מסוג זה עשוי להיות מגבילה אפקטיבית להיקף ההגירה.

III. צעדים אפשריים לעידוד ההגירה

במהלך הדיון הועלו כמה בקורות שמחוכן משתמעים צעדים אפשריים לעידוד ההגירה: הקלה במעבר אינפורמציה, עידוד יציאה, גם אם איננה למטרות הגירה, בלי שלילת הדשות לחזור, והקלות בחיסול והעברת רכוש. לסיום בעלה כמה בעיות יסוד הקשורות בעידוד ההגירה:

א. חיבון

רשת החיבון מהווה גורם חיובי בהגירה בשתי צורות: (1) הכנת מועמדים להמשך חיבון בחו"ל; (2) הכשרת מועמדים לתעסוקה. את הפונקציה הראשונה ממלא החיבון התיכון העיוני. יש לעשות לעידוד המשך הלימודים בחו"ל באמצעות ארגונים בישראלים, על ידי מתן מלגות ללימודים, הקלות בדמי הבטיעה וכדומה. כיוון שהחיבון התיכון העיוני מהווה גם שלב

בהכשרת מורים, להם יש ביקוש ביכר בארצות ערב, יש לדאוג לכך שהחינוך שיינתן בתחומי השטחים המוחזקים לא יפגע בערכם של הבוגרים הערבים כמורים אפשריים בארצות ערב.

הבעיה היותר רחבה היא זו של החינוך המקצועי. הביקוש למהגרים בארצות הלא-ערביות (ובטוח הארוך ודאי גם בארצות הערביות) מכוון לבעלי מקצוע, חינוך מקצועי כשלעצמו איבנו מספיק, אך סביר להניח שהוא מעלה במידה ניכרת את ההזדמנויות העומדות בפני המהגר בכוח. בבחירת הרמה של החינוך המקצועי וסוגי ההתמחויות יש קשת רחבה של אפשרויות, ואלו משפיעות כמובן על ההוצאות הכספיות (ההוצאה הממוצעת לקורס תלת-שנתי בבתי הספר של "אורט" בארץ עולה על 8000 ל"י לתלמיד, כולל אומדן פחת ורביית על בנינים וציוד, אך בראה שאפשר לרדת מרמה זו במידה ניכרת). חינוך מקצועי מהווה עידוד להגירה אך גם יקל על שיקום במקום, וזאת מבלי להכנס לשיקולים בטחוניים פוליטיים וחברתיים.

ב. בעית הפיצויים האישיים

לא נכנסו לענף הקורה של בעיה זו. ההערכות שנראו בעבר כמתקבלות על הדעת בענין זה הן בסדר גודל של 500 מיליוני דולר, אך העמדה הישראלית עד כה היתה מנוגדת לתשלום פיצויים על בסיס אישי, תוך עדיפות לתשלום גלובלי במסגרת של הסדר כולל. מן הראוי להדגיש שתשלום פיצויים על בסיס אישי בצורה בזילה עשוי להיות מכשיר רב עצמה לעידוד ההגירה. יתכן ששיקול זה אינו מכריע, ואין ספק שהוא עצמו טעון בדיקה, אבל בראה שיש מקום לעיון מחודש בשאלה של תשלום פיצויים אישיים.

ג. ארגון ההגירה

אין ספק שבנושא ההגירה הוא נושא רגיש וטפול ישיר וגלוי מצד ישראל הוא מסוכן ביותר. ברור שהצד הערבי רגיש לכל הבעשה בתחום זה וינסה להכשיל פעילות כזו. מאידך אסור לתת לרגישות הנושא לגרום לשיתוק מוחלט. גם כש"השטחים המוחזקים" היו בידי מדינות ערביות היתה מהן הגירה : לארצות לא-ערביות ויש אינדיקציות לכך שהיתה במידה גם מסוימת/הגירה מאורגנת. ידוע על קיום משרדים פרטיים שובים שספקו אינפורמציה ודאגו להסעת עובדים ולהשגת מקומות עבודה והיו לפחות

שמועות על פעולות בדרג ממשלתי. לגבי דעת הקהל העולמית הגירה וולונטרית והכלים הארגוניים המקילים עליה אינם פסולים ואין להמנע מלהשתמש בכלים לגיטימיים בגלל רגישות יתר.

בדיקה שטחית מראה שמועמד רציני להיות המכשיר הארגוני לעידוד ההגירה הוא Intergovernmental Committee for European Migration שמושבו בג'נבה. זהו ארגון בינלאומי, שגם ישראל חברה בו, שעסק בארגון הגירה מאירופה ואשר מרבית המימון שלו בא מארה"ב. הדוח"ות האחרונים של הארגון מזכירים במפורש את הפליטים הערביים כמועמדים לטיפול בהתחשב בירידת ההגירה מאירופה. הארגון עוסק כמתן אינפורמציה, הכשרת מהגרים בארצות המוצא, מימון הוצאות ההגירה, ועזרה בקליטה בתעסוקה בארצות ההגירה. הארגון עסק גם ביזום וביצוע תכנית התיישבות חקלאית למהגרים בברזיל בשיתוף עם ממשלת ברזיל. הוא מקיים קשרים הדוקים עם המדינות קולטות ההגירה, מדינות, שכפי שצינו לעיל, הראו כבר בעבר סימנים של התענינות בערבים כמקור למהגרים, עם הדלדלות המקורות המסורתיים, ושהן מדינות ידידותיות לישראל. לישראל ישנם קשרים עם ארגון זה ויש לבדוק בצורה יסודית את אפשרות ההתקשרות אתו.

לא נסינו לנקוב במחיר שכדאי לישראל לשלם עבור הגירה. הגבול התחתון למחיר הכלכלי הוא ההוצאות שיידרשו לשיקום בארץ, אך אין ספק שמנקודת מבט ישראלית המחיר שנהיה מוכנים לשלם עבור הגירה, לא ייקבע רק על ידי השיקול הכלכלי.

יש להדגיש את התלות השלילית הקיימת בין פתרון של הגירה ופתרון של שיקום, כשהצלחה בכיוון אחד מקשה על התקדמות בכיוון שני. כבר עמדנו על כך שפיתוח כלכלי מואץ, שיפור מצב התעסוקה ותכניות שיקום לפליטים בשטח ישראל יקטינו את התמריץ להגירה. מאידך, ראינו שההגירה היא סלקטיבית ביותר לגבי חינוך והכשרה מקצועית. יציאה של מיטב כוח האדם המקצועי תקשה קרוב לוודאי את השיקום בארץ. יש גם לשקול מבחינה כללית יותר את המשמעות של יציאת העלית האינטלקטואלית והמקצועית כתוצאה מהגירה.

אם אנו יוצאים מהנחה שנהיה מעונינים בהגירה בראש שבפועלות ממוג זה רצוי להתחיל ללא שהות, תוך גילוי גמישות בביסוי אמצעים שונים, ייתכן שדלקא התקופה שלפני התגבשות תכניות שיקום בארץ, ושלפני התגבשות הנהגה

1. The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work during the year.

2. The second part of the report deals with the results of the work during the year. It is divided into two main sections: the first section deals with the results of the work in the field of research and the second section deals with the results of the work in the field of administration.

3. The third part of the report deals with the financial statement of the work during the year. It is divided into two main sections: the first section deals with the income and the second section deals with the expenditure.

4. The fourth part of the report deals with the conclusions and recommendations of the work during the year. It is divided into two main sections: the first section deals with the conclusions and the second section deals with the recommendations.

5. The fifth part of the report deals with the summary of the work during the year. It is divided into two main sections: the first section deals with the summary of the work in the field of research and the second section deals with the summary of the work in the field of administration.

ושאיפות פוליטיות ברורות, היא תקופה בוחה לביסוי שיטות טובות בתחום
ההגירה.

בטיכום בראה לנו כי על מנת להשיג את שיעור ההגירה שהנחנו
בתחזיות לגבי העתיד (ראה פרקים א'-ג') יהיה צורך בצעדים ממשיים
לעודד ההגירה - ולא כל שכן אם ברצה להעלות את שיעור ההגירה מעבר
לשיעור שהתקיים בעבר.

פרק ח'

שינויים בהנחות

בפרקים הקודמים הונח שיהיה מסחר בסחורות ושירותים בין ישראל ובין השטחים המוחזקים. בפרק זה נבדקות בקצרה סלונט אפשרויות נוספות. הסתיים הראשונות מתיחסות למעבר של עובדים ושל הון בין ישראל והשטחים המוחזקים; האפשרות האחרונה היא החזרת הגדה המערבית לירדן.

מעבר כוח אדם

כאמור, אחת ההנחות המרכזיות בביתוח הקודם ובתחזיות היא ההנחה על קיום סחר חפשי בסחורות ואיסור מעבר כוח אדם מהשטחים המוחזקים לישראל. יש לשאול לגבי הנחה זו:

א. באיזו מידה היא הנחה סבירה שביתן יהיה לעמוד בה.

ב. מה המשמעות של הסרת ההנחה.

ג. האם ההנחה היא גם בגדר המלצה למדיניות.

א. פיקוח מלא על תנועת כוח עבודה ומביעת כל מעבר מהשטחים המוחזקים לישראל אינם, כנראה, בני ביצוע. ירושלים מהווה כיום אפיק למעבר כוח אדם וקשה גם להגיש ש"הגבול הירוק" יכול להיות מחסום מוחלט. כל זמן שיישמר לשטחים המוחזקים מעמד פורמלי מיוחד יהיה קל יותר, הן מן הבחינה האדמיניסטרטיבית והן מן הבחינה הציבורית, לפקח על תנועת כוח האדם, בהשוואה להגבלות שהוטלו על ערבים אזרחי ישראל בעבר. אך מתוך הבסיון עם ערביי ישראל ניתן ללמוד, שבכל מקרה יהיה מעבר מסוים של כוח אדם ערבי לישראל, מעבר שיהיה מצומצם למדי בתקופות של שפל בשוק העבודה ונרחב יותר בתקופות של גיאור.

ב. התרת מעבר כוח אדם בתנאים של תעסוקה מלאה פרושה מבקורת מבט

ישראלית:

גידול בהכנסה של כל גורמי היצור - הון ועבודה יחד - של ישראל (כלומר ההכנסה הלאומית של ישראל), אך ירידה בתמורה לעבודה בלתי מקצועית ומקצועית למחצה. כלומר, גורמי היצור שעבודה ערבית עשויה להיות משלימה להם, הון ועבודה מקצועית, ירויחו מכביסת כוח אדם ערבי רווח שיהיה קרוב

לודאי גדול מההפסד של מתחריהם העיקריים של העובדים הערבים, הפועלים היהודיים הבלתי מקצועיים. בכך כבר אמרנו שהתרת מעבר כוח אדם ערבי לישראל תגדיל את ההפרשיות בשכר בין הקבוצות המקצועיות והבלתי מקצועיות. הענפים העיקריים בהם יתרכזו העובדים הערבים יהיו, כמעבר: חקלאות, בנייה, שירותים אישיים ~~הענפים~~ ~~מסוימים~~ ~~בארט~~. רזרבה של עובדים ערבים מועמדים לניידות מהאזורים הכבושים היא גדולה בהרבה מזו שהיתה קיימת בעבר בתחומי מדינת ישראל; מעבר חפשי עלול להיות כרוך במעבר ענפים שלמים לידיים ערביות. אין צורך להרחיב בדבר הבעיות החברתיות שתהליך כזה עלול ליצור.

מנקודת המבט של השטחים המוחזקים, יש לצפות לכך ששיעור ההשקעות בשטחים המוחזקים ירד, תהיה פגיעה בהכנסתם של בעלי ההון ובתוצר המקומי, אך תחול בודאי עליה בהכנסה הלאומית הכוללת של האוכלוסייה הערבית ויתכן בה קצב גידול מהיר יותר. לשיקום פליטים ושמירה על התעסוקה יהיה צורך בהרבה פחות יזמה ציבורית מאורגנת. עצם האינטגרציה במשק הישראלי תביא לשיפור מצבם של הפליטים ושל יתר האוכלוסייה.

בתנאים של אבטלה, הנזק שכביסת כוח עבודה ערבי בהיקף גדול עשויה להביא, עולה על כל דווח אפשרי.

ג. לגבי התקופה הקרובה אפשר לראות את ההבחה בדבר שמירה על איסור מעבר כוח אדם כמדיניות רצויה, בהסתמך על ההשערה שבמשך התקופה הקרובה יישמר רפיון מסוים בשוק העבודה. לעומת זאת, בתנאים של תעסוקה מלאה ויותר ממלאה, ובזמנים של לחץ על דמת השכר, יש מקום להיתר סלקטיבי של מעבר כוח אדם ערבי. בדרך כלל יהיה זה זכון לומר, שבאותם תחומים שבהם יהיה הלחץ הגדול ביותר להיתר מעבר כוח אדם ערבי, אף יהיה רצוי להיענות לו. אפשר להניח שאם תהיה בעתיד עליית דווחה בהיקף ביכר, לא יסתור הדבר מתן היתר לכביסה מווסתת של פועלים ערבים מהשטחים המוחזקים.

מעבר הון

שאלות דומות ניתן לשאול ביחס למעבר הון:

האם הון פרטי יעבור מישראל לשטחים המוחזקים, ובעיקר לגדה המערבית, והאם זה רצוי? ראשית, יש להפריד בין הון העובר לגדה בגלל תנאי יסוד כלכליים, כגון מבנה השכר בגדה, לבין הון העובר בגלל יתרונות הנובעים

מהבדלים במערכת המיסוי. בכל מקרה, מעבר הון מהסוג השני אינה רצויה מבחינת ישראל. מעבר הון פרטי לגדה יזרז את קצב הצמיחה הכלכלית של הגדה. לעומת זאת, יש להביח שהון זה לא יבוא מחסכון מוגבר במשק הישראלי, אלא יהווה הפניית השקעות מהמשק הישראלי לגדה. מה תהיה ההשפעה על המשק הישראלי? אם המשק עדין במצב של תת-תעסוקה, הרי הפניית הון תעכב את תהליך החזרה לתעסוקה מלאה. אך לאחר שהמשק יחזור לרמת תעסוקה מלאה, יש לראות השקעות פרטיות בגדה כהעברת הון למקום בו התמורה להון היא גבוהה יותר. אם כי אין הדבר מגדיל את התוצר המקומי של ישראל, תחול הגדלה בתוצר הלאומי.

מה שעשוי להועיל מבחינת המשק בכללותו, איננו בהכרח טוב לכל הסקטורים במשק. מעבר הון לענפי יצור שסם עתירי-עבודה בלתי מקצועית, הוא תחליף מסוים להיתר מעבר לישראל של עובדים בלתי מקצועיים מהגדה. ציבור העובדים הבלתי מקצועיים בישראל יפגע ע"י כך. בטווח הארוך, על מנת למנוע הרעה במצבו היחסי של ציבור זה, עדיף להשקיע בהעלאת רמת הידע המקצועי מאשר במתן הגנה, אשר תמנע ניצול היתרונות היחסיים של ישראל.

יש להבדיל בין מעבר של הון ומעבר של יזמים, אם כי השניים קשורים זה בזה. טוב, אם מתקבלת מדיניות של עידוד לפיתוח הגדה, אין סיבה שלא לנצל ידע מקצועי, וכתוך זה יזמות ישראלית. אך יש להיזהר מפעולות במסגרת כזו המהוות, למעשה, השתלטות של חברות ישראליות על ענפים מסויימים בגדה. מתן היתר למעבר חופשי של עבודה והון מהווה אינטגרציה מלאה של השטחים המוחזקים במשק הישראלי. אפילו הכלכלן שייטה לכך בטווח הארוך משקולים כלכליים - וברור ששיקולים אלה אינם חד משמעיים - יודה שהשיקול הכלכלי הוא מסבז לגבי שאלה זו.

סחר עם ירדן, במקרה שהגדה תוחזר

הנחת יסוד בכל האלטרנטיבות שנבדקו בפרקים הקודמים היא שהגדה תשאר בשליטה ישראלית. אם כי בתחזיות בלקחה בחשבון אפשרות של יצוא מסויים מהגדה לירדן, ואולי דרך ירדן לארצות ערב, לא בראתה כריאלית אפשרות של פיתוח סחר ביכר עם ירדן ועם ארצות ערב אחרות. ייתכן שבמשך הזמן יהיה הסדר עם ירדן, אשר יכלול החזרת חלק ביכר מהגדה. לזה כמה אימפלקציות כלכליות חשובות:

בזכיר שלוש מההספעות , אף כי כאן נדון רק בשלישית. אם הסדר כזה ייעשה במסגרת הסכמי שלום עם כל ארצות ערב, הוא יאפשר פיתוח כלכלי משותף של האיזור, הסכמים כלכליים, ולפחות אפשרות של חסכון בהוצאות בטחון, פיתוח סחר, סחר טרנזיט, תיירות וכדומה.

אם ההסדר יהיה רק בין ישראל וירדן, יש להניח שהגישות הכלליות לפתרון בעית הפליטים שבדנו בפרקים הקודמים תהיינה רלבנטיות, עם שינויים אפשריים לגבי מקורות המלון והתכניות המפורטות. כמו כן, קיימת אפשרות שההסדר לא יכלול העברת פליטים מעזה לגדה.

ההסדר עם ירדן בלבד פותח פתח לסחר עם ירדן, ואולי באמצעות ירדן עם עוד כמה ארצות ערב. אף יתכן שסחר זה יעשה במסגרת הסכם כלכלי. האפשרויות השונות של הסדרי סחר הן:

1. סחר ללא כל הסכם כלכלי
2. איחוד מכס בין ישראל ובין ירדן
- ג. איזור סחר חופשי בין ישראל לבין ירדן.

סחר ללא כל הסכם כלכלי

ההבחה היסודית היא שישראל לא תופלה לרעה בעיני סחר, אך גם לא תקבל כל זכויות מיוחדות. מכאן שסחר יתפתח במידה שכל מדינה יכולה להתחרות עם רעותה, וכל אחת עם מדינות חוץ.

בהשוואה עם ירדן, היתרון היחסי של ישראל, באופן כללי, הוא בענפים עתירי הון וידע מקצועי - ושל ירדן, בענפים עתירי עבודה בלתי מקצועית. ולכן, במבט ראשון אפשר היה לצפות לפיתוח סחר עם ירדן, כולל הגדה, לפי הקיום שבדנו לגבי סחר עם הגדה בלבד. אולם, כאן מתעוררות שתי בעיות. ראשית, באילו מוצרים ושירותים יכולה ישראל להתחרות עם ארצות חוץ מבחינת היצוא לירדן. שירותים מסויימים, כגון שירותי במל והובלה וכל הכרוך בזה, מובטחים לישראל, לגבי מוצרים, יש להניח שאותם הענפים הישראליים שהוכיחו את עצמם כענפי יצוא יצליחו להתחרות עם תוצרת זרה בשוק הירדני הקרוב. כמו כן, ענפים של תוצרת סריה, כגון חלב וביצים, ייוצאו גם לירדן, אולם חלק ביצר מהתעשייה הישראלית

אשר מצליחה למכור בשוק הישראלי רק בגלל חומות הגנה גבוהות, לא תוכל ליצא לירדן בהיקף ביכר, במחירים היחסיים הקיימים.

הבעיה השניה מתיחסת למדיניות ההגנה של ירדן. תכנית הפיתוח הירדנית

שמה את הדגש על פיתוח ענפים חדשים כדי להחליף יבוא. בין המוצרים החדשים בכללים: מוצרי מזון, כגון מוצרי חלב, ביצים ותרכיזים מירקות ופירות, ממתקים, ומשקאות קלים; מוצרי טקסטיל כגון מוצרי צמר, שמיכות ובדי כותנה; מוצרי מיברלים אל-מתכתיים כגון קרמיקה, ציבורות בטון, זכוכית ומוצרי זכוכית; וכן ענפים שונים כגון קרטון, פרמצבטיקה והרכבת משאיות. כל אלה מוצרים שהתעשייה הישראלית היתה רוצה למכור בירדן. לא ברור מתכנית הפיתוח באיזו מידה תנתן הגנה לענפים חדשים אלו, אולם ברור שסחר עם ישראל יצמצם את אפשרות הפיתוח של חלקם, לפחות, (ללא הגנה), ולכן יש לצפות למדיניות של הגנה וצמצום המסחר. לרשימה זו יש להוסיף כמה מוצרי תעשייה קיימים בירדן, ובהם כמה המיוצרים במפעלים גדולים בגדה המזרחית, כגון: פוטפטים, מלט ובתי זיקוק. יצוא של מוצרים אלה לגדה בדרון בהרחבה בפרקים ב' ו-ג', אולם אין להניח שהוא יתקיים אם הגדה תוחזר.

גם במקרה זה, יש להניח פיתוח ביכר של יצוא תעשייתי ישראלי לירדן,

ויבוא חקלאי מירדן - בעיקר מהגדה - לישראל. כן יש לצפות לפיתוח משותף של תיירות, ויצוא שירותים כגון הובלה ימית ואוירית, שירותי במל והובלת פנימית.

איחוד מכס

ייתכן שיקום איחוד מכס בין ישראל ובין ירדן (כולל שתי הגדות). כלומר,

לא יהיו כל מכסים או הגבלות אחרות על סחר בטחורות בין שתי המדינות, והמכס יהיה אחיד וקבוע כלפי חוץ⁽¹⁾. מקרה זה דומה למה שהובח לגבי קשרי הסחר בין ישראל ובין הגדה בפרקים הקודמים, אולם קיימים כמה הבדלים חשובים.

1. באיחוד עם הגדה בלבד, יש יותר מאשר איחוד מכס רגיל, כי הנחת היסוד היא שכל המדיניות הכלכלית תהיה בפיקוח ישראלי. לעומת זאת, באיחוד מכס עם ירדן כמדינה ריבונית, יש למצא הסדרים להמרת מטבע ולכיסוי גרעונות במאזן התשלומים. אין אמנם הכרח שאיחוד מכס יגרור תיאום מלא במדיניות מוניטרית

(1) איחוד כלכלי, עם תבועה חופשית של גורמי יצור, אינו נראה סביר.

ופיסקלים, אולם ככל שקטן התאום בשטחים אלה, כן גדלות האפשרויות לזעזועים בגלל שינויים במדיניות המשק השכן, וזאת בגלל התלות ההדדית של שני המשקים, ובגלל ההבדל היסודי בגדלי שני המשקים. אין להניח שעל המשק הישראלי לחשוש מכך ביותר.

2. באיחוד עם הגדה בלבד, אין בעיה של קביעת מכס חיצוני חדש: המכס הישראלי יהיה המכס של האיזור כולו. אולם באיחוד עם ירדן, המכס החיצוני יהיה ממוצע של שני המשקים⁽¹⁾, ז.א. רמת המכס הישראלי החדשה תהיה נמוכה מהרמה הנוכחית, כי המכס הירדני נמוך יותר. אם כי הורדת רמת המכס בראה היום כמגבילה, במסגרת המדיניות הכלכלית הקיימת, יתכן מאד שעד שאיחוד כזה יוכל להיווצר, יחולו שינויים במשק אשר יאפשרו זאת.

3. המכס החיצוני הגבוה, וכן היבוא מישראל, ייקרו במידה ביכרת את המצרכים בירדן. בעוד שבעיה זו באיחוד עם הגדה בלבד תיפתר על ידי פיצוי ביכר ממקורות פיננסיים ישראליים, אין ירדן יכולה לצפות לפיצוי כזה.

4. כאמור, ירדן מקווה לפתח תעשייה, בעיקר להחלפת יבוא. לכן איחוד מכס עם ישראל יפגע באפשרויותיה להגן על התעשייה מפני התחרות ישראלית. אולם תשארנה דרכי עידוד אחרות. במידה שירדן מתכננת לפתח תעשייה ללא הגבה תהיה בעיה זו פחות רצינית. לעומת זאת, לישראל אין חששות דומים מהתחרות ירדנית. הסיבאן היא, כי בכל מקרה כדאי לישראל לקבל מירדן, בעיקר מהגדה, מוצרי חקלאות זולים, ולכוון את היצור המקומי בהתאם.

5. בעוד איחוד עם הגדה בלבד מרחיב במידה קטנה, יחסית, את השוק ליצוא לישראל, איחוד עם ירדן מרחיב את השוק במידה רבה, הן בגלל היקפו הגדול יותר, והן בגלל אפשרויות היצוא לארצות ערב אמצעות ירדן.

לסיכום, נראה שאיחוד עם ירדן רצוי יותר מבחינת המשק הישראלי מאשר מבחינת המשק הירדני. אולם יתכן שירדן תסכים לאיחוד מכס באם יותנה בכמה דברים אחרים, כגון מעבר חופשי לבמלי ישראל, או מימון ישראלי לקליטת פליטים.

(1) כחברה ב- גאש"ש, ישראל יכולה להיכנס לאיחוד מכס רק בתנאי זה.

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

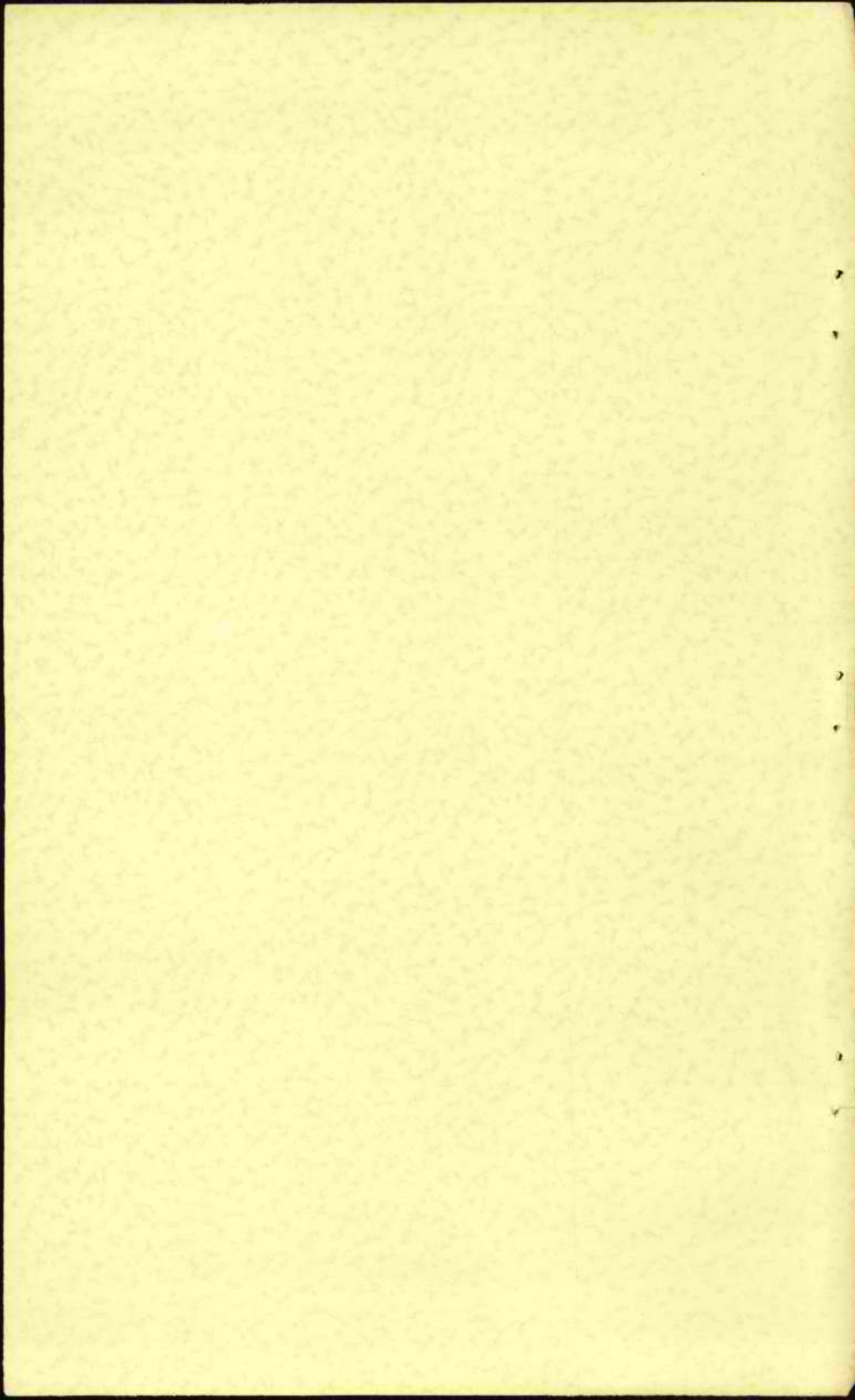
... ..

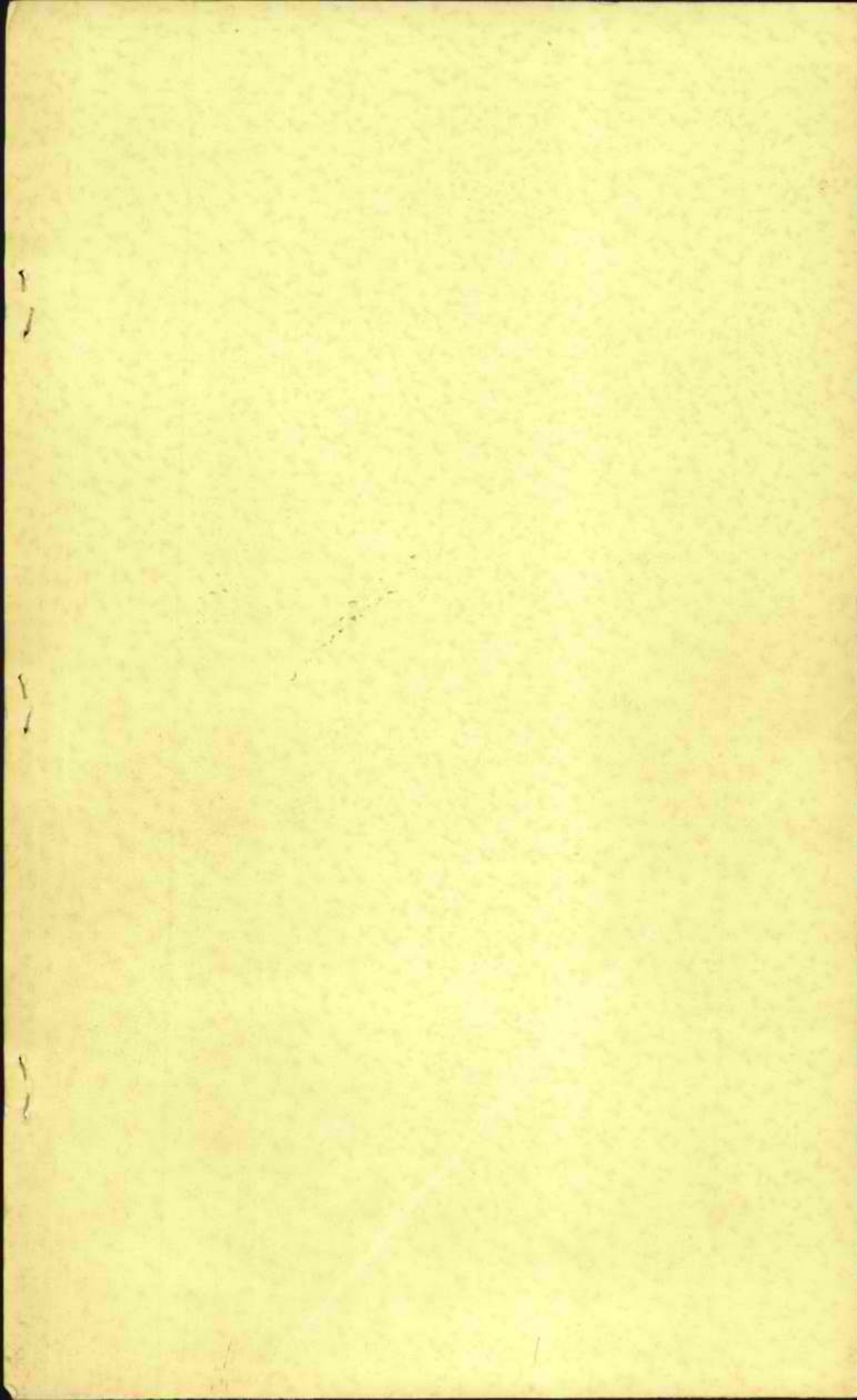
... ..

איזור סחר חופשי

איזור סחר חופשי הוא איחוד מכס בין שתיים או יותר מדינות, שבו חומות המכס הפנימיות מתבטלות, אך כל מדינה קובעת לעצמה את חומות המכס החיצוניות. איחוד כזה מעורר בעיה טכנית קשה: איך להבטיח שיבוא מחוץ לאיחוד לא יגיע למדינה האחת, שבה המכס גבוה, באמצעות המדינה השניה, שם המכס נמוך. הדרך היחידה למנוע זאת, היא על ידי בדיקת כל היבוא ממדינה אחת לשניה, כדי לקבוע אילו מוצרים יפוטרו ממכס כמוצרי המדינה השניה, ואילו יחוייבו במכס⁽¹⁾. ברור שישראל לא מעוניינת במיוחד בהסדר כזה, לעומת איחוד מכס מלא, למרות שהוא ימנע את הצורך בהורדת חומת המכס - בגלל ההוצאות הכרוכות בהחזקת פקחי מכס לאורך הגבול עם ירדן. אך ישראל תעדיף הסדר זה - בגלל ההעדפה שהיא תקבל בשוק הירדני, ובגלל אפשרות יצוא לארצות ערב באמצעות ירדן, - על סחר רגיל ללא כל איחוד. יתכן שירדן תעדיף איחוד כזה, למרות הבעיות הטכניות (אשר חלות בעיקר על ישראל, שהיא בעלת המכס הגבוה יותר) כי הדבר מונע את ההתייכרות הצפויה באיחוד מכס. כמוכן, אין הדבר מאפשר הגנה מפני יצוא ישראלי.

(1) קביעה כזו קשה למדי, ובעשית בדרך כלל כל ידי קביעת אחוז מסויים של ערך מוסף בתוך האיזור כקריטריון לכך, אם המוצר פנימי או חיצוני. למשל, באיזור הסחר החופשי האירופי נקבע שיעור של 50 אחוז. תיאורטית אפשר לקבוע מכס על הערך המוסף בלבד, אך הדבר מסובך וקשה לביצוע.

אברהם ק.י. הלל

קראת דשומע ביכונות אמר'אל ואל 18.8.98 במוצ' 10

הכונה ואל' אל אקטוב בעל "אל משה ביר"
 פ' ה' ואל' אברהם ה' ה' אל משה אל'
 אברהם בעל אל' אברהם ה' משה אל'
 אל משה בעל אל' בעל

הבין אל' אל' כי אל ישר ה' פועל אברהם אל'
 אל' אל' אל' ה' פועל אל' אל' אל'
 בעל אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל'

"אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל'
 אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל'
 אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל'
 אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל'

אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל'
 אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל'
 אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל'
 אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל'

אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל' אל'

Wm. G. L.

[Handwritten signature]

1. The first part of the paper is devoted to a general discussion of the problem of the origin of life. It is shown that the problem is one of the most important and interesting in the history of science.

[Faint handwritten notes at the bottom of the page, likely bleed-through from the reverse side.]

[illegible]

אברהם ואלה אלהים יצחק
אברהם ואלישבעת אשתו
אלהם יצחק ואלהם יצחק

ארבעה עשר היום בלילות הראשונים בשנה
 זמן השבוע היום שש סיקס-סיקס ויקא ואם
 וזה ~~הוא~~ וקראתה שיהיה אלה ב' וזה
 אשה זה היה היום נשים אף החפץ
 נשים בנחמתי זה היה אשה. בשר
 אשה אף נאכל אכלן אכלה חמשה
 חמשה חמשה חמשה חמשה.

(Ardur 7/10)

הנהגה: חלקי המצות ארץ
הכסף. חלקים וצורה זה. הכסף וצורה
הנהגה: חלקי המצות ארץ
ו/הנהגה: חלקים וצורה זה. הכסף וצורה
הנהגה: חלקים וצורה זה. הכסף וצורה

אברהם אבינו
שלום ברוך ופ' ^{כח}
אלהינו חסדו אלמנה רב וארבע
אשר יצאנו ואלהינו אלהינו

There is a great deal of
work to be done in the
house. I am going to
try to get it done by
the end of the week.

I am going to try to
get it done by the end
of the week. I am going
to try to get it done by
the end of the week. I
am going to try to get it
done by the end of the
week. I am going to try
to get it done by the end
of the week.

I am going to try to
get it done by the end
of the week. I am going
to try to get it done by
the end of the week. I
am going to try to get it
done by the end of the
week. I am going to try
to get it done by the end
of the week.

I am going to try to
get it done by the end
of the week. I am going
to try to get it done by
the end of the week. I
am going to try to get it
done by the end of the
week. I am going to try
to get it done by the end
of the week.

הנהגתו של המנהל בענין הקצאת הכסף
היה אחר, ואשר אולי בדאגתו
למנוף צורך עמוסא אחר כח. ואם כן
קרה שכל האדם היה אחר פסלים וכל
כך הנהגתו? אולי?
היה נא אולי.

אולי נא יעלה בדעתו הקצאת ירק הוא 10
אולי נא אולי.

אולי נא אולי, אולי נא אולי. הנה
הוא אולי אולי, אולי נא אולי. אולי
כך אולי.

אולי נא אולי כך אולי אולי אולי
אולי נא אולי אולי אולי אולי.

אולי נא אולי אולי אולי אולי אולי
אולי נא אולי אולי אולי אולי אולי
אולי נא אולי אולי אולי אולי אולי
אולי נא אולי אולי אולי אולי אולי

אולי נא אולי אולי אולי אולי אולי
אולי נא אולי אולי אולי אולי אולי

אולי נא אולי אולי אולי אולי אולי
אולי נא אולי אולי אולי אולי אולי
אולי נא אולי אולי אולי אולי אולי
אולי נא אולי אולי אולי אולי אולי

Handwritten text, likely a list or notes, starting with "Handwritten text" and "Handwritten text".

Handwritten text, likely a list or notes, starting with "Handwritten text" and "Handwritten text".

Handwritten text, likely a list or notes, starting with "Handwritten text" and "Handwritten text".

Handwritten text, likely a list or notes, starting with "Handwritten text" and "Handwritten text".

Handwritten text, likely a list or notes, starting with "Handwritten text" and "Handwritten text".

הוועדה לפתרון השטחים המוחזקים

חומר רקע על הבעיות הכלכליות של השטחים המוחזקים והפליטים

מפקד האוכלוסיה בשטחים המוחזקים נובעים האומדנים הבאים של סך האוכלוסייה
ואוכלוסיית פליטים בשטחים המוחזקים:

הגדה המערבית	סך-הכל אוכלוסייה (אלפים)	פליטים (1) (אלפים)	תושבי מחנות (2) (אלפים)
רצועת עזה	356	238	173
מזון סיני ⁽³⁾	33	—	—
רמת הגולן	6	—	—
ס"ה	995	363	229

- (1) לפי הגדרה המבוססת על מקום המגורים של ראש הספחה ב-1948.
(2) 11 אלף תושבי המחנות בגדה ו-24 אלף מאלה ברצועה אינם פליטים לפי ההגדרה (1).
(3) ביתר שטחי סיני לא נערך מפקד, כמו כן לא נמנו חנוויים במזון סיני. לפי
המפקד המצרי של 1960 היו אז בכל סיני 50 אלף תושבים.

הפליטים מהווים חלק אינטגרלי משוקי העבודה של השטחים המוחזקים. היקף התעסוקה
והאבטלה שלהם דומים לאלו של יתר האוכלוסייה, אך יש ביניהם, כמובן, אחוז גבוה יחסית
של חקלאים והם חלויים יותר בשוק העבודה הסכירה. מכאן שהיקף התעסוקה ורמת החיים של
הפליטים ושל פליטי המחנות חלויה ברמת הפעילות הכללית בשטחים המוחזקים. פעילות זו
היא עתה נמוכה מאד, האבטלה בשטחם נראית עלתה - ואולי במידה גבוהה - על 30%.

המליטות היו-בים במחנות ראויים לחשדות לב מיוחדת משום שהמחנות מהווים רכוזים המסמלים את בעיית המליטות והורטים להנצחתה. בעיית המליטות בשטחים המוחזקים היא במידה רבה בעיה חינוכית או במצומם חרדתי של המחנות ושלוכם של המליטות ביטובים הקיימים.

המסכנות העיקריות לגבי הכניות והיורים והפיתוח של השטחים המוחזקים (פרט לרמת הגולן ובמזון סיני) הן:

- (א) כדיון על הבעיות הכלכליות של השטחים המוחזקים, יש לראות בנקודה יסוד את העובדה שלמרות היות שטחים אלה גדולים בנקודה ראית שטח מימי ומספר אוכלוסיית, הם מאד קטנים בנקודה ראית היקף הפעילות הכלכלית: ס"ה המוצר של השטחים המוחזקים אינו עולה על 5% של המוצר הלאומי הישראלי.
- (ב) האומדנים לחלן מבוססים על הנחה ברורה עיוס טור חומשי בין השטחים המוחזקים לבין ישראל, ללא מעבר גורמי ייצור, ובעיקר עובדים. הם אינם מביאים בחשבון את הוצאות הבטחון הכרוכות בהחזקת השטחים.
- (ג) החזרה היקף ההקטנה לרמה מכירה כבר ב-1968, גדול שנתי של 3% ברמת-החיים (למען לא יגדל הפער היחסי בין השטחים המוחזקים וישראל) וחטול טחנות המליטות בגדה הוך 3 שנים לא יסילו מעמסה רבה על המסך הישראלי. ההוצאה התקציבית של ממשלת ישראל (בתקציב יוסף ובתקציב שחוח) תהיה כ-140-130 מיליון ל"י לשנה. יש להדגיש כי הוצאה תקציבית זו אינה מקטפת בשום שנים ואומן את הנטל הכלכלי הממשי שיוטל על המסך הישראלי. בהנחות מבירות יהיה נטל זה אמשי או מעוט ואף בהנחות החמורות ביותר (המסקה במוריה של הגירה מהשטחים המוחזקים) המסקה במורה של העברות כמשים מחו"ל למושבי השטחים) המסקה מלאה במסך הישראלי) לא יעלה הנטל על 30 מיליון דולר לשנה - זרק חלק קטן מכסום זה ייקף הוצאה במטבע חוץ.
- (ד) בצוע התכניות שבטעיף הקודם יחד עם העברה עד 1972 של 50 אלף מליטות מהרצועה לגדה, המצאה דיור עבורם וקליטתם בהקטנה ברובה בנטל ריאלי על המסך הישראלי ולא יעלה, בהנחות החמורות הנ"ל, על 40 מיליון דולר לשנה. אם ההגירה מהשטחים המוחזקים המסך בקצב דומה לזה של העבר הרי דבר זה בלבד ימחיה את הנטל ביותר מליט, כמו כן יש לגרוע מנטל זה את הסכומים המביאים להקטנה גורמי ייצור מובטלים בישראל. שוב יש לאיין זרק מעוט הנטל יהווה הוצאה במטבע חוץ.

(ה) העזר העקרוני ספסלהיות באחריות הבניה חייב להאמת הפעילות הצבורית השוטפת ולגדול הרב בהיקף האבטלה. יש לבנות שבועות של התכניות שבסעיף ג' (או בסעיף ו') יחזיר, כבר ב-1968, את האבטלה למצבים מבירים. אך אם השעלה התכנית לבניה למבירים וכו' חוסף והתעכב יטפיע הדבר על ההערכות כ-ג' וב-ד'.

(ו) משלבי הבצוע של תכניות הקליטה והשיקום יהיה לענף הבניה מקום נכבד בחוספת להקטנת ולחוצר, בטווח הארוך יהול גידול הדרגתי של ענפים אחרים, כמו התעשייה והשירותים. (גם תכנית סינימוס של החזקה בשטחים בלבד, חיבת להניה פעילות בבניה).

(ז) בתכניות טיחוח ושיקום אלו תהיוס התקלות לא יותר מאשר שיטות מתחוספת להקטנת, וזאת על אף חלקה הגבוה של התקלות במשקים אלה כיום. מסקנה זו מוכחבת על ידי טגבלות השוק וסקורות הסיס. (טיחוח תקלתי מוגבל כדאי בגוה הטעריבה, ולא ברצועה או בצפון סיני. תכנית תקלתי נרחבת מתבוססת על החשלה מים, כדוגמת תכנית אל-עריט, אינה כדאית מבחינה כלכלית, אמילו אם מתקן והחשלה יינתן חינס וזאת בעיקר בגלל הוצאות ההובלה הגדולות).

(ח) אין הפרש נכד בין הסכומים הנדרשים להסול מלא של טחוח המליטים בגוה ובין אלה הנדרשים לשפוך המחנות ודילולס ובניה מבויים חדשים עבור קרוב למחציה מתושביהם. (בתוצאה המקטיבית הפרש זה יהיה בסח"כ בסדר גודל של 20 מיליון ל"י ובגלל משמי לא יהיה קים כלל). בבחירה בין האפשרויות השונות יש לכן להתחשב בעיקר בגורמים חברתיים.

(ט) יש לבנות לביצוע כל תכנית טיחוח בצורת הדרגתית, זהירה ובלתי רעשנית, וזאת כיוון שיגירת צימיות מוגזמות בקרב תושבי השטחים הסחזקים עלולה לבצוע בגכונותם להשתלב בתכניות שיקום. התחלה הדרגתית של ביצוע תכניות כלטחן תאפשר ליטוד לקחים וחסקה מסקנות חוך כדי ניטוי קווי פעולה אלטרנטיביים, ושמירה חגמישות בקביעת שחרונות לטווח ארוך.

הוועדה המייעצת למחקרים בנושאים הקשורים בשטחים המוחזקים

ירושלים, י"ז בכסלו תשכ"ט
8.12.68

לכבוד
מר אביעד יפה
מנהל לשכת ראש הממשלה
ירושלים.

א"נ

הוועדה לפתוח השטחים המוחזקים סיימה את עבודתה לפני כשנה ומאז אינה קיימת יותר. חברי הוועדה ממשיכים לפעול במסגרת ועדה מייעצת למחקרים בנושאים הקשורים בשטחים המוחזקים - השם החדש מעיד על תכן פעולתה של הוועדה החדשה (ראה מכתבי מיום 27.2.68 אל ראש הממשלה).

בכלל עבודתה בדקה הוועדה הראשונה - בהתאם להנחיות שקבלה מראש הממשלה - כמה אלטרנטיבות לטיפול בבעיות הפליטים. בקשת ממני סכומים קצרים של בדיקות אלו ואני מצביע לקמן - ומצדד למכתב - שני מקומות שבהם מרוכז חומר הנוגע לסוגיה זו. אך אני חייב להדגיש כי מאז נכתבו הדברים הללו חלו התפתחויות ותמורות רבות ואסור להתייחס אליהם כאילו הם משקפים את המצב כיום.

המקומות הנ"ל הם:

1. פיתוח השטחים המוחזקים, בדיקת אלטרנטיבות - דו"ח הצוות לתכנון כלכלי-חברתי מיום 10 בספטמבר 1967, פרקים ג' וד' אשר רכוזם נמצא בעמודים א - 6, א - 7 ו - א - 9.
2. חומר רקע על הבעיות הכלכליות של השטחים המוחזקים והפליטים ששלחתי לראש הממשלה ביום 2 בינואר 1968.

אני מקווה שהנ"ל יהיה לך לעזר, אך בסיום דברי רצוני לחזור ולהדגיש שהחומר התישן ואינו ישים ללא בדיקה נוספת.

בכבוד רב

א' דבורצקי

יו"ר הוועדה המייעצת למחקרים בנושאים
הקשורים בשטחים המוחזקים

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

הודעה לפתוח השטחים המוחזקים

ירושלים, א' בטבת תשכ"ח
2 בינואר 1968

לכבוד
שר לוי אשכול
ראש ממשלת ישראל
י ר ו ש ל י

הדוני ראש הממשלה,

הריני ממציא לך בזה את החומר המצורף. חומר זה מתבסס על הדו"ח מיום 10.9.67 של הצוות למכנון כלכלי-מברתי של הודעה לפתוח השטחים המוחזקים. מפקנות הדו"ח זה תואמו למצאי המפקד שנערך בשטחים המוחזקים ולכמה ממצאים נוספים; יש להדגיש כי חומר זה הוכן בזהירות רבה והיה הכרח להזקק לאלתורים רבים בהכנתו. הוא מטקף, אימרו, את ה"נחוש" הטוב ביותר שביכולתנו לעשות בשעה זו.

בתקווה שחומר זה יהיה לך לעזר ובמיסב האחוליים להצלחה במסעך

בברכה ובכבוד רב

בשם הודעה לפתוח השטחים המוחזקים

אריה דבורצקי